ŞEREF AYKUT
EDİRNE SAYLAVI

KAMÂLİZM

İSTANBUL
MUALLİM AHMET HALİT KİTAP EVİ
1936

Levent Şakiroğlu Arşivi

ŞEREF AYKUT
EDİRNE SAYLAVI

KAMÂLİZM

(C. H. Partisi Programının İzahı)

İSTANBUL
MUALLİM AHMET HALİT KİTAP EVİ
1936

Levent Şakirerdi Arşivi

Levent Yakverdi Arşivi

ÖNSÖZ

Türk genel devrimini anlıyabilmek için bunun — akla dayanan kurucu ve yaratıcı bir zihnin verimi olarak — Türk tarihinden doğduğunu bilmek gerektir. İşte bunun Türk Ulusuna mahsus olması da tarihten alınan son uçları, yürüyen hayatın icaplarile karşılaştırarak bir düzen ve bir düzeyde yaratmasındadır.

Bizim devrimimizde bir tek kök ve temel vardır. O da Türk genel devrimi, Türk tarihinden ve ulusun ruhundan doğmuş olmasıdır. Bu şöylece kendiz bir hüküm değildir. İlk adımda asırların tarihsel gidişinde bu büyük ulusun yerini, geçirdiği ucu bucağı yok sarsıntıları gözönüne alarak ulusun taşıdığı fikirleri, inanları, kanaatleri bir süzgeçten geçirmekle onun durmadan atılan ruhundaki açık ve yılmıyan kuvveti anlıyabiliriz.

Türk genel devrimi bir rastgele işi değildir. Bunun içindir ki Türk Büyük Devrimcisinin ruhundaki atılımları, onu tutuşturan sebepleri hepsinden önce incelemek gerektir. Ancak o vakit Büyük Devrimcinin hangi kaynaktan esin alarak bunu ulusa ve çevresine nasıl aşıladığını görebiliriz.

Türk devrimini son asırların değişikliklerini hazırlıyan fikirlerle ve daha sonraları yürüyen, göğdelenen Rasyonel, Sosyolojik, Markist, Faşist rejim ve idelojileri ile izaha çalışmak da fazla bir iş olur. Kamâlizm bunların üstünde yalnız yaşamak dinini aşılıyan ve bütün prensiplerini ekonomik temeller üzerine kuran bir dindir. Ötekilerinde uluslara ve insanlığa zorla ve ağır basarak sarkan ve seken yerler pek çoktur. Kamâlizm, inana damga vurarak kalkınmış değildir. İnanı gönülleri kazanarak yaratmış ve yükseltiği için yükselmiştir. Amaçladığı gaye de ulusun kalkınma davasıdır. Bunu yürüten de hiç şaşmıyan ve şaşırtmıyan say duyuk, selim akıldır. İşte Atatürk'ün büyük eserini toplıyan "Cümhuriyet Halk Partisinin" programı üzerinde bir araştırma gerekliğini bu sebeple duydum.

Devrimin ana fikirleri ve çizgileri şu programda ortaya konulmuştur. Türke yapılan oydamların, telkinlerin sağlam veya çürük yerlerini araştırırken ulusal ruhile bağlantısı olanları nasıl korumuştur ve güdük, yabancı olanlarını ne gibi baskılar altında bugüne kadar getirmiştir. İşte bunları büyük Devrimci ulusal tarihimizin içine girerek bulmuş çıkarmıştır.

Bu, bir rejim işidir. Evet bir rejim işidir ki bunu kuran bir tek söz söyledi ve büyük devrim onun üzerine kuruldu:

EGEMENLİK ULUSUNDUR.

Şimdi herşey yıkılmıştı artık ne sınıf kalıyor, ne imtiyaz kalıyor. Geçmişin bütün dağınık yığınları arasından Türk Ulusunun birliği e - şitliği ergenliği yükseliyordu. Atatürk, (Müdafaai Hukuku) Ulusal Savaşı kazanmak için kurmuştu. Ulusun egemenliği Cümhuriyet şeklinde kökleşince tarihin akyüzlü Müdafaai Hukuk'u yerini Cümhuriyet Hlak Partisi'ne bıraktı. İşte onun programını anladığım kadar anlatmak istiyorum.

1 İkinciteşrin 935

Şeref Aykut

Dört esas, altı ana vasıf

Esaslar: 1 — Vatan 2 — Ulus 3 — Devletin anasal kurumu 4 — Kamusal haklar.

Ana vasıflar: 1 — Cümhuriyetçi, 2 — Ulusçu, 3 — Halkçı, 4 — Devletçi, 5 — Lâik, 6 — Devrimci.

VATAN

Kutlu yurttur ki üzerinde yaşıyan yurttaşların kutlu birliğini sağlar. Yüreklerde en coşkun sevgiyi kaynaştırır. Topraklarının derinliklerinde yaşıyan eserleri ile acunu kaplıyan yüksek tarihi, şimdi siyasal sınırlarla çevrilmiş olan ülkede yaşıyan yurttaşlara büyüklüğünü ve kutluluğunu anlatır. Ulusun esin ve özveri kaynağıdır.

Program vatanı anlatırken onu dar anlamda almamıştır. Türk vatanını siyasal sınır bakımından şimdiki sınır çizgileri içinde göstermiştir. Ancak derinliklerinde Türk tarihinin yaşadığını da anlatmak istemiştir. Hergün tarih meydanına çıkan eserlerle de anlaşılıyor ki Türk Ulusunun bir de manevî vatanı vardır. Program siyasal bakımdan şimdiki vatanı, şimdiki sınırlar içinde gösterirken toprakların derinliklerinde yaşıyan tarihsel eserlerini göstererek kültür bakımından da bu vatanı anlatmaktadır.

Vatan yalnız üzerinde gezilir, yenilir, içilir bir nesne olsaydı o biçimdeki bir vatanın üstündeki mahluklar da o kadar düşünülür kimseler olmazdı. Bu gibi yalnız yaşadığı toprağın üstünde kör menfaate taparak vatan sevgisini anlamıyanlar için söz yoktur. Türk Ulusunun kutlu birliğine bağ olan vatanı onların anlamasile Türk Ulusunun anlaması arasında o kadar çok ayrılık vardır ki biri düşünür, duyar ve seve seve vatanına can verir, öteki için vatan yalnız karnının doyduğu bir yerdir. Onun üzerinde hâkim kim ve ne olursa olsun bir Türk egemenliği kadar, Türk olmıyan başka bir ulusun veya başka bir dev-

letin egemenliği de onun için birdir. İşte bu sebepledir ki program vatanı yalnız suyu ile, otıyle, ürünü ile yaşanılan bir toprak parçası olarak anlatmamıştır. Kültürel ve manevî bir vatan anlamında bize kutlu yurdumuzun ne demek olduğunu bildirmiştir. İkinci bölekte yurdun bütünlüğünü bildirmiştir. Vatan denilince bunun ayrılmaz, bölünmez bir bütün olduğu belli bir şeydir. Program burada çok önemli bir mevzua giriyor. Yok olan Osmanlı imparatorluğu ulusal bir devlet değildi. Değişik din tutan, değişik dil söyliyen ayrı ayrı uluslardan birikmiş olan bir devlette gaye, ulusal değil dinsel idi. Bu sebeple din ve dil bakımından ayrı düşünce ve duyguda bulunanlar olduğu gibi ulus bakımından da yine devlete aykırı birçok unsurlar vardı. Türk olmıyanların ne yaptıkları ve nasıl yaşadıkları ayrı ayrı devletler kurduklaı herkesçe bilinen bir şeydir.

Ancak din bakımından ayrılıkların kökleştirdiği ve derinleştirdiği bir sürü fikirler, anlayışlar ve kanaatler vardır ki onları ulusal devlet olan Türkiye Cümhuriyeti kökünden kazımak yükümündedir. Bunlar yersel anlayışlardır. Şehirler, köylere, köyler de şehirlere karşı hep bu yersel fikirleri taşımışlardır. İşte o vakit beklenilen kutlu birlik doğmamıştır. Birliği yalnız din anlamında aldıkları için bu yersel fikir ve duygu kuvvetlenmiştir. İstanbul bir Türk şehri iken ona Anadolu başka gözle bakmıştır. Erzurum veya Van bir Türk şehri iken onlara İstanbul hep (taşra) damgasını vurmuştur. Böyle yersel ayrılıklar, bir amaca yönülmesi gerekli yurttaşları kutlu birliğe bağlıyamamıştır. Bunun içindir ki geçmişin fikirlerde ve gönüllerde biriktirdiği kötü ve çirkin göreneği kökünden kazıyarak yurdun her yanı bir bütünlükten başka bir şey olmadığını Parti, programına geçirmiş ve onu canlandırmıştır.

Burada (ayrılık kabul etmez) derken bunu (bağsız, şartsız) kabul etmez diyerek kesin anlatmıştır.

ULUS

Ulusu türlü türlü anlatanlar vardır. Ancak bizim Partimizin temel olarak aldığı anlam şudur:

Dil, ülkü, kültür birliğile birbirine bağlı yurttaşların kurdukları siyasal ve soysal bir bütündür.

Bu tanımda üç bağ ve iki vasıf vardır. Dil birliği, ülkü birliği ve kültür birliği birer bağdır ki her Türk çocuğunu yurttaşına ve yurttaşı da vatana bağlar. Bunun ortaya koyduğu esas da ancak siyasal ve soysal iki vasıfla görünür.

Ulusu, uruk olmak üzere anlıyanların kafataslarını gözönüne alarak tefrik ederler. Bunun ulusu anlatmakta eksiksiz bir tanım olduğu kabul edilemez. Bu teşrihte yer bulan bir iştir. Ulusal ve ruhî seciye ile ilgi ve bağı olmıyan bir şeydir. Ak, kara, kırmızı derileri ile ayrılanlar olduğu gibi kafataslarına göre ayrılanlar da vardır.

Sosyal, ulusal ailelerin tümeli, (mecmuu) olan ulusla urukun birleştiği bir yer yoktur.

Uruk yalnız yaratılmışların, yaratıkların değişik örneklerini anlatan bir bilgiden başka bir şey değildir.

Kandaşlık ta ulusta temel olamaz. Bir baba ve anadan türemiş olanların hepsine bir ulus adı takılamaz. Yukarı doğru çıkılınca ilkel sosyetelerde, bu örnek vardır. Ancak akınlar, başka sosyetelerden kız alıp vermeler, katmalar, göçler kandaşlığa yol bırakmamıştır. Bununla beraber kandaşların kurdukları ilk sosyetelerde kök, ata dinidir. Ata ise kendi ilinin mabududur. Bu mabut, kendi tapkanlarını kendi kanından ister. Bunun için il yaşayışında olanlar arasında bu sıkı bağlantı geniş anlamda bir ulus sayılamaz. Bu sebeple ulus kandaşlık değildir.

Bir takım düşünenler de, yersel bir düşünce ile coğrafya bakımından bir ulus tarifi yapmışlarsa da, burası söz bile götürmez. Zira ülkeye göre ulus yoktur. Bir ülkede değişik uluslar da oturmuştur.

Birçoklarına göre de (tâbiiyet uyru), başkalarına göre de bir kimsenin kendisini bağlı sandığı bir sosyete onun ulusudur. Bunların hepsi ulusun ta kendisi olan dil birliği, ülkü birliği, kültür birliği karşısında sönük kalmış, kendiz (indî) düşüncelerdir. Daha doğrusu bir sürü faraziyat - astözellerdir.

Ulus, bir sosyetedir ki onun fertleri şu üç bağla biribirine bağlanarak yaşarlar, duyguları birdir. Düşünce ayrılığı, dil, kültür, ülkü ayrılığını yapamaz.

Aralarında nekadar fikir uymazlığı olsa bile bu üçüzlü inanda birleşiktirler. Bir ulusun çocuklarını toplıyan bu üç bağdır.

DEVLET

Program, ana temellerden birini (devlet) olarak gösterirken bunun cümhuriyet olduğunu söylemiştir. Türk Ulusunun egemenliğine ve ulusun tarihine en uygun olan cümhuriyet olduğuna Parti kanidir.

Türkiye Cümhuriyeti, Ulusçu, Halkçı, Devletçi, Lâik ve Devrimci bir devlettir ki bütün bunlar bir bütünlük gösterir. Türkiye Devletini, şekil ve esas bakımından yeryüzündeki devlet kurumlarından birine benzeterek tarife kalkışmak ta fazla bir şey olur. Bu devlet Türk

tarihinin icaplarından doğmuştur. Bunu bir başka kuruluşa benzetmekte ayak direnirse verilecek cevap pek kısa ve kestirmedir. Atatürk bunu iki sözle anlatmıştır: *(Biz, bize benzeriz.)*

İşte bizim Devletimiz de, bizden doğmuş, bize benziyen, bize yaraşan, bizi yaşatan sosyal, siyasal ve ekonomik olmakla beraber ulusal bir devlettir.

Bizde devlet çok içten (samimî) dir ve Atatürk'ün kurduğu, Partimizin onayladığı devlet şekli öyle rastgele bir şey değildir. Hayır, bu bizim tarihimizin, Türk Tarihinin bir sonucudur. Zira Atatürk'ün kurduğu devlete kadar, Avrupa, Asya ve Afrikada Türk soyunun kurduğu birçok devlet şekilleri iyideniyiye incelenince görülür ki bütün bu devletlerin içinde Türk Ulusu, ancak türe ve yasa, sıra ve saygı adamı olarak kalmıştır. Onun yeryüzünde ancak ancak kendi (karakterine) irasına, kendi tarihine uygun iki devleti vardır: Eti birleşik devleti ve Atatürk'ün kurduğu Cümhuriyet.

Bundan başka yüzlerce kurulan devletler içinde o yalnız tahtını, egemenliğini kurmuş, hâkim olmuş, (kudreti) erki eline almış, süel ve tüzel işler yapmıştır.

İslâm Devrinden önce kamusal yönetimin, (âmme idaresinin) söz birliği, oybirliği ile yürüdüğü görünür.

İslâm Devrinde ise Türklük tutsaklığa düşerek hep başkaları için çalışan, devlet sözünü, Padişahtan başka anlamıyanların elinde yıpranmıştır.

Mete'nin gününden, son Osmanlı İmparatorluğunun yüz karası son Padişahının gününe kadar bütün Hünler, Avarlar, Gök Türkler, Oğuzlar, Moğollar (Moğollarda devleti, orduyu kuranlar ve çevirenler Türk idi) Gürkânlar, Koyunlular, Osmanlılar gibi Türk devletlerinde ulusal devlet, ancak Etilerde görülür. Ötekilerde tarihin bize gösterdiği devlet şahıslara dayanan ve ulus egemenliğine duvar çeken kurumlardır.

Bugünkü Cümhuriyetimizin kökü egemenliğin şahıs veya azlık elinde olmadığıdır. Eksiksiz, tükel ulusta olmasıdır. *Biz, bize benzeriz* sözünün anlamı da budur. Ulus bütün egemenliği Kamutayda toplamıştır. Burada devlet kuvvetlerinin ayrılığı yoktur. Birleşmiş iki kuvvetin her ikisi de Kamutaydadır.

(Törütgen yetke) teşriî kudret (yörütgen yetke) icraî kudret birleşiktir. Kamutay birincisini kendisi, ikincisini de üyeleri arasından seçtiği Cümhur Başkanı ile kullanır. Cümhur Başkanı da Kamutay üyelerinden seçeceği bir Başbakanla onun seçtiği Bakanlar aracile işleri yürütür. Devletin bu şekli, Türk Ulusuna en uygun devlet şekli olduğuna Parti kanidir. Parlâmento bakımından buraçı incelenirse onla-

rın ayırt kuvvetleri, bizim birleşik kuvvetlerimize tabantabana aykırıdır.

İşte bunun için biz parlâmentocu değiliz. Bizim Partimiz, bütün anlamile devletin her yanını elinde ve gözü önünde tutarak yaratıcı ve yapıcıdır. Parti bütün dikkatini buraya vermiştir. Parti bu kuvvetleri biribirinden ayırmaz. Biri ötekinin eşi, biribirinin bütünleyicisidir. Biribirine de karıştırmaz. Aralarındaki denkliği, düzenliği Kamutay bir düziye korumaktadır. Bunun için hiçbir iş sürçmez, tüzel kudret, yönetim kudretle aykırı gitmez. Ulusun gidişi ve yaşayışı kendi öz tarihinden aldığı hızla — halkçı olduğu için — yürür ve bu sebeple parlâmentarizmin doğurduğu karşıtlıklar, ayrılıklar olmadığı gibi sınıf kavgaları, erk, iktidar gürültüleri de yoktur.

Böyle bir idare, bir yönetimin daha içten olduğu hergün daha çok anlaşılmaktadır.

Kamutay, bütün derinliğile, bütün inceliğile kendisine düşen kontrolu daha yaygın ve müsbet bir yolda yapmaktadır.

Öyle ki hiçbir Bakan şahsî düşüncesine uyarak yürüyemez. Mutlaka Kamutayda bu Bakanlığa yönet = istikamet veren komisyona başvurmakla beraber onun gösterdiği yolda yürümek yükümündedir.

Devlet işlerinde, iş bölümü bakımından, her Bakanlığa karşı Kamutayda bir komisyon vardır. Bunlar o Bakanlığa yönet verir.

Bakanlıkların iş bölümüne göre kanun önergeleri, teklifleri böylece ilgili olduğu özük - mütehassıs komisyonlarda incelenir. Yeryüzünde birçoğu tarihe karışmakla beraber yine birçok krallıklar vardır. Sarayında, tahtının üstünde hüküm süren kral, uyrukları, tabaası üzerinde hükmettiğini, egemenliğin kendisinde olduğunu sanır.

Uyanık, ışıklı ulusların başında krallar, idare işine nekadar karışmamış olurlarsa olsunlar, bu İlk Devir kurumları ve daha sonra Orta Devir derebeğliklerile beraber yürümüş, en son taşlaşmağa, müstehaseleşmeğe başlamış, kokmuş ve çürümüş birer kurumdur.

Krallığın bazı ülkelerde ulusal birlik bağı olduğu masalı söylenir. Say duygu, selim akıl, sosyal ilerleyiş böyle dipsiz bir düşünceye yol vermez. Bugünkü ileri sosyetelere bir taçlı başın bağ olabileceğini sanmak dar düşünmekten başka bir şey değildir ve en son asrımız insan sosyetelerinin bağlı olduğu sosyal, siyasal bağları, kanaatleri, fikirleri görememektir.

Bugünkü ulusların görünüşte iki bağlayıcı gücü vardır. Ya ulusaldır, ya arsıulusal sosyalist düşünceler üzerine sınıf devrimlerine ön vermiştir.

Birinciye göre krallar, ulusal birlik olmak üzere ele alınırsa o va-

kit ulusun egemenliği ne olacaktır? Krallık, ulusal devlette altıncı parmak gibi artık bir şeydir.

Sınıflar gürültüsile sarsılarak kurulmak ve gövdelenmek isteyen bir devlette ise krallık düşlerde bile görülmiyen çürük bir şey kalır. Köksüz bir ot gibi sökülüp atılır. Bunun için yeryüzünde birkaç krallık varsa, onların duruşu müzelerde yaşıyan tarihsel eşya gibi kamusal ve anasal ulus işlerinin, devlet işlerinin dışında süslü bir geçit törenini seyretmekten başka türlü değildir. Bugün rejim bakımından ayrı ayrı esaslar üzerinde cümhuriyetler vardır. Hepsinin anasal kanunları egemenliğin ulusta olduğunu söyler.

Teşriî ve icraî kuvvetler ayrıdır. Bu sebeple parlâmentarizm üzerine kurulmuştur. Parlâmentoda ise baştanbaşa bir iktidar mevkii, erk kavgası yürüyüp gider.

Siyasal şahıslarla büyük endüstri, tecim sahipleri doymak bilmez bir iştahla zenginliklerini arttırmak için bu sistemi tutmağa çabalarlar.

Fransa gibi (hürriyet ve müsavat), erkinlik ve eşitlik için aşağı yukarı iki yüz yıldan fazla çarpışmış, dereler gibi kan dökmüş, denkli ve düzenli bir demokrasi kurmak için çalışmış bir ulusta bile parlâmantarizm öyle bir şekle girmiştir ki son yılların o ülkedeki parlâmento işleri incelenecek olursa artık bu kurumun çürüyüp çöktüğünü kendileri de söylemektedir. Burada Cümhuriyet Başkanının ulusal bir bağ, derleyip toplayıcı bir "şef,, olduğu çok düşünülecek bir şeydir.

"Monteskiyö,, nün İngiltereyi örnek alarak ayrışık kuvvetler üzerine kurduğu durum artık batmıştır.

Almanya da böyle idi. Orada ise Fransız sisteminin körükörüne taklit edilmesi yüzünden Almanya İmparatorluğunun nasıl çöktüğü daha dünkü hâdisedir.

Bilgi ve teknik diyarı olan,disiplinli Almanyayı yalnız Rayihştag dağıtmıştır. Yıkmıştır. Onarılmaz ezginliğe düşürmüştür.

Bütün yeryüzüne yayılan Fransız büyük devrimi, adam oğullarının özgörülüğü adına ünlenmiş bir yüksek savaş idi. Orta devrin derebeğliğini yıkarken, krallarm artan zulümlerini devirirken bambaşka bi rsınıf yarattı ki bugün burjuva sınıfı da can çekişirken yine hortlıyarak ayak üstü tutunmağa çalışıyor.

Bugün Çarpışan sermayecilik, büyük kazanç gürültüleri altında görülen utanç işler hep işte parlâmantarizmin eseridir.

Siyasal partilerin iktidar mevkiini, erki ele geçirerek kendi programlarını devlet işlerinde taptamak istedikçe karşılarına dikilen en-

gelle hep bu ölçüsüz kazanca dalmış olan ekonomi ve tecim kurumlarıdır ki bunların parlâmentoya girmiş olan üyeleri (kamuy asığa) âmme menafiine karşı şahsî faydayı tutarlar.

Artık demokrasinin parlâmantarizmi yolunda bir anlamı kalmadığı için bu rejim bugünün gidişine uymıyarak yıkılacağı gün yaklaşmış bulunuyor.

Bizde böyle birşey olamaz. Zira: Kamutay parlâmento değildir. İcra kuvvetinin bir gün için, ulus egemenliğini kendisinde toplamış olan kamutayın gösterdiği ve çizdiği gayeye aykırı gitmesine yol ve imkân yoktur. Hiç bir bakan kamutayın düşündüğünün dışında ve ona karşı yürüyemez. Yine parlâmentosu ve bir senatosu olan Amerika Cümhuriyeti de bambaşka birşeydir. Cümhur Başkanı orada herşeydir.

Kurtuluş ve erkinlik savaşından sonra, artık ulusal devlet kurulmuştu. Türk milletine en yakışan ve ruhuna en uygun olan şekli bulmak gerekti. Atatürkün, tarihleri önünde diz çökerten, her engeli devirerek Türk varlığını koruyan ve kurtaran yüksek deha ve enerjisi, gözünün önüne serilen devlet görüüşleri üzeride durdu. Yıktığı Osmanlı İmparatorluğunda da uyanan eşitlik ve hürriyet öreklerini de tâ içinden gördü.

1877 ve 1907 de bir uyanma yok değildi .Yalnız bunları hazırlıyan fikir yürüyüşlerinin kaynağı ulusal değildi. Hiç şüphesiz batıya, medenî yükselmeğe doğru gitmek isterken nasıl gidileceğini kimse düşünmemişti. Bu, şöylece bir benzet, bir taklit idi. Bir ulusun kendisine uygun gördüğü bir rejimi başka bir ulus benzetirse işte böyle Osmanlı İmparatorluğunda gördüğümüz kötü duruma düşer.

Bunun için hiç bir rejime, hiç bir devlet şekline benzemiyerek Türk Cümhuriyeti kurulmuştu ki bunun en kesin cevabını Atatürk vermiştir:

[Biz, bize benzeriz]

Kurumların hepsi siyasal, sosyal, ekonomik bütün kurul ve kurumlar baştanbaşa birleşik kuvvet üzerinde durur. İşte bizde bu sebepledir ki ulusal devlet bir ülkü ve kültürel bir gayedir. Ulus bunu amaçlamıştır.

KAMUSAL HAKLAR

Parti, programının ana temellerini sayarken üçüncü dizide kamusal hakları saymak gerekliğini duymuştur.

Kamusal haklar, anasal kanunda açıkça, pürüzsüz bildirilen hak-

lardır. Bu hakların karşısında da yurttaşın bir sıra ödevleri bulunması pek tâbiîdir.

Özgürlük, eşitlik, dokunulmamazlık, mülkiyet hakları korumayı parti temel saymaktadır. Burada parti bir bağ koymayı çok önemli görmüştür. Bütün bu haklar, ancak, ancak devlet otoritesinin sınırı içindedir.

Parti, yurttaşların bu kamusal haklarının bir sınırı bulunduğuna kanîdir. Zira bir de devlet otoritesi vardır ki onun da bir sınırı bulunuyor.

Kamusal haklar mı devlet sınırı içindedir, yoksa devlet otoritesi mi kamusal hakların sınırı içindedir? Burasını anlatmak için parti bu kamusal hakların ancak devlet otoritesi sınırı içinde bulunduğunu açıkça söylemekle, ulusun en büyük hakkı olan egemenliği kurduğunu anlatmak istiyor. Zira kamusal haklar ferdîdir. Fert ise ölezdir. Devlet bu fanilikten sıyrılmış sonrasız bir varlıktır. Bunu şöylece de anlıyabiliriz.

Ferdin hürriyeti, iç ve dış olarak ikiye ayrılır. İç hürriyetin hiçbir sınırı yoktur. Birine niçin inanmıyorsun? Neden buna tapıyorsun da ötekine ibadet etmiyorsun, neden şu yoksul, alil iğçil adama yardım etmiyorsu, neden şu fakir ve düşküne sadaka vermiyorsun, demeğe kimsenin hakkı yoktur. Bunlar hürriyetin iç yüzüdür ki, onu yapmayanın ensesine basıp ta yaptıracak dünyada bir kuvvet yoktur. Devlet kurumunda böyle otorite, böyle bir güç bulunmaz.

Burada hürriyetin anlamı da bir değildir.

Dış hürriyete gelince bunun bir sınırı vardır. Zira her ferdin hürriyeti, ötekinin hürriyetiyle eşittir. Atbaşı yanyana yürür. Bunların da hiçbir sınırı yoktur. Ancak bu sınırsız hürriyet alabildiğine giderken birbirine çarpar, bundan her ikisi de zarar görür. İşte bir ferdin hürriyeti ötekininkine dokunmamak, onu hırpalamamak şarttır. Bundan devlet otoritesi doğar. Vazife doğar. Bu özgürülüğü, bu ödevi korumak için de bunu devlet otoritesinin sınırlandırmasından başka çare yoktur.

Eğer devlet otoritesi, kamusal hakların içinde bulunduğu düşünülürse burada bir devlet anlamı bulunduğuna yol olamaz, orada birbirini anlamaz, tanımaz, bilmez, dinlemez adamların toplanarak herbiri kendi dilediğini yapmağa çalışmakla içinden çıkılmaz bir anarşi bulunduğuna, bağsız bir sürü yaşadığına inanılır.

Bunun içindir ki soysal topluluğun doğurduğu kuvvet devlettir. Ulusun mutluluğu, saadei, varlığı da devletin otoritesindeki yüksek güce bağlıdır.

İşte parti ferdî ve soysal hürriyeti böylece devlet otoritesi sınırları içinde tanımakla siyasal, soysal, ekonomik, ulusal düzeni kurmuş oluyor.

Tarih baştan başa bir hürriyet savaşıdır. İlk, orta, son kurunlarla bugünün tarihi bundan başka birşey değildir: Devlet ve ulus!

Ulusun kurduğu devleti ona vermiyerek devletin başına geçenlerin yanlış gidiş ve düşünüşü birçok uğraşlar yapmıştır. Adam sosyetelerinin yaşayışlarını anlatan tarihte görülen hep yönetenlerle yönetilenler, hükümdarlar ve devlet adamlariyle millet arasında bu kavga sürmüştür.

İlk devirlerde bu yolu tutan millî sosyeteler, daha sonra doğan krallar, imparatorlar, kayserler, derebeyler, daha sonra şehirlerde biriken imtiyazlı bir sıfatla kralların bütün adam oğullarını uyru - tebaa adı altında köle gibi sömürmeleri sürüp gitmiştir.

Bir ışık, bir aydınlık parlamış. Düşünce ve duygu yavaş yavaş yol alarak, (niçin) lerin karşılığı aranmağa başlanmıştır. İşte bundan sonra görünmiyen manevî kanallardan geçen fikirler binlerce yıl milyonlarca kurban vere vere ferdin ve sosyetenin hürriyetine doğru yol açmıştır.

Ferdi hürriyetin cana ,mala ,şahsî haklara dokunan yerleri birer birer ele geçirilmiştir. Bunun içindir ki hürriyet verilmez, alınır denilmiştir.

Adamlık tarihi, hürriyet adına, hele şu son iki üç asır içinde kanla yazılacak kadar kızıl yapraklardan toplanmıştır.

Kralların, din ulularının, aristokratların, ölçüsüz kazanıcıların, haksız yere uçsuz bucaksız halkı sömürenlerin, sürülerle adamları aç, çıplak, yoksul, düşkün çiftliklerinde, madenlerinde çalıştırarak kasalarını dolduranların tüyleri ürperten zulümlerine karşı ayaklananlara hak vermemek olur mu?

Düşünen büyük başların, yavaş yavaş adam kümelerini saran karanlığı dağıtarak onlara haklarını, adamlıklarını, dünyadaki devlet durumunun manasını anlatmağa başladıktan sonra artık kral başları kopmağa, taçlar devrilmeğe, tahtlar yıkılmağa başlamıştır. Bir avuç açgözlü, doymak bilmezlerin israf ve sefahati uğruna milyonlarca halkın çalıştırılması ortadan kalkmış, hürriyet yol bulmuştur.

İngilterede başlıyan hürriyet davası Fransada korkunç bir isyan şekline girmiştir. Ülkülü ve idealist yurtsever ve adamlıkseverlerin eline geçmesi yüzünden tarih öyle mehabetli hâdiseler içinde yürümüştür ki bugünün zihnile bile o hâdiseleri tetkik ederken tüyler ürpermemek imkânsızdır. Bugün artık bu gibi başı taçlı, eli haçlı kral ve

din ulularının öyle geçmişteki gibi adam sosyetelerini bir sürü kılığında idare etmesine yol kalmamıştır. Onlar tarihe karışmıştır.

Ancak... Bugünün hürriyetinde de bir düzensizlik vardır ki işin korkunç tarafı da burasıdır. Zira canı, malı, onuru alan, musadere eden, yırtan zalim ve yırtıcıların karşısına dikilerek ulusun hakkını koruyanların hemen hepsi, hiç şüphe yok ki ülkülü adamlardı.. Fedakârlıkta eşleri bulunmıyan yurtseverlerdi. Onlar bütün savaşlarında bir gün, kendi şahıslarını düşünmüş değil idiler. Kendilerini, hürriyete kavuşturmak istedikleri sosyete içinde erimiş sanırlardı. Yurt için, vatan namına ölez, fanî olmuş gitmişlerdi.

Bunların yıkılmaz enerjileri, fedakârlıkları, feragatleri... Birçoklarının hürriyet adına güle güle cellât önünde can vermeleri göstermiştir ki bu büyük adamlar başka muhitte, evrensel bir sevgi ile gönülleri insanların hürriyetine susayarak yaşıyan göksel, semavî ve yüksek mahluklardır.

İşte bu ülkülü adamların yavaş yavaş ortadan kalkması, hürriyete kavuşan uluslar içinde daha başka yüzden, başka türlü zulmedenlerin türemesine sebep olmuştur. Bu defa bütün sosyeteleri sarsacak başka dinlerin, başka inanların, başka ülkülerin doğmasına sebep olmuştur.

Krallar, saraylar, saltanatlar, din ulularının üstünlüğü yıkılmış ise de yerine gelen tecim ve endüstri kralları yine emperyalizm sistemini kurarak hürriyet devriminde bir kötü kullanış yolu açmışlardır.

Bundan da sınıf kavgaları doğarak dünya bir kere daha yerinden sarsılmak korkusuna düşmüştür ki burada kapital ile iş, patronla işmen, fert ile devlet arasında on dokuzuncu asırdaki filozofların, ekonomistlerin, siyasacıların, sosyal bilginlerin aklına gelmiyen işler olmuş, dünyanın görünüşü bütün bütün değişmiştir. Bunları Partimiz kendi programında yurdun ve devletin menfaatine nekadar uygun olarak kotardığını görüyoruz. Partimiz programının ana vasıflarında bu hakikat olanca şasaasile göze çarpmaktadır.

Burada programın önemle kotardığı bir ferdin ve hükmî şahısların çalışmalarının genel menfaatlere aykırı olmaması yolunda yapılacak kanunların öz durumlarını göstermesidir.

Parti bununla şunu kasdetmiştir: Bu kanunlar, ferdin ölçüsüz ve inhisarcı yolda fayda elde etmek için, umumun menfaatini çiğnemesine yol vermemekle beraber kapital tahakkümünün, azıtmın önüne geçerek, hem kapitali koruyup onun yurdamlı ve haklı kazancı, açılmasını, başarmasını sağlamak, hem ferdin payına düşen kazancı kapitalin yutmamasına bakmak yolunda yapılacaktır.

Kamusal hak olarak Partinin tanıdığı, kapital ile beraber ferdin

de hakkıdır. Onun için kapitali düzensiz, denksiz bırakamaz. Burada Partinin üstüne aldığı ödev çok önemlidir. Zira: Kapital saldırıcıdır. Parti işte bu saldırışın önüne geçmek istiyor. Burada Partinin pek büyük bir önemle gözönünde tuttuğu bir iş vardır ki o da kapitalin ülkede ulusal olmasına çalışmaktır. Bunun için ülkede işliyen yabancı kapitali devlet kanunlarına göre yürütmek, onlara kazanç payı ayırmakla beraber bu yabancı kapitaller elinde devlet menfaatine çok gerekli olan ekonomik ve tecimel kurumları ele geçirmeğe çalışmaktır.

Ulusal kapitallerden ferdî olanlarla devlet elinde olanları da birbirine karşıt getirmiyecek kanunlar yapılmasını Parti çok önemli ödev bilmiştir.

B — Kamusal haklardan olan seçim işi şimdiye kadar yalnız erkeklerde idi.

Türk kadını gibi erkeğinden her bakımdan hiçbir eksiği olmıyan yüksek ve ince duygulu bir varlığın şimdiye kadar saray ve din ulularının kıskançlığı, anlamamazlığı, körlüğü yüzünden yalnız kamusal haklardan değil, yaşamak hakkından bile uzak kalmasını devrimci bir parti olan C. H. Partisi aslâ kabul edemezdi.

Türk kadının siyasal hakkının tanınması dünya tarihinde çok önemli bir hâdisedir.

Partinin nekadar devrimci olduğunu gösteren bu hâdise önce bütün siyasal çevrenlerde hemen hemen bir şaşkınlık yaptı, buna inanılmıyacak gibi bir durum aldılar.

Parti inkılâp işlerinde çok içtenlik gösterdiği için — kim ne derse desin — o, yurdur ve yurttaşın ergenlik ve mutluluğu adına düşündüğünü yapmaktan geri kalmaz.

Bunun için ilk adımda Türk kadınının erkek yurttaşından ayrı, daha düşük bir durumda kalmasını uygun bulmadı.

Büyük Türk davasını kazanan ulustu. Bunda erkek kadar kadının da ödevi vardı. Ödevini yapanın hakkı olmamalı mıdır?

Kamâlizm, bir dindir ki onun en büyük ve ana sıfatlarından birisi de devrimci olmasıdır.

Bu hızı kendi tarihinden alıyor. Onu, bir takım dar düşünceler bağlıyamaz. Hele, yurt işini hiçbir yolda rastgeleye bırakamaz.

Bunun içindir ki Türk kadını eşinden ayıran bir sürü bağları kırarak bir hamlede öteyana geçti. Geçmişin başlarda, gönüllerde biriktirdiği karanlık ve tortulu bir sürü düşünce ve duygular içinde kalarak eğer bu inkılâp hamlelerinde zamana ve ahvale uyarak yürümemiş olsaydı bilmem, çok, pek çok geri kaldığımız insanî ve soysal

yüksekliğe erişebilir mi idik? Türk Ulusu, kendi tarihinden ayrı bırakıldığı uzun, çok uzun yılların boşluklarını bir hamlede doldurmak yükümündedir.

Eşitliği ünleyen bir parti, ulusun yarısını bundan yoksun tutamaz.

C — Saylav seçimi için Partinin bir prensibi vardır. Buna bakılınca, seçimin genel oyla olmayıp ta iki dereceli olması birçok aykırı düşüncelere yol açabilir.

Parti, yurttaşı tanıdığı şahısları seçmekte hiçbir bağa bağlamayarak serbest bırakıyor.

Şimdi, işte bu ikinci seçmenin saylavı seçeceğine doğrudan, araçsız olarak her yurttaş saylavı seçmiş olsa, bu, Parti için, ulusun kamusal bir hakkı, en yüce ve yüksek hakkı olan saylav seçiminde daha doğru, halkciliğe daha uygun olmaz mı?

Genel oyla seçmek ile böyle süzgeçli seçmek arasında bir fayda var mıdır?

Bu sualler çok cazibeli görünür. Bütün dünyada hemen hemen saylav seçimleri doğrudan ulusun her seçim hakkına sahip olan yurttaşın vasıtasız rey vermesile yapıldığı da doğrudur. Ancak, bu kamusal bir hak olarak, tanınan seçim ile saylavlık arasındaki ilgiyi biraz deşerek incelemek gerektir. Tâ ki bugünün, bütün dünyayı sarsan aykırı ve karanlıklara doğru koşturan akışları arasında seçim ve saylav işini asla elinden bırakmamak istiyen ve devleti kendi prensiplerile yürüten Partinin de çok köklü düşünceleri olduğu meydana çıksın.

Saylav ne demektir?

Ulusun bütün egemenlik hakkını Kamutayda yaşatan, kamusal haklarını koruyan, devlet kurumunu elinde tutarak, hükûmet işlerini devlet kurumu içinde sürçtürmeden yürüten, yönetmenleri programına uygun yaptığı kanunlar dışında asla yürütmiyen, yanlış gidişleri düzelten, yanlışlıkta ayak direyenleri deviren, bütün ulusu genliğe, mutluluğa, amacına eriştirmeği vazife bilen bir yurttaştır ki onun bütün bu işleri gözetecek, yapacak bir kapasitesi olması gerektiği gibi bir de iyice tanınmış, geçmişi belli, alnı açık ve ak, yurt işlerinde denenmiş olması da o kadar lüzumludur.

Bütün anlamile rejime, devrime kanmış bir inamlı yurttaş! şimdi şu sıfatları ele alınca iki türlü seçimden hangisinin uygun olabileceğini araştırabiliriz.

Kamâlizmi, bütün devlet ve ulus işlerinde en büyük bir inan ve kanıtla en yeniyi taptamak, az yılda bütün geri gidişleri yıkarak ulusa yeni bir hamle vermek mecburiyetindedir. Çok geri kaldığı kendisine

yakışan ve tarihsel hakkı olan yere ulusu bir gün önce eriştirmek için, ulusun bütün kuvvetlerini işlettiği gibi ufacık bir ayrıta, bir sekmeğe, bir gerileme isteğine de asla yer vermez.

Öyle ise: Programını taptamak yükümündedir.

Bir büyük değişiklik geçiren ulusun yönlediği yolu saran dikenleri, engelleri, maddî, manevî her durdurucu nesneyi yıkarak, yolu genişletmek, o yolda, ulusal birliği sağlam adımlarla yürütmek istiyor.

Bunları fikir, duygu uymazlığı ile yapamaz. Böyle bir uymazlığı başıboş bırakırsa ülkede bir soysal ve ulusal seyirime (ihtilâca) yol vermiş olur ki sonu dağınıklıktır, tutaklıktır. Kamâlizm ise, tam bir ergişliğin bütün istediklerini toplıyarak ulusu amacına yönleten bir din olmasına göre ne savsacı bir siyasa, ne oportun gündelik bir yönetge gütmez ve güttürmez. Kararı kesindir:

Mutlaka Türk ulusunu bütün soysallıkların düzeyinden üstün yapacaktır. Bu Atatürk'ün şaşmaz ve yanılmaz emridir ki Partinin temel direğidir. Geçmişin bize verdiği ne acı dersler var Artık ne yamalı, ne eğreti, ne gelip geçici, yarımyamalak iç ve dış günlük siyasaya bağlı kalamaz.

İşte Parti, bütün saylavların bu düzeyde, bu inanda denenmiş yurttaşlardan olmasını istemekte yerden göğe kadar haklıdır. Zira: Kişinin isteğine değil, kamunun dileğine bağlıdır.

Bunun içindir ki seçimde bütün seçim etkesi olan yurttaşları, kendilerinin inandığı ve tanıdığı yurttaşları seçmekte serbest bırakmıştır. Yurttaş, Partinin Adayları, namzetleri için rey verebilecek, Partinin dileğini içten duyarak anlıyacak olanları kendi tanıdıklarından seçiyor. Saylav ise, büyük devrimi başarmağa uğraşan Partinin büyük hakkıdır. Onun salâhiyetinde bulunması inkılâp adına gereklidir.

Bunun tersyüzünü de gözönüne alınca vereceği sonuca o kadar güvenemeyiz.

Ulus tertemizdir. Ancak yıkılmış artakalan bir sürü kurumlar vardır ki onların artıkları yeni yetişen devrim neslile düşüncede, duyguda tabantabana karşıttır. Haksız ellerinde tuttukları o kadar menfaatler birden gidince devrime karşı iyi gözle bakmazlar. Yoksun kaldıkları faydayı düşünerek devrime ısınamaz, inanamazlar. Bunun içindir ki Parti inanlı yurttaşların toplandığı fedakârlık ve feragat kaynağı bir merkezde kendisine inanmıyarak yalnız menfaat için partici görünen ikiyüzlülere ön ve önem veremez.

Devrim yayılıp derinleştikçe bu sistemin daha yollu, daha çok selim akla uygun olduğu anlaşılacaktır.

Devletçi bir Partinin seçim işinde çok temiz bir süzkeç koymasile

birçok siyasal sarkıntı ve aksaklıkların önüne geçmiş olması kabildir. Bu yola gitmiyen Balkan Devletlerindeki örneklerle oralarda ne gibi sarsıntılar yaptığını görüyoruz.

İkinci seçmeni ayırmakta Parti yurttaşı serbest bırakmıştır. Devrimin inanlı ve şuurlu gençliği bunun için Partinin öz çocuğu ve onun terbiyesi altındadır. İşte bu genç Cümurcu büyük eserin ehemmiyetini anlamıştır.

Bu onun için en uygun ve uygunluğunu gösterecek bir iştir ki seçeceği ikinci seçmen Partinin programına ve tözügüne bağlı olarak yürüyebilen bir yurttaş demektir. Bu da halkçı bir Partiye yaraşan bir iştir. Zira büyük eserini ancak kendisine inanan, Kurultayda onaylanan programına baş ve gönül bağlıyan Partici yurttaşile bütünliyebilecektir.

Parti de devlet ve ulusun menfaati bu sistemde olduğuna kanidir.

İKİNCİ KISIM

Cümuriyet Halk Partisinin ana vasıfları

D — Cümuriyet Halk Partisi a) Cümuriyetçi b) Ulusçu c) Halkçı ç) Devletçi d) Lâik e) Devrimcidir.

A — Parti, ulus egemenliğini en iyi ve en sağlam surette temsil eden devlet şeklinin Cümuriyet olduğuna kanidir, Parti bu sarsılmaz kanaatile Cümuriyeti her tehlikeye karşı bütün vasıtalarile korur.

Anasal kanunumuza göre devlet şekli için hiçbir yolda münakaşa yapılamaz. Söz, yazı, basın hürriyetine çok önem ve ön veren Parti ve Devlet Cümuriyet şekli için en ufak işarete bile bu yolda izin veremez. Bu hiç münakaşa götürmez. o kadar kıskançlıkla korunan ve ceza tehdidi altında bulunan Cümuriyet şekli üzerine söz söylenemez.

Bunda Parti ulus egemenliğini en kesin olarak temsil eden Cümuriyet olduğuna o kadar kanidir ki onun ufacık bir sarsıntısına bile tahammül edemez, onu her tehlikeye karşı bütün araçlarile müdafaa eder. Cümuriyetin Türk ulusuna en yakışan bir devlet şekli olduğu için de bunu şu veya bu şekil devlet şekillerile değiştirmeğe de, mukayeseye de lüzum yoktur. Türk ulusu, bin üçyüz yıl türlü türlü devlet şekilleri altında kendi öz benliğinden birçok şeyler yitirerek çekmediği kalmamıştır. En son egemenliğini bu şekilde toparlıyarak ünlediği için burası hiç söz götürmez.

ULUSÇU

Birinci kısımda programın esaslarını anlatırken ulusun ne demek olduğunu anlatmağa çalışmıştık. Şimdi de ulusçuluğun ne olduğunu açmağa çalışacağız.

Program ulusçulukta iki tmel üzerinde duruyor.

İlerleme ve gelişme yolunda arsıulusal temaslarda çağdaş uluslarla yanyana yürütüyor, bir de ulusun kendisine has seciyelerini, müstakil benliğini korumayı esas sayıyor. Demek oluyor ki hem arsıulusal yürüyüşümüz vardır, hem ulusal bir durumdayız.

Burasını iyice anlamak için önce ulusçuluğun ne olduğunu incelemeliyiz.

Evrensel dinlerin resmî şekilde taçlı başlara yardım ederek sosyeteleri yalnız donmuş nesneler gibi yalnız büyük saydığı, büyük bildirdiği, Tanrının gölgesi gösterdiği şahıslara baş eğmeğe yükümlü tuttuğu asırların adam sosyetesinde bir tepkisi, aksülâmeli görününce, birden ışıklı başlar her ulusun kendine has içten varlığını araştırarak, ortaya yaymağa başladılar. Bundan ulusçuluk doğdu.

Oraya kadar sosyeteleri din bağlıyordu. İnanda birleşik olanlar için başka başka soydan olmak bir şey anlatmıyordu. Evrensel dinlerin birine inanmış olanlar o dinin adamı olarak kendi dindaşını kendisinin herşeyi tanıyordu. Onda din birliğini bulunca ulus ayrılığını aramıyordu. Bunların aralarında çıkan savaşlarda dindaşlar arasındaki savaşlardı. Onun sebebi soysal veya ulusal da değildi. Yalnızca baştaki hükümderin, yönetmenlerin siyasal ve çok kere de şahsî dilekleri busavaşa sebep olurdu. Feodal ve aristokrat yönetimlerin artık çürüyerek, başı ışıklanmağa başlamış şehir ve kent halkını elinde tutamıyacak hale gelince, bunlar için bir bağ olan din de eski egemenliğini bitirerek bütün adamlar yeni yeni amaçlar aramağa başlamışlardı. Hele buharın anlaması, icadı ile değişen bütün çalışma ve üretim şartları milletleri altüst etmişti. Gittikçe düşüncesi yükselen, duygusu incelen adamlar artık herşeyin dinsel olmadığını anlamakla beraber,

İlk ve Orta Devir kurumlarından olan din, hükümder kurumları da onu tutamaz olmuştu. Ulusçuluğun yalnız bu yönden sosyal sebeplerden doğduğunu öne sürenlerin sektiği ve sürçtüğü yer, işte bu uyanışın herkeste ulusal bir vicdan, bir ahlâk, bir fikir eğitimi, terbiyesi yeni bir inanç ortaya çıkardığını yanlış olarak görmelerindedir. Bu ise sonucu sebeple karıştırmak gibi yanlışlığa düşmekten başka bir şey değildi.

Dünyada hiçbir devrim yoktur ki tarhisel olmasın. Bunların hepsi, istisnasız, ayrasız tarihin maddî sebeplerinden, mutlaka ekonomik sebeplerden doğar.

Hayatın, genel yürüyüşü böyledir. Zira: Bütün hayat ancak bir besleme ve yetiştirme gücünün yaratıcı hamlesidir. Bu ise ne manevî, ne dinîdir.

Bütün tarihi maddî yönünden ekonomik sebeplerle ortaya gelen büyük devrimler ve soysal değişiklerin pek çok, hem pek çok soysallıkla, sosyal bilgilerle ilgisi vardır. Ancak bütün bunlar yardımcı olanlardır. Orijinal, kök ve yaratıcı sebep yalnız yalnız tarihin maddî cephesinden fırlıyan ekonomik ihtiyaçtır.

İşte ulusçuluk da On dokuzuncu Asrın bu ekonomik sebeplerinden doğmuş ve bütün dünyayı kaplamış bir sonuçtur.

Kendi yakın tarihimizde tarihî maddecilikten doğmuş ekonomik hareketi inceliyebiliriz:

Osmanlı adı verilen yapmacık ve karmakarışık soyların topluluğu sanılan bir sosyete vardı. Orada, dini, dili, kültürü, ülkusü ayrı adamlar yaşıyordu. Burada yurdu, her ayrı soy kendi adına alıyordu. Devletin adı da Osmanlı idi. Son asra doğru bu toplulukta bir takım kıpırdayışlar oldu. Türkten ve İslâm dinine inananlardan başkaları kendileri için birer yol çizdiler, yürüdüler. Ötede İslâm dininde olanlarda ise Türkten başka olanlar da yine daha başka yollarda kültürlerini bularak bir ayrılış atılışı gösterdiler. Ortada kimsesiz ancak Türk kaldı. Türkler arasında salt dinsel bağın sosyeteyi ve devleti tutamıyacağını anlıyan ışıklar çıktı. Bunlar Osmanlıcı, İslâmcı, olmak üzere bir yol tutmayı ve yeniliği de ancak bu boyaları vurarak almağı düşündüler. Batı soysallığına karşı bir gönül akışı, bir fikir uyanışı var idise de bir türlü Osmanlıcılıktan ayrılamadıkları için her hareket yapmacık oluyor, devletin düzenli gitmesine yol kalmıyordu.

Bunların ilk hareketleri devletin alabildiğine gidişinde bir gem vurabilmek denemesi oldu. Bu da ancak Avrupa devletlerinde olduğu gibi (Taçlı Meşrutiyet) olacaktı. Artık bu (Meşrutiyet) o gibi Osmanlıcılar için son bir ideal, bir ülkü olmuştu. Ona kavuşmak için ne yapmak gerekse yaptılar. Hemen dil değişti, edebiyat değişti, şiir

değişti. (Meşrutiyet) adına yayım başladı. Saray bunların önüne geçmek için her araca başvurdu. Yapmadığı zulüm kalmadı, en son meşrutiyet kurulur gibi oldu. Ancak pek eğreti bir şeydi. Bir giyim değişikliği kılığında kalan bu Meşrutiyet tutmadı, söndü. Yine Osmanlı Devleti adı altında eski yol biraz daha eğrilerek yürüdü, artık devlet batıyordu. Daha sonra yine bir deneme yapıldı. İkinci Meşrutiyet, Hürriyet adına bir kalkıntı yapıldı. İşte bu çok karakteristik bir hâdisedir. Gerek birinci, gerek ikinci Meşrutiyet ve Hürriyet hızını nereden alıyordu? Bunun idolojisi, felsefesi ne idi? Hangi kaynaktan fışkırıyordu? Hangi ulusun işi idi? Osmanlı denilen bir yapmacık ulusun bu kalkınmada rolü ne idi? Onu bu fedakârlığa yürüten yüksek vecdi nereden alıyordu? Bu sorumların kesin cevabı verilemez. Zira böyle bir şey yok idi.

İkinci Meşrutiyet biraz kıpırdarken Balkan acını gönüllere bir tutuşkanlık verdi. Herkes şaşırmıştı ve herkes biribirine soruyordu:

— Hani, kardaşlaşmış, birleşmiş Osmanlı idik? Rumu, Bulgarı, Sırbı bir yana bırakınız. Ya şu din kardaşlarımız olanlara ne dersiniz? Onlar da bize kurşun attılar.

İşte bu pek acı bir ders olmuştu. Ancak, acıyı duyan çok idise de muhitte de bunun sebebini araştıran yok idi. Şöyle bir fikir hareketi yürür gibi oldu. Bu da kökünü daha eskiden düşünen bazı Türk bilginlerinin hayal mahsûl, formülleşmemiş, derinleşememiş dağınık düşüncelerinden alıyordu. Şöyle bir Türk ulusu ve onun çok eski ve ünlü tarihi olduğu öne sürüldü. Ancak buna hep dinsel bakımdan anlam verilerek ulusu (ümmetle) karıştırıyorlardı. İslâmcı, Osmanlıcı, çağdaş sosyalci olmak üzere bir üçüzlü ülkü ortaya konuldu. Osmanlıcı yerine Türkçü olmak üzere ortaya bir çatışma çıktı. Kimi Osmanlıyım, İslâmım, asriyim diyordu. Kimi bu Osmanlıyı Türk olmak üzere alıyordu. Bu yolda birçok kalem çatışmaları oldu. Bir türlü hiçbiri göremiyorlardı ki Osmanlıcılık da bu türlü Türkçülük de hepsi hepsi yapmacık idi. Bir köke, bir asla bağlanamıyordu. Zira ulustan, ulusun iç gücünden ve maddî tarihinden gelmiyordu.

Bu başka soylara bakarak bir Benzet idi, bir taklit idi.

Şimdi şu görünüşü ele alınız. Bunda hiç işkilsiz çok içtenli Türk çocukları vardı, yine hiç işkil yoktur ki bunların hepsi Osmanlı Devletini kurtarmak, Türk ulusunu da yakıştığı erginlik, soysallık düzeyine çıkarmak istiyordu. O kadar ki ilk atılışta bu fikrin çevresine birçok Türk gençliği toplandı. Türkçülük bir ülkü gibi alındı. Daha ileri varılarak Turancılık, büyük Türkçülük adına neler söylenmedi, neler yazılmadı, neler yapılmadı.

İşte bu da tutmıyordu, bu da beklenen ulusal birliği ortaya getiremiyordu. Burasını gören bile yoktu. Bu amaca yönelenlerin bir ülküsü olacaktı. Bu ülkü gönülleri tutuşturacaktı. Böyle mi oldu? Kabaran bir yalaziydi. Kökleşemedi. Kökünden tutuşturamadı ve inan veremedi. Zira ulusal birliği yaratacak bir ülkü değildi.

Bütün bu hareketler ulusal olmak için hangi kaynaktan fışkırıyordu ve bunları Türk Ulusu tutmuş mıydı? Ne gezer!

Sayısı belli birkaç ışıklı ile onların mukallitleri olan bir sürü yarım ışıklı Türkçüler için bu iş bir moda olmuştu. O kadar ki Osmanlı Devlet ve hükûmeti içinde bütün gidiş, yürüyüş, iş hepsi hepsi yine eski durumda, eski yerinde idiler bunlar kendi kendilerine gelin güvey oluyorlardı.. Eğer bu ulusal bir hamle olsaydı. O hemen yapılacaktı. Zira her ulusal hareket mutlaka içtimaî harekettir. İçtimaî hareket te biri ötekini taklit ederek ona uymakla yapılır, genelleşir. Sosyal ilmin değişmez kuralı, düsturu budur. Ötede bu hareket ne yapıldı, ne de tuttu. Zira: Ardından gelen Genel Savaşta bu ülkünün hiçbir izini ve eserini göremedik. O da öteki yapmacık kurumlar gibi sönüp gitti.

Neden?

Zira ondaki Türkçülük bütün hızını ulusun tarihinden ve ekonomik yürütümünden almıyordu.

Ulusçu görünürken o bütün iş ve gidişinde yapmacık ulusçu, Osmanlıcı idi. Bir türlü bundan kurtulamıyordu.

Genel Savaştan sonra yurdu baştanbaşa düşmanlar bastığı gün bu uydurma ülkünün boşluğu daha iyi anlaşıldı. (Müslümanım, Osmanlı Türküyüm, Garp medeniyetindenim) diye çürük bir mantık çardağı kuran zavallıların hepsi işin kötülüğünü çok acı olarak duydular. Zira: Bunlar bir türlü dinsel gudemden kurtularak sebebin ta kendisi olan tarihî cepheden doğmuş ekonomik sebebi bulamadılar, göremediler.

Türk ulusunu eleştirip incelerken onun büyük tarihinin içine girdiğini sanan yüksek ve içtenli düşünücüler bile bir türlü binlerce yıllık karışık ve yanlış anlaşılan, anlanılan, yanlış görülen tarihin gidişindeki eksikliği kavrıyamadılar, o cereyana kapıldılar. Zira: Osmanlıdan Türkü ayıracak kadar kesin görüşlük yapabilen son Türk düşünücüleri de yine Türk sosyetesinin erginlik ve kurtuluş sebebini yalnız sosyal hâdiseye bağlıyarak bunun da din, ulus, batı medeniyeti gibi üçüzlü bir ideolojile anlatılmak istenilen bir amaca yönlediler. İşte yanlışlığın büyüğü burada idi.

Sosyetede yer bulan iş bölümü onların gözünde ancak sosyal hâdise şeklinde göründü. Bu ise hiç böyle değildir. İş bölümünü ortaya çıkaran sebep tam ekonomik hâdisedir. Bütün sınıflar da bundan doğmuştur. Eğer sınıfları bir sosyetede doğuran yalnız sosyal hâdiseler olsa

idi bunların aralarındaki bağın da yalnız manevî bir bağ olması, orada maddî bir ilginin bulunmaması gerekti. Hayatta ve pratikte iş böyle midir? Bir sosyetede değişik sınıfların bütün iç varlığını, doğuş sebeplerini, yürütümlerini biraz içinden inceleyince çok iyi görürüz ki her iş bölümü ötekine herşeyden önce maddî ve ekonomik bir sebeple bağlıdır. Furuncuyu değirmenciye, madenciyi mühendise, süel işçiyi orduya, siyasacıyı devlet güdemine, hukukçuyu tüzel işlere, kamusal hizmeti işyarlara, ordular yürütümünü kurmaylığa, ulus baş bağlılığını cümurbaşkanına , ulusu kamutaya, her çeşit işi öteki işe bağlıyan ahlâk gibi, din gibi, fikir gibi salt sosyal sebepler değil doğrudan doğruya her birinin ötekisile olan apaçık görünen ekonomik ve tarihsel bağlantı ve ilgisidir. Bununla ahlâkın, dinin, fikrin münasebeti yoktur demek istemiyorum Ancak bunlar sebep değildir. Zira bunlar Türk Ulusunun maddî tarihinden hız alan ekonomik sebeplerin birer yolda bütünleyici son uçlarıdır. Son uç her vakit sosyaldir. Sebep her vakit ekonomiktir. Burada sebeple son ucu karıştıranlardır ki şimdiye kadar.., tâ Atatürk'ün kurduğu Partinin eksiksiz çizdiği büyük yürütüm programının yayıldığı güne kadar böyle yanlış yolda bocalamışlardır.

İşte ilkönce bu büyük hakikati içinden sezerek Türk Tarihinin maddi değerini anlıyan, ondaki ekonomik sebepleri sosyal neticelere bağlamak yolile büyük Türk devrimini yaratan Yüce Önderimizdir ki gördüğü işin tam tutması ve ulusun ona uyarak ortaya gelmesi için yıllar gereken işlerin birbiri ardınca biribirini kovalıyarak tabiî ve sarsıntısız bir hızda yer bulması bunun sayesindedir.

Zira: Atatürk ulusçuluğu ancak tarihin maddî ve ekonomik yöneyinden kavrıyarak Partisine hız vermiştir.

Parti, ulusçuluğu bu yolda kurmakla beraber eskinin onu yeşil küf kokan kara selviler altında çöreklenmiş dinsel durdurucu kurallardan arıtarak ona tam bir yaşayış görüşü vermiş, ancak ulusçuluğu dar bir çerçeve içine de sokarak işi kötü bir (benseverliğe) düşürmemiştir.

Çok iyi anlamıştır ki ulusçuluk tek başına, bir ayrım olarak yürüyemez. Çağdaş uluslarla yanyana ve bir uyumda yürümedikçe ulusçuluğun anlamı yoktur. Eğer ulusçuluk kendi öz varlığile böyle dar bir çerçeve içinde yalnız kendisi için var olduğu dilevinde bulunsa idi ne yaşar, ne yürürdü. Arsıulusal ilgilere yine ekonomik sebeplerle bağlıdır. Bu sebepler de yine arsıulusal birçok sosyal son uçlar vermektedir, burada da çok iyi görünüyor ki arsıulusal ilgilerde de hep sebep ekonomiktir yalnız ulus kültürel bir varlıktır. Bunun için başka kültürlerdeki uluslarla yanyana ve bir uyumda giderken aralarındaki ilgiler yalnız ekonomik, bundan gelme siyasal ve sosyal olur. Hiçbir yönde kültürel olamaz. Zira: Türk Ulusunun karakteri kendisine mahsustur. Onu bir sebeple bozamaz. Bir sebeple başka bir ulusun arasına ge-

çemez. Zira böyle olursa işte o vakit son gün gelmiş olur. Ancak Parti bu çok ince noktaya bütün dikkatini vermiştir. Başka uluslarla bir düzeyde yürürken kendine mahsus seciye ve benliğini koruması fikrinden başka bir şey anlamamalıdır

Bunun yanlış anlaşılmasından hemen irtica-kaynaklık doğar. Bu sebeple Partinin maksadı, ulusa mahsus iki kökün korunmasıdır. Bundan dilediği şudur ki: Yıktığı Osmanlıcılığın, Ümmetçiliğin ulus içinde çürüklendirdiği, binlerce yıl yaşatmak için uğraştığı kozmopolitliği, ümmetçiliği, öveyi kardeşliği kökünden kazımaktır. Daha açığı sosyallıkla ulusçuluk arasındaki ince münasebeti Türk çocuklarının gözönüne iyi almalarını istemektedir. Zira her ulusal hareket sosyaldir. Ancak her sosyal hareket ulusal değildir. Ulusçuluk duygu işidir ve içten doğar, içten gelir; onda ilmin, metodun hiçbir tesiri yoktur. Özverinin özgeçinin feragatin, fedakârlığın kaynağıdır. Bir ulusun fertleri programlı bir eğitim, terbiye siyasasında çok yüksek bir seviyeye, düzeye erişebilir. Bu erişme metot ve bilgi ile olur. Orada gönlün duygunun hiçbir etkesi, tesiri yoktur. Çok çalışmakla çok yükselebilir, tecimde, bilgide, teknikte yanına ulaşılamaz bir yüksekliğe varabiliri Bütün bunları yapan beyin ve akıl çalışmasıdır. Metotla ortaya gelen bilginin son ucudur.

Ancak bunlar tamamile ulusal değildir. Bunda her ulus ortaktır. Bunun içindir ki sosyal olan bilgiler arsıulusaldır. Parti bu düsturu çok iyi, çok açık görerek bir yanlışlığa düşmemek için bir yandan çağdaş uluslarla bir uyumda yürürken Türk ulusuna has karakter ve benliği de koruyacağını söylüyor. Bu karakter - ıra ve benlik nedir? Yukarıda ulusu anlatırken bunu incelemiş idik. Burada şu kadarını eklemek gerekliğini duyuyoruz ki karakterle öz benlik tamamile ulusaldır. Duygu, gönül, yürek işidir. Bunda ne metodun, ne bilginin, ne çalışmanın, ne düşünmenin tesiri vardır.

O, ruhî bir kuvvettir ki gönülleri tutuşturur, âmme menfaati karşısında kendisini hiç düşünmeden uğruna verir. İşte bu, kültüreldir, manevidir, ülküye tapmadır. Bunun da kökü yine maddî tarihin yaşatıcı gücüne bağlıdır. Zira: Ulusal olduğu kadar ulusun faydasına dokunan işlerde sıçrıyarak hamleler yaptığı, yurttaşa uğrunda can verdirdiği için ülkü işidir.

Ancak, işte bu ekonomi arsıulusal bilginin son ucu olan ekonomi değildir. Bu yalnız ulusal ekonomidir. Bilinir ki ulusal ekonomi yurdun teknik araştırmalar sonunda normal durumda ekonomik açılması, genişlemesi ve tecimel, tarımsal, endüstriel verimlerimizin düzenlenmesidir. Bundan genel genlik, erginlik, özgürlük doğar. Ulusal karakter ve benliğimizden bir şey vermiyerek bizi, bize benzer yolda başka uluslarla yanyana bir uyumda yürütmek istemektedir.

HALKÇILIK

Şurada programın anlattığını daha iyi açarak bir tanım - tarif yapan Partimizin Genel Sekreteri Kütahya Saylavı Bay Pekerin derin derin incelediği bu bahsi Üniversite dersleri notlarından alıyorum:

"Halkçı demek ulus içinde hiçbir ayrılık ve üstünlük tanımıyan ve her ferdini öteki kadar hak ve onur sahibi sayan, ekonomik alanında birini ötekine, işçiyi patrona, patronu işçiye kölemen edecek, yogaltmanı üretmenin eline düşürecek durumlara ön vermiyen bir varlık demektir.,,

Bunu iyice anladıktan sonra bir de (halk) ın ne demek olduğunu anlatabilirsek programımızdaki halkçılığın Partice ne anlamda ne gibi bir son uca bağlandığı kendiliğinden belirmiş olur.

Halk bir ulusun kurduğu devlette büyük kalabalığı ortaya getiren, çalışkan ve hemen hepsi üretmen olan yurttaşların topluluğudur.

Bu tanımın pek az istisnası, ayrası olabileceği için biz bunu tam olarak kabul ediyoruz. İşte Parti bu halkçılıktan şunu kasdediyor ki: Devletle yurttaş arasındaki karşılıklı ödev yükümlerini eksiksiz kullanılmasını düzende tutmak için egemenliğe dayanarak bunun kaynağı olan ulus arasında bir eşitlik gözetiyor.

Sosyal, siyasal ekonomik alanında hiçbir ayraya, istisnaya imtiyaza izin vermiyor. O kadar ki bu ayralığı ne fert için, ne bir ayle için, ne bir sınıf için, ne ömek, cemaat için tanımıyor. Kanun karşısındaki müsavatı kurarken yurttaşları tam halktan ve halkçı olarak göz önüne alıyor.

Parti halkçılık demekle üstünlük tanımıyor. Bizim için burada çok köklü bir düşünce vardır. Halkçi bir devlette hükûmet ayrı bir sınıf değildir. Bunun için yönetmenlerle halk arasında hiçbir ayrılık yoktur.

Yönetmenler ve işyarlar halkın hükümeni değildir Bunların hiç bir yolda şahsî salâhiyetleri yoktur. Eğer bir işyar ödevine böyle bir yolsuzluk karıştırırsa o halka hesap vermeğe borçludur. yakasına devletin tüzel eli yapışır

Halkçılık partinin çok önemle göz önünde tuttuğu ve bir yerine el değmesine asla izin vermediği bir iştir.

Demokrasiyi, biz batıdaki anlamiyle ve hiç durmadan taklit ederek kavramıyoruz. Bizim halkçiliğimiz, kendi tarhmizin sosyal ülkücülüğüne bağlıdır. Biz sosyal hâdiseleri izah ederken onları görünmiyen sebeplere bağlamıyoruz. Bu gibi bir felsefenin körletici, karartıcı baskısından Türk zihnini uzak tutarız. Biz sosyal hâdiselerin sebeplerini ancak ekonomik anlamına alırız. İşte halkçılığımizin kökü bu ekonomi alanındaki müsavi, eşit durumu, düzenli bir yolda tutabilmektedir. Zira: Biz Türk sosyetesini tetkik ederken aramızdaki bir çok bağları göz önüne alırız. Bunlar bize iki yüzden görünüyor: Ya maddidir, ya manevi, ruhîdir. Her ikisinin de sosyetemiz içindeki görünüşleri bütün yürüyüşümüzün sebebi sanılır ise de asla böyle değildir. Dinsel, ahlâkî bedizel - bedii siyasal, eğetimsel, terbiyevi dilsel - lisanî gibi hâdiseler sebep sayılmaz.

Bunların hepsi ekonomik hâdiseyi bütünliyen yardımcılardır ki bütün tutan, yürüten, yaşatan, ilerleten bağ, sebep ancak ekonomik hâdisedir. Parti, Türk ulusunu inceliyerek onu kestirme yoldan amacına ulaştırmak için güdeceği çıkar yolu ararken, önce ulusun ekonomik durumunu göz önüne almıştır.

Bir sosyeteye bu adı vermek için onun hepsinden önce bir iş bölümüne ayrılması gerektir. İş bölümü demek, türlü hizmetlere ayrılan bir sosyete demektir. Şimdi Türk sosyetesine bakınca başta çiftçiler olmak üzere küçük zanat, esnaf ve işçi, işmen özgör ertik, serbest meslek sahipleri, endüstrieller, tecimenler, işyarlar gelir. Bunlar Türk sosyetesinin çalışma örgenleridir.

Programımız bundan ne gibi bir son uç beklediğini açıkça anlatırken diyor ki:

Partimiz bu prensiple şu amaca varıyor ki (klas) kavgaları yerine sosyal düzenlik ve dayanışma elde etmek, ve menfaatler arasında biribirilerine karşıt olmıyacak surette uyum kurmaktır. Menfaatler kapasite ve çalışma derecesine göre olur.

Batıda iş bölümü gittikçe sosyetede çoğalarak her bir iş daha çok uzug, mütehassıs istedikçe sınıflar ortaya çıkmıştır. Ve en son geçen asırların dinsel ömeklerle esnaf loncalıkları yerine de yeni yeni kurumlar geçmiştir. Öyle ki bunlar birer finansal ve ekonomik otorite kılığına girerek devletin durumunu sarsmağa başlamışlardır.

Önceleri o kadar önem verilmezken gittikçe birleşitler çoğalmış ve aralarında ayrı ayrı emeller bulunmakla beraber (iş) birliği de yer bulmuştur.

Sarsıntı azıta kadar varmış insanlar sosyetesinin temellerini sarsıntıya uğratmıştır.

Sosyalistlik ün almıştır. Klas kavgaları yürümüştür. Burjuvalığa, ka-

pital ve kapitalcilere, bunun altında devlet kurumuna karşı yükselen sesler gittikçe artmıştır.

Partimiz (halkçılık) temellerini düşünerek kurarken, bütün dünyayı, saran genel bir depremeden en az zararla çıkmak yolunu aramıştır. Genel savaş, bütün sosyal düzeni altüst etmişti. Uzun asırlar bütün bir insanlık duyarak, düşünerek, çalışarak, savaşarak kurduğu sosyallığın dayandığı inan ve temeller birdenbire sarsılmıştı. Artık kişinin özel girişiti eski durumunu yitirdiği gibi bunu yeni düşünce bakımından da bir anlamı hemen hemen kalmamış gibidir.

Göksel dinlere, görünmiyen kudsal erklere inananlar çok azalmıştır. Kişinin tek başına girişiti önceler çok önemli idi. Hele sömürge siyasasına önem vermiş Avrupa devletleri için ve hele bunların arasında Anglo - Saksonlar bu özel girişit eğitimini yüksek ve geniş bir anlamda almışlardı. O kadar ki tek başına kalkan birisi, her dilediğini yapar, Amerikada, Afrikada, Avustralyada ilkel ulusları boyunduruk altına alırdı. Tek başına ve devletinin yardımına boyun eğmeden bu kadar başarılığı ona yaptıran da işte aldığı bu özel girişit eğitiminin bir son ucu idi.

Orada kişi, kendisine güvenerek herşeyi başarmayı üstüne alıyor, devlet yalnız, bu girişite gerektiği yerde yardım ediyordu. Orada bütün terbiyenin yüksek ve hür prensipi ancak hayatın kaynağı kişinin enerjisinde göstermesinde idi. Genel savaş bütün bu durumları birden, kökünden yıktı.

Daha önce tekten kamuya, fertten umuma doğru dönen yeni yeni fikir araştırmaları yeni yeni bir felsefe doğuruyordu. İçtimaî bilgi, eski dayandığı prensiplerden sıyrılarak kamusal bir duruma girdi. Deneme ve görüşün son ucu olan bilginin kesin bir yolda ortaya koyduğu yeni prensipler artık özel girişitin asırlarca ortaya yığdığı kapital karşısında işçi ve devlet karşısında kapital meselelerinin köklerini birer birer çözeledi. Bundan içtimaî ilim genişliyerek yeni devlete yeni durumlar vermek gerekliğini önemle ortaya çıkardı.

Batıda bu bir azıt durumu almıştı. Sosyalistlik, anarşistliğe ve bolşevikliğe doğru açılırken, ortaya en çok çözelenmesi gereken bir (otorite) soravı çıkmıştı. Bundan da (proletarya diktatörlüğü) doğuyordu. Anlatmak istiyorlardı ki sınıfları birbiriyle uzlaştırarak sosyal düzene ün vermek için hepsinden önce eski kurum ve kurulları kökünden yıkmak gerektir. Bu yıkılırken de işte özel girişitin ortadan kalkarak kişi kamu için, tek hep içindir kuralı yürüyordu.

Bir bakıma eski dinsel mistikçilerin yıkmadan yapılamaz inanı hüküm sürer gibi olmuştur.

Bunun içindir ki batı devletlerinde, batı sosyetelerinde görülen din-

lenmesizlik, karışıklık hep bu sosyal değişimin son ucudur. Doğan yeni yeni meslekler, yeni yeni felsefe akışları, yeni yeni kanıtlar ve en son yeni edebiyat hep sosyetelerin bu kötü ve düşkünlüğe doğru giden yürüyüşünün önüne geçebilmek içindir.

Batıda demokrasinin anlamı çok değiştiği gibi sınıf kavgaları, hele ekonomi alanında derin düşmanlıklar yaratmış, mamulâtın, mahsulâtın yığılıp kalması yetiştirtenlerle üretmenleri, satanlarla boğaltmanları birbirine saldırmıştır. Şimdi eskisi gibi dünyanın dört bucağına öyle bol bol satamıyorlar. Öyle ki eskiden olduğu gibi istihlâkçileri zorla ve siyasal zorgalar altında bu malları almak için mecbur edemiyorlar.

Şimdi sömürgelerde kölelik çekenlerin yeni nesli artık genel savaşa girişen devletlerin dizisinde çarpışırken niçin ve kimin için çarpıştığını anlamağa başlamıştır.

Savaş sona erişince eskisi gibi yine köleliğe döndürülmek istenilen ulusların, ulusal duygusu uyanmıştır. Bu sebeple de batıdaki fabrikaların bitmez, tükenmez alıcıları azalmış, ilk maddeler eskisi gibi bedava verilmemeğe başlanmıştır.

Hele genel savaş sonu ahlâkı, bütün dünyanın inan ve ahlâkını öyle değiştirdi ki şimdi on sekizinci, on dokuzuncu asırların inkılâp tarihi yirminci asrın felsefe zihni ve inkılâp imanı karşısında darma dağınık oldu. Uğruna dereler gibi kanlar akıtılan garp usulündeki demokrasi baştan başa iflâs etti, batkıya uğradı.

Ulusal bağları çözerek arsıulusal prensipler yaratan yeni yeni felsefeler ortaya çıktı. Ulusal güzelliği sevmek, ulusal ülkülere gönül bağlıyarak bütün bir ulusa gaye olan yükseltici ve kurtarıcı birliğe koşmak gülünç bir iş gibi görülmeğe başlandı. Basbayağı dünya ile beraber insanlığın iç ve dış yüzü değiştirilmek isteniliyor. Sosyeteleri bağlıyan maddî ve manevî terbiye bağları gevşetilmek yolu tutuldu. Hürriyet azıta doğru varırken bildiğimiz içtimaî nizam başka türlü anlaşıldı. Ulusa başka mâna verilirken devlet te başka başka anlamda sanıldı. Bütün bütün maddeleşmek yolunda eskisi gibi manevi ve ruhî bir güzellik insanları coşturmaz oldu. Hele yeni nesil, babalarımıza vecd ve heyecan, orunç veren, onların ruhunu tutuşturan şeylere karşı bağınsız, duygusuz kalıyor ve biraz da bize gülüyor, eğleniyor. Bizi çok yerimizden sıçratan, ruhumuza bir âbit vecdi veren güzel bir şiir,... Tatlı hulyalar içinde bizi dolaştırabiliyor, çok ince duygularımızı uyandırarak hafif hafif iğneliyen, sinirlerimiz üzerinden acı tatlı bir akışla geçen güzel bir şiir şimdiki nesle hiçbir şeyi anlatmıyor. O kadar maddileşmiş, okadar taşlaşmıştır. Bu nereye kadar gidecektir Kimse bunu kestiremiyor.

Devlet bileğini bükmek kuvvetini buldukları gün bundan korkma-

lıdır. Zira bütün bir tarihi yıkan, geçmişe hiç inanmayan ve hiç bir şeye inanmıyan bu kadar taşlaşmış bir felsefenin bütün aydınlıklı inananları ile yarım aydınlıklı inananları ve karanlıklar içinde bunlara körükörüne bağlananları kurtarmak insanî büyük bir vazifedir.

Bizim sosyetemizi bu gibi kara ve kötü felsefelere boğmaktan koruyarak yaratıcı imana, yükselten bir dine bağlıyan Kamâlizmi halkçılığı halka inerek onlar arasında birliği ortaya getirmek, devletçiliği de yalnız inhisârcılıkta değil ferdin yükselişinde ve umumî yürüyüşün âmme saadetini ortaya getirmesinde arayor. İşte bizde demokrasinin anlamı budur.

Halbuki Avrupada eski genlik kalmadı. Hâlâ 914 yılının bol bol taşan refah ve zenginliğine hasret çeken Avrupa sömürgeleri ezerek dünü yaratmak istiyor. Asya Afrika uluslarının sefalet ve zararına batının geniş midesi dilediğini yutamaz olunca işsizler çoğaldı. Ceplerinin içini dışına çevirerek sokakları dolaşan, bakanlıklar önünde geçit töreni yapan işsizler siyasacıları, idarecileri düşündürmeğe başladı. Nerde ise bir patlak verecektir. Zira aç ecelli ile söyleşir.

Ötede sömürülen milletler artık yumruk ve kırbaç hakkı olarak sağılır ineklikten kurtulmak için savaşıyor. Genç Afrikalı, genç Asyalı nura, şuura kavuşmuştur. Bu sebeple zincirlere vurularak tarlalarda çalıştırılanların sürüsü kalmaz oldu. Müstemleke meydanlarında bomba atmayı göze alan bir nesil doğdu.. İşin düşünülmeğe değer bir vaziyete geldiğini gören Avrupa istismarcıları, sömürgecileri şimdi daha başka yol tutmak isterken asıl kıpırtı kendi aralarında başlamıştı. İşsizlerin çoğalması devletleri şaşırtırken sınıf kavgaları yüz gösterdi. İşin rengi değişti. Ulusal birliklerin yerini yeni hamleler tutmağa başladı. Proletaryalık, amele birlikleri arsıulusal birliklere doğru bir akışa girdi.

Batı illerinde demokrasi durumları sarsılırken halkçiliğin bizim anladığımızın dışında kalan anlamı eski devlet mefhumunu sarsarak otoriteye saldırmağa başladı. Bugiine bugün batıda bu sarsıntı o kadar çoktur ki her devlet bir kanlı savaş karşısında gibi yeni yeni durumlar yaratmağa uğrşıyor ve bütün devlet teşekkülleri, azıta, sürüşe, anarşiye giden bu hareketleri toparlıyarak salim bir yoldan bir son uca bağlamak mecburiyetindedirler. Batıda bu iş nereye kadar gidecektir? Bunu kimse kestiremez. Bütün bunları göz önüne alan Cümhuriyet Halk Partisi demokrasiyi bütün anlamiyle halktan gelen kudretle halka giden ve halk içinde yaşayan bir varlık olarak anlıyor ve böyle tatbik ediyor. Bunu da Büyük Önder: (Biz, bize benzeriz) demekle ifade buyuruyor.

Halkçılığın birinci şiarı halkı ayrı görmemektir. Halkı yükseltmek ve ekonomi alanında iş birliği yaratmak ülkümüzdür. Bu sebepledir ki

iş bölümünü bir düzende tutmuştur. Hepsinden önce refaha doğru yürümek için ne yapılacağını teşkilâtlandırılmış bir sosyetede yaysamlığı sarsacak tabiî olmıyan teşekküllere yol vermemiş, sınıf kavgalarına yol açmamıştır. Bu vazifeyi başarmak için de kol bükmekten, kafa kırmaktan ziyade ulusu ve onun içinde aileyi saadete götürecek yolları aramıştır herkese kazanç yolunda dilediği işi yapmayı üstün tutmuştur. Memleket ihtiyacını düşünmüştür. Alabildiğine yapmayı hür bırakmakla beraber bunun iş bölümü yönünden düzenli, ulusal birliği sarsmıyacak yolda başarılmasını göz önünde tutmuş ve otoritesiz iş serbestliğini vermemiştir.

Herkes istediği kazanç işini tutabilir. Bunda serbesttir. Her istediğini yapmak, kurmak hakkını tek bir bağa bağlı kalmak şartiyle vermiştir ki o bağ da devletin gözü önünde ve kontrolü altında bulunmasıdır. Bununla hususî girişitin alabildiğine üretmenleri, işçileri kendi menfaatine çalıştırarak, boğaltmanları da kendi menfaatine haklamak, kapısını kapatmıştır.

Bunda yürüyen kapitale önem vermekle beraber duran kapitali yürütmek istemiştir. Klas kavgalarının önüne geçecek yolda, sosyal düzenlik içinde canlanmasını kayıran prensipleri onaylamıştır. Bu prensipler tatbik edilince özel girişitin menfaati umumî menfaate, genel asığa uygun olarak eksiksiz elde edilmiş ve her türlü klas kavgalarından azan karışıklıklar böylece düzenlenmiş olacaktır.

Şahsî nüfuzun sosyal ve ekonomik sarsıntı yaparak fert menfaatini, âmme menafiinin üstünde ve sosyetenin zararına tutmasına parti asla izin veremez.. Hemen buna karşı yürüyüşe geçer. Hiç acımadan yıkarak sosyal ve ekonomik düzenliği yerine getirir. İşte burasıdır ki yurt içinde çöreklenmek istiyen yutucu ve tutumdan gelmiyen zenginliklerin yıkılmasına bakarak bunu ulusal zenginliğin yıkılması gibi sananlar aldanırlar Bu sosyetenin düzenliğine ve refaha doğru yürüdüğünün en açık, en hayırlı bir eseridir.

DEVLETÇİLİK

Devl :tin birçok tarifi vardır. Hukukçuların tarifi herkesçe malûmdur. Şimdiki duruma ve bugünkü yeni doğan rejimlere göre de devletin başka başka tarifleri var. Bugün faşistlerin, bolşeviklerin, liberallerin devlet tarifleri de birbirine aykırıdır. Liberaller devleti müteferrik kuvvetleri yürüten bir iktidar mânasına alırlar. Faşistler ise ulusu hâkimiyetinin üstünde tutmak gibi tehlikeli bir manada bulurlar.

Bolşevikler ise sınıf kavgasına ehemmiyet veren bir rejim olmak yüzünden devletin cemiyetten doğduğunu inkâr etmezler.

Ancak devletin kendisini cemiyetten üstün tuttuğunu öne sürerek gittikçe de cemiyetten uzaklaştığını söylerler Bunlunla bir proletarya diktatörlüğüne doğru giden bir iktidar yaratmak isterler.

Biz bütün bunların daha üstünde bir halkçi devlet, devletçi halk rejimine bağlı bir devlet olduğumuza kaniiz.

Ulusun egemenliğinden, milletin hâkimiyetinden başka bir şeyi olmıyan devlet, âmme menafiinin koruyucusu ve gözcüsü olmaktan bir soluk uzak ve ayrı duramaz.

Bizim devletçiliğimiz, ne Faşizmin ölçüsüz bir aç gözlülükle elinde tuttuğu âmme menafiine kıskançlıkla sarılarak (sertlik ve fikrî zaaf) içinde inhisarcı bir atılganlıkla yuvarlanır, ne de Bolşevikliğin, komünistlik gibi sırrı ve işçi sınıfının diktatörlüğüne dayanarak bütün ulusal ilgileri, duyguları, kudsal varlıkları çiğniyerek ferde hiç önem verdirmiyen arsıulusal bir yola gider.

Kamâlizmi dininin devletçiliği şu cümlede toplanıyor:

Bütün ülkede işliyen hareketli kapitali uluslaştırmak, Türkün elinde duran kapitali harekete geçirmek ve bunların üstünde genel durumu düzende tutmak için yüksek korumasını esirgemiyerek ulusu hep ileri, durmadan ileri, dinlenmeden ileri yürütmek).

Bunda eksiksiz tarih hâkimdir. Başka bir şey değil. Kamâlizmi şu prensipini kendi öz ve özel tarihinden almıştır. Türk tarihi! Bütün kaynak budur. Atatürk bu yüksek rejimi kurarken onun ilham aldığı bu

kaynak öyle derin ve sonrasızdır ki tam Atatürkün deha ve zekâsına yakışan yaratıcılığını kendisine bu kaynak, Türk tarihi vermiştir. Biz, Kamâlizmin inanlı tapkanları şunu çok iyi anlamak kadar inanmak gerekliğini gönlümüzde taşımalıyız ki Türk tarihini Atatürke gelinciye kadar kimse içinden eleyerek onun büyük ulusa yüksek bir terbiye kaynağı olduğunu anlayamamıştır.

Hep badanalanmış, sıvanmış, bayağı telkinler ile bize kadar getirilmiştir ve biz de kendi tarihimizi sanki yabancı bir ulusun tarihi gibi anlıyan ve anlatan bir neslin çocuklarından başka bir şey değil dedik.

Hangimiz bugün söyliyebilir ki biz tarihimizi ulusal bir tarih olarak araştırmış idik?.. Daha açık söyliyelim: Bize tarih iki yüzden gösterilmiştir. Ya bütün kahramanların yaptıklarını (din) boyasma boyayarak orada Türke hiç bir yer verilmemişti., ya büyük hâdiseler yaratan Türkün bütün yaptıklarını bir kaç kanlı sultana yamanarak, büyük bir ulusun atılışı tarih alanından silinip sıyrılmıştır.

İşte bu tarihtir ki bugün kudsal bir kitap gibi önümüze açılarak, yüce partimizin korucusu Atatürkün parti prensiplerini kavrayan şimdi çözelemeğe çalıştığım musafını yapıyor.

Bizim devletçiliğimizi anlatırken, Atatürk, bütün bu değişik devletçilik anlamlarından korunarak köklü bir devletçiliği ancak Türk tarihinin genel yürüyüş ve yayılışından alarak milleti durdurucu kurallardan ve yapmacık inanlardan kurtarmış ve bir hızda ileri yürütmüştür. Bunun için hiç birine benzememek şartiyle, (Biz bize benzeriz) diye mi bütün bu devletçiliğimizi anlatmıya kâfidir.

Bize biz benzeriz. Ne demektir? Kendi tarihini yapan bir ulus, bütün hayat şartlarını onun yaratıcı, yükseltici yürüyüşüne uydurmuştur. demektir.

Bu tarihi yapan Türk, bir başına iş başaran fertçi Türk mü, yoksa ulusçu Türk mü?.. Burada iyi bakılacak bir nokta vardır ki büyük akından beri, bütün dünyaya soysallık veren bu Arı Türkün ferdî kudreti mi, yoksa toplu kuvveti mi bu kadar büyük ve akla durgunluk veren işleri başarmıştır?

Parti programında, özel kınav ve çalışmayı esas tutmakla beraber devleti bu işlerle ilgilendiriyor

Türkün ferdî gücüne son yoktur.. Buna tarihi şahittir. Yeryüzünde beşer gücünün neler yapacağını gösteren ve mucizeler yaratan adsızlar, Türk fertleridir.

Ancak, bu ferdî kuvvetin birleştiği bir yer vardır ki işte o da devlet kuran Türkün birleşik gücüdür. Bunun içindir ki Kamâlizmi Türkün bu ferdî enerjisini, kudretini asla gözü önünden kaçırmamak, yitirme-

mek şartiyle âmme menafiine daha önem ve hamle vermek için de ferdin gücü üstündeki işlere filî olarak devletin girişmesine yol açıyor.

Şurada bir solukta düzeltmeği çok önemli gördüğüm bir yer vardır. Bu devletçilik çıplak inhisarcılık demek değildir. Pek çoğunun anladığı bu yanlış fikri düzeltmek isterim. Devletçiliğimiz her kazancı elinde tutarak onlara birer inhisar damgası vurarak yurttaşa çalışmasında, kazancında ön vermemek değildir. Tersine yurttaşı kendi kazancında çok serbest bırakmakla beraber pek çok yurt işleri vardır ki onlarla ferdin gücü cidden başa çıkamaz.

Yukarıda demiştik ki yurtta yürüyen ve duran bütün kapitali uluslaştırmak devletçiliğin biricik amaçladığı iştir. Şöyle biraz başımızı geriye çevirerek yok olan Osmanlı İmparatorluğunun Türk kapitalile nekadar ilgilenmiş ve Türk tecim, ekonomi alanlığında nekadar yürümüş olduğunu göz önüne alırsak bir acın, bir facia karşısında bulunduğumuzu anlarız.

Yurdumuzun iç tecimini bir yana bırakarak dış tecimi yönünden bir kere hiç hiçbir yolda bununla Türk çocuklarının bir bağlantısı yoktu. Yapmacık (Osmanlı milleti) adına bu işlerin hepsi Türk olmıyan yabancı ve yerlilerin elinde idi. Türke fabrika, banka, mağazalarda yalnız kapıcılık, gardiyanlık ve hamallık kalmıştı.

Üretmen Türkün, yetiştirdiğini hep bu yabanlar yutuyordu. Nasıl? Türkün aç kalması değerine!

İç tecime gelince: Bunda Türke düşen bir pay yoktu.

İstanbul, Samsun, İzmir, Mersin limanlarile gümrüklerin İmparatorluk günlerindeki durumu bize anlatmıştır ki yurdun içinde ve dışında (Osmanlı) adiyle işliyen kapitalde Türkün yüzde yarım bile payı yoktu ve bu kapital ekonomik alanında işlemiyordu.. Hepsi hangi yabancı ülke adını almış ise onun bayrağına bürünmüş olarak durmadan Türkü ve yurdu eziyordu.

Kamâlizm işte buna çok önem veriyor ve diyor ki biz kapitale asla düşman değiliz. Ancak bu kapital Türk olacaktır.

Şimendiferler, denizyolları, çıkat tecim, büyük endüstri, büyük taşıt hep hep yabancı idi. Küçük zanat da öyle değildi demek istemiyorum.

Kamâlizmi yurdu bütün yaban saldırışlardan, asalaklardan kurtarınca küçük zanatlar, küçük tecimler, iç tecimleri birer birer Türkleştirdi ve hemen hemen az yıl bu işe yetti. Cümuriyetin ünlenmesi ile on yıl bu işe kâfi geldi. Şehir, kent ve köylerde bu yaban ellerdeki iç tecimi, ufak zanatı Türkleştirdi.. Korkumuz kalmadı. Buna Türk ferdinin gücü çok yetti. Artık her yanda şimdi işlek Türkü çalışkan buluyoruz. Ancak.... Rıhtımlar, madenler, şimendiferler, büyük taşıtlar,

bankalar, büyük tecim sosyeteleri, büyük kapitalli birleşitler, tütün, tuz, ispirtolu şeyler, kömür, şeker, pamuk, dokumalar ve daha pek çok büyük yetiştirimler de Türk değildi. Bunlar ise ferdin girişitile az günde ele geçemezdi. Ona ancak devlet gücü isterdi. İşte bizim devletçiliğimizde fi'lî surette bu işlere devletin girişmesile anlatılabiliyor. Yoksa Parti, yurttaşın kazanç yolunda yürümesini kolaylaştırmıyacak, onu güçlüğe ve zarurete düşürecek bir inhisarcı devletçiliği, ferdi ezen ve öldüren bir devletçiliği asla düşünmemiştir.

O kadar ki küçük zanatlar kanunu, beş yıllık endüstri programı ve en son İş Kanunu hep bu ferdî çalışmayı düzene koyan, yurttaşa çalışmasında yol veren, ferdin faydasına uğraşan esaslardır.

LÂİKLİK

Ulusal bayramlarda bizi coşturan, millete vecit ve heyecan veren bu güzel ve sevimli bayramlarda caddeleri süsliyen al bayraklar arasında, görünen birçok askılarda, güzel güzel yazılar vardır. Bunlar vecizeler, ölgerlerdir. Bunlardan birisi de şu vecizedir:

(Ak günleri yaşarken kara günleri unutma!)

Türk milletinin bu kara günü biraz çok sürmüş, uzunca ve korkulu bir rüya, biraz ürperten düştür.

Bu uzun rüya aşağı yukarı 1337 yıl sürmüştür. Bütün bu uzun yıllar içinde Türk milletinin tarih yolunda gidişi tetkike değer.

Dünya soysallığını yaratan büyük akının arı çocuğu bu uzun rüyaya tutulduğu gün, artık çalışması, fedakârlığı, didişmesi, ve nihayet fikir ve iş hayatı hep başkalarının faydasına olmuştur.

Türkün en büyük hassası, yurt tutup devlet kurmasıdır. Bir defa yurt tuttu mu, artık hemen devlet kurar, dört çevresindeki uluslar üzerine hâkimliğini yayar. Baysallık ve barışa gönül vermiş olduğu için hemen yurt tutunca, barışa kavuşunca derhal üremeğe başlar.

İşte İslâm dinine girinciye kadar öteki dinlerden geçerek hep egemen, hâkim yaşamıştır. Öteki dinlerde Şaman, Budist, Zürdeşt, Musevî, İsevî gibi dinlere de girmiştir. Ancak bu dinler onu asla kökünden bağlamamıştır. Orijininden, aslından uzaklaştırmamıştır.

İslâm olduktan sonradır ki bütün fikir ve iş alanındaki savaşları, uğraşları yalnız (din) adına olmuştur.

İslâm din ululari Türktür. Bütün İslâmî büyük eserler Türkündür. En beliğ Arap yazıları Türktür. En büyük ve derin felsefeyi Türk yaratmıştır. Fen ve ilmin babası Türktür. İslâm olunca, Türk çocuğu çok samimî, içtenli, sözünün eri, özverili, fedakâr, bayri, sadık olduğu için

dilini de Arap diline vermiş, içten inandığı İslâm dinine bağlamış kalmıştır.

Bu uzun süren rüyanın hayra yorulmıyan yerlerini tetkik etmenin yeri burası değildir. Ancak, pek yakın bir mazinin Türkü bu kağılıyan uygunsuz işlerini kısaca gözönüne alırsak Partimizin niçin lâik prensibine sarıldığını ve buna çok derin bir sadakatle bağlanmış olduğunu anlamış oluruz. Çok ileri gitmiyerek yalnız Osmanlı İmparatorluğunun kurulduğu günden battığı güne kadar bu (yapmacık millet) içinde, o devleti kuran, yaşatan, en son bugün iftihardan göğsümüzü kabartan eserleri yaratan bir Türk milleti vardı. Bu ulus (yapmacık Osmanlı milleti) hamurunda kaynaşmış, yalnız (din ve devlet) uğruna çalışmış, çarpışmıştır. Kurulduğu günden başlıyarak düştüğü güne kadar gidişi izlenirse Türk milletinin bu devletin yıkılış ve sönüşünde hiçbir dahli olmadığı anlaşılır.

O, kurmuş, yürütmüş ve yükseltmiştir. Viyana önünden Hint Denizine kadar koşarak koskoca bir devlet kuran Türkün tükenmek bilmiyen enerji ve kudreti (din) adına kötü kullanılmış, yalnız yürütmiyen, din korallerine bağlı tutularak Türk sosyetesi bir türlü kendi öz benliğine kavuşamamıştır. Diline varıncıya kadar saldırılmış, ona en kötü adlar ve çirkin sıfatlar verilmiştir.

Niçin?

Din kendi hakimiyeti olan vicdan işinden alınarak siyasal bir duruma getirilmiştir. Artık dünya ve siyasa işleri ancak dinin kurduğu kaidelere göre yürütülmek istenilmiştir. Hergün yürüyen, değişen, yenileşen, koşan hayatın bin bir hâdisesi biribirini kovalarken bütün bu hâdiselerin lojiğini kavrıyarak ona göre cihanşümul hükümler vermek lâzım iken böyle yapılmamış, aksine olarak her yeni hâdise daha evvelce konulan, binlerce yıldanberi değişmemiş kaidelere uydurulmak istenilmiştir. Bunun içindir ki ilerleme fikir yolunda olmamış, (din) bakımından görülerek her terakki ve inkılâp hamlesi dine karşı bir hareket sayılmış, hemen durdurulmuş... Hele (âbai din) din ululari geçinen kalın ruhlu softalar kara kaplı kitaplarında görmedikleri, bulmadıkları bir kaideye uymıyan her ileri gidişin önüne dikilmişlerdir. İkinci Mehmedin İstanbula girdikten sonra zengin Bizans medeniyeti eserlerine karşı gösterdiği rağbet ve güzel san'atleri himayedeki inceliğine karşı oğlunun gününde Halepli Şeyhülislâmın fetvası, bütün mevcut minyatürlerin, heykellerin, resimlerin, anıtların yıktırılması, işte bunun canlı delilidir. Ellerinde (fetva) denilen ve hiçbir hâdiseyi vicdan

kanaati verecek delillere, vesikalara bağlamadan sadir olan hükümler yüzünden ne facialar olmamıştır!

Hayat yürüyor. Çağdaş ulusların siyasal, soysal, ekonomik yolunda ilerleyişlerinin karşısında hep böyle mugeylân dikeninde kutsal bir varlık görenler, loş selvilerin karanlık gölgelerinde çöreklenmiş, kokmuş, hayat kuvvetini kaybetmiş kaidelere bağlı duranlar için yenilik manasız bir şey olup kalmıştır. İşte Partimiz buna kökünden bir nihayet vermek zaruretinde idi.

Artık bugünkü ilim ve teknik yolları bu gibi uydurmalara, hurafelere, vehimlere ün ve önem veremezdi. Türk ulusunu benliğine kavuşturan Kamâlizmi, ulusun egemenliğine göre kanunların kaynağı olarak binlerce yıl önce başka soylar için ve başka yollarda konulmuş kaidelere bağlı tutamazdı. Uçakların bile mesafelerde az geldiği bir asırda hâlâ deve ayağını mesafe ölçüsü sayan kanunlar Türke yakışamazdı. Bu sebeple ilim ve teknik esaslarına bağlı ve asrın ihtiyaçlarına uygun kanunları almak mecburiyetinde idi ve öyle de yaptı.

(Din âlimlerinin, fakihlerin hokkalarındaki mürekkepler, şehitlerin kanlarından daha kutsal, daha mübarektir) diyen ve zalim, kan içen sultanların her yaptığı delilikleri, çılgınlıkları, Tanrı işi, mucize, keramet, ilham eseri sayan, padişahları Tanrı kuvveti gösteren bu softalar, bu din ululuları, Türkün anlamadığı bir dil ile yazılmış kitaplardan hükümler çıkararak, halka yuttura yuttura bu güzel yurdu, bu uçmakları imrendiren vatanı baykuş yuvasına çevirmişlerdir.

İnsanlığı yükselten, güzelliği sevdiren hamleleri durdurmuşlardır. işin en kötüsü de budur.

Siyasal tahakkümlerini, devlette son söz söylemelerini, baştaki padişahtan köydeki sığırtmaça kadar herkesin üzerinde ölçüsüz hükümlerini (din) adı altında yürütmek için önüne geleni cehennem ateşile korkutarak hayvanlaştırmışlardır. Hayatı sevdiren, hayatı kamçılıyan yaşamak dininin bütün maddî ve manevî zevkini tattırn agüzelliği, bedyii sevmek bu kalın softalar için en büyük günah sayılır. Bu düşkünler et tokuşundan, et temasından, cinsî zevkten başka türlü bir zevk te anlamamışlardır.

Resim yapmak haramdır. Zira yarın ahrette can istiyecektir. Hem resim asılan yere melâike girmez. Heykel, hele heykel.. Tanrım, bu ne demektir? İslâmlık ancak putları yıkmak için gelmiş bir göksel din iken puta bakan yaradana tapmaz. Bunları da yıkınız emrini veren kalın softalık din adına verdiği bu emir ile bin yıllık yüksek bir medeniyetin, ince zekâ ve san'atin binlerce eserlerini yok etmiştir.

Musiki, hele bu, o kadar büyük günahtır ki bu gibi musiki dinliyen kulaklardan yarın mahşer günü ateş fışkıracaktır. Yalnız görünmiyen ve muhayyelelerde yaşatılan (yarın ahretin) adına bu ölez dünyada ağlıyacaksın, inliyeceksin, tamu ateşi, katran kuyusu, sırat köprüsü korkusundan titriyeceksin ve en son bu cife dünyadan, yaşamaktan bezmiş ve ahret için bir adam olacaksın... Öyle bir adam ki, miskin bir tevekkül ile yalnız bekliyeceksin, her şeyi gökten bekliyeceksin, kendi enerji ve azminden bir şey ummıyacaksın.

Avrupada fikirler açılarak uyanış devri başlamıştı. Aydınlığa doğru bir yürüyüş, kara perdeleri yırtarak insan kafasının yaratıcı kudreti refahlar, genlikler, saadetler getirirken bizde softalık kadı zadelerle bostan zadeler arasında çıkmış köksüz, hurafeler, urasalarla bulaşık meselelerle uğraşıyor, halk ikiye bölünüyordu. Hem ne meseleler Baştaki padişahından ta Anadolunun kıyısındaki köy imamına kadar bütün ülke bununla meşgul! Avrupada ilim, fen, teknik, güzel san'atler alabildiğine yürürken beride kalın softalarla miskin dervişler şu işlerle biribirinin gırtlağını sıkıyordu: Hızır Peygamber yaşıyor mu, ölü müdür? Fir'avun imansız mı, imanla mı öldü? (Dallin) deki (dat) zamı, damı okunur? Çalgı haram iken bununla Allah adı anılarak tekkelerde tepindikleri için oralarda namaz kılmak caiz midir? Bir güzel kadının yüzüne seven gözle bakan kâfir olur mu, olmaz mı? Yeşil sarıklı bir softaya bir insan yalancı derse peygambere yalancı demiş sayılarak katli vacip değil midir? Daha bunun gibi ardı arası gelmiyen bin türlü hurafeler, urasalar, hayallerle, yalan düzen şeylerle uğraşan softalar Türk sosyetesini durmadan sarsarak karanlıklar içinde boğup gidiyorlardı.

En son, kurtuluş savaşında büyük Türk ulusu, Atatürkün yanında toplanarak, yurdunu, bayrağını, ırzını, şerefini, istiklâlini kurtarmak ve hayatını müdafaa etmek için uğraşırken da yine karşısına bin bir fesatla, bozutladikidilen hep bu (din) adına softalar, dervişler, dedeler, babalar olmadı mı?

Yurddaş kanını, Türk kanını, Türke döktürmek için (helâl ve heder) sayan, fetva veren teker sarıklı şeyhülislâmın zalim ve mel'un fetvalarını unutmadık sanırım.

Vatana saldıran düşmanlarla birleşerek yurdu müdafaa için silâha sarılmış Türk çocuklarını boğmak istiyenlerin başında hep bunlar yok muydu

Her yeniliğe düşman kesilen ve her ileri hamlenin önüne dikilen şu din ulusu geçinenlerin vicdan işi olan (din) ile hiçbir ilgileri yoktur.

Onların bütün işleri siyasaldır. Devlet işlerine burunlarını sokarak

halkı istedikleri gibi şahsî menfaatlerinin kölesi kılmaktır ki işte rejim bunu yıkmıştır. Vicdan işi olan din ile rejimin hiçbir alâkası yoktur. Yurddaş dilediğine inanır, dilediğine inanmaz. Bu Partiyi alâkadar etmez. Kafasına geçirdiği bir külâhta kutsal bir kuvvet bularak halktan kendisini üstün tutmak istiyenlere de rejim yol vermez. Artık kanunlar köklerini sosyeteden alır. Bu maksatladır ki çağdaş hukuk ilmine dayanmıyan (kavi) ler üstüne kurulmuş softa hukukuna Parti kapıları bir daha açılmamak üzere kapanmıştır.

İşte Medenî Kanun, Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu gibi anasal kanunlar bunun son ucudur.

İNKILÂPÇILIK

İnkılâpçılığı iyice anlamamız için Atatürkün Dördüncü Büyük Kurultaydaki söylevinden şu fıkrayı bir kere daha dikkatle okumamız gerektir:

"Uçurum kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuş-"malar... Yıllarca süren savaş.... Ondan sonra içerde ve dışarda saygı "ile tanılan yeni vatan, yeni sosyete, yeni devlet... Ve bunları başarmak "için arasız devrimler... İşte Türk genel devriminin bir kısa diyemi.."

Türk inkılâbının en kesin bir ifadesi olan şu hakikati ancak yüzü ona sığdıran Atatürkün yaratıcı varlığı anlatabilirdi. Yurt, dış düşmandan arıtıldıktan sonra içerde yapılacak işler vardı. Bunun başında, en başta rejim işi bulunuyordu. Geçmişe kakılı kalmanın felâketini çok acılarla duymuş ve çekmiş olan Türk ulusunu asıl şimdi kurtarmak lâzımdı. Öyle bir kurtarış ki ona binlerce yıldanberi yapılan telkinler altında artık alacalı bir hayat sürmesin.

Her şeyi kökünden kesip atmak gerekti ve bu o kadar kolay bir şey değildi.

Bir ulusun içindeyuvarlandığı, yuğrulduğu an'aneleri, kanaatleri, imanları bir dakikada bir emir ile değiştirivermek imkânsızlığı herkesçe bilinen bir şeydir. Bu hakikate karşı yürümek mahrumiyet demektir. Ancak, kurtuluş ve istiklâl savaşından sonra da işi uyarına ve gelirine bırakarak yine eski vaziyette kalmak ta beklenilen, bu kadar fedakârlıktan sonra hak edilen sonucu vermezdi. Zira kurtuluşu hazırlıyan sebeplerin bir sonucu vardı.

Eğer bu yine eski yolda gitmekten başka türlü değil idise bütün bu emekler yazık olmaz mıydı? Ya Türkün azmi, iradesi bu kadar düşkün mü idi? İşte burada Büyük Kurtarıcımızın yardımına koşan bir kaynak vardı. Ancak bu kaynağı keşfetmek, bulmak, işletmek te yalnkat zekâların, düzce akılların işi değildi. Türk milletinin tarih yürüyüşünde o kadar çok yüksek adamlar, yöntmenler, kahramanlar, alpaylar çıkmıştır ki, saymakla tükenmez... İşte bunların hiçbirisi, bu bü-

yük ulusun ruhuna girerek onu olduğu gibi inceden inceye tetkik etmemiş, incelememiş, anlıyamamış ve onun ta samimiyetine, içine girememiştir. Biraz da bunların içinde halka kadar inenler bulunmuş iken yine bir türlü burasını, bu can damarını bulamamışlardır. Atatürk kurduğu yeni Türk sosyetesinin bir hamlede, yok olan Osmanlı İmparatorluğu ile her yandan ve her baştan bağlantılarını, ilmiklerini çözerek kesip atmıştır. Türk ulusunun o yapmacık vakî millette çöreklenmiş her şeyi, ama her şeyi ile hiçbir alâkası bulunmadığını anlamış ve anlatmıştır. İşte ondan sonradır ki inkılâp fikri doğmuştur. Bağrından doğduğu büyük ulusun değerini anlıyan da kendisidir. Cümhuriyetin onuncu yıl dönümü münasebetile Türk milletine olan söylevinde burasını açıkça söylemedi mi?

Ulusun sıvalarla, çamurlarla örtülmek istenilen tarihinin içine girmiş, onu binlerce yıldanberi başka soylar hesabına gaspedilen tarihini üstünü örten tozlrı, toprakları silkerek ortaya çıkarmıştır. İşte bu kaynak, Türk tarihi Büyük Önderin deha ve zekâsının keskin şimşeklerile aydınlandıkça artık Türk genel devriminin önüne durulamazdı. Bunu da Atatürk yapmıştı. Bir kere Türkün olmıyan şeylerle, Türkün öz malı iken Türkten kaçırılan, başka soylara mal edilenleri toplamıştır. O vakit karşısına şu görey, şu manzara çıkmıştır:

Tarihi, dünya tarihini yapan büyük ulusun ana vatandaki durumu, bu kadar işler görmüş, devletler kurmuş, cihan haritasını değiştirmiş bir ulusa hiç te uygun olmıyan bir durumdur. Bütün yollar bozuk, şehirler, kentler düşük, hele köyler baştanbaşa bir yıkıklık... Bunun üstünde didişen, uğraşan, karıncalar gibi çalışan insanlar hayattan hiçbir tat duymadan, bir zevk almadan yaşıyor... Ne kadar güzel anıtlar varsa örümceklenmiş, yıkılmağa yüz tutmuş, Türk zekâsından doğmuş büyük ve yüksek bedizel eserleri birer birer boynu bükülerek bir köşeye atılmış, bilgide, acında, bütün uluslardan geri kalmış, her ulus yıldırım hızile geçmişin bunaltıcı, durduran, karartan an'anelerinden sıyrılarak ışığa koşarken Türk ulusu mezarlıklar içinde loş selvilerin karanlık gölgelerine yaslanmış yosunlu medreselerin, kara damlı tekkelerin evham, hurafe, urasa yayan telkinleri altında kıvranıyor...

Sonra bütün bu cihanı kaplıyan, kâinatı dolduran yeni yeni fikirler, yeni yeni acınlar, yeni yeni gidişler ise hep Türkün doğudan getirdiği büyük sosyal ve soysal yürüyüşün sonucudur.

Böyle yaratıcı bir millet nasıl olur da bu kötü durumda kalır? Mutlaka bunun çürük bir tarafı var, İşte onu bulup koparmak lâzım. Atatürk bu çürük yeri bularak koparmağa azmetti ve işte Türk genel devrimi bundan sonra başladı.

Burada hiçbir inkılâba benzemiyen çok köklü bir nokta vardır. Bi-

ribirini izliyerek gelen ve Türk sosyetesine can veren devrimlerin topluluğu olan Türk genel devrimini anlatmazdan önce bütün insan tarihide, insan sosyetelerinin inkılâp tarihinde ve en son bilgi ve tarih felsefesinde yer tutmuş, önem bulmuş, inan vermiş bir kanaatin Türk genel devriminde hiç yeri olmadığını maddî bir yolda ispat etmek, belgirtmek gerektir.

Bugün Türk devrimlerinden hangi birisinden söz açılsa ikiye ayrılan düşünce ile karşılaşırız. Devrime inananlar bunun hiçbir şart ve bağa ilgilenmiyerek yürüyüp derinleşmekte olduğunu söylerler, öteyanda kalanlar, yarım inananlar veya inanır görünenlerle inanmak için mazinin onların fikir ve kalbinde yığdığı an'anelerden, telkinlerden kurtulamıyanlar bütün bu inkılâpların derece derece, evrim evrim tutunabileceğini, yapılabileceğini ve en son derinleşebileceğini öne sürerler. Bunlar sözlerinde şüphesiz sadıktırlar. Nitekim harf, dil inkılâplarında bu dediğim nokta çok görülmüştür. Hâlâ dil inkılâbında sürüp gidiyor. Hiçbiri aykırı bir düşüncede olmadığını söyler ve buna da ancak yavaş yavaş, azar azar ve en son derece ile varılacağını öne sürer.

Bu yarım inandır. Yahut ikiyüzlülüktür. Atatürk işte asırlar asırlar sosyetelerde ve fikirde hüküm sürmüş olan bu evrim, tekâmül düşüncesini kökünden söküp atmıştır. Beklemeğe vaktimiz yoktur. Bizi geçmişin bin bir türlü bu derecel, evrimsel düşünceleri en faydalı ve yararlı işlerde bile geri bırakmıştır.

Denenmiş, sınanmış olanı bir kere daha denemeğe Atatürk izin vermezdi. Bunun içindir ki devrimde ve devlet idaresinde bu fikirler ve düşüncelerle kendisini bağlı tutmamıştır.

Beklemek, beklemek ve yürümeden arasız beklemek... İşte Türk sosyetesini bugüne kadar her hamleden, her ilerleyişten, her şeyden geri bırakan, alakoyan bu engeldir.

Atatürk Türk tarihinin içine girerek bunu sezmiş ve kudretli elile karanlıklardan kurtararak ışığa çıkarmıştır. Hepsinden önce Türk öz tarihini, arsıulusal sosyallık ve baysallığı kuran Türk tarihini bulmuştu.

Batının birkaç yüzden badanaladığı, başka yataklara soktuğu tarihimizin üstünü örten tozlu ve topraklı kabı koparmıştır. Altından tertemiz Türk tarihi çıktı.

Kazmanın öz dilli kazıları, yeraltı araştırmaları tarih hazinemizi ortaya döktü. Türkün açık ve yiğit çehresi göründü. Şimdi bütün ilim dünyası bu tarih bilgisi ardından, metotla ortaya dökülen hakikatleri izliyerek koşmaktadır. Harf ve dil devrimi bunu kovaladı.

Harf devriminin yurddaşa kısa ve kesin bir yolda okuyup yazmayı

öğrettiğini köy sığırtmaçları ispat edip durmaktadır. Ardından gelen, kokmuş, taşlaşmış, artakalan kurumların birden yıkılıp atılması ve Türk zekâsını körleten medreseciliğin, tekkeciliğin, orta kurun koral-lerinin ortadan yok olması Türke yaşıyan ilimleri vermiştir. Şimdi yaşa-mak dini, yarın ahrette nimet bulmak hurafesini yıkmıştır. Tapılan, görünmiyen değil, görünen hakikattir.

Dil devrimi... Bütün devrimlerin en büyüğü de budur.

Hepimiz biliriz ki, bütün şark ve islâm dünyasını dolduran zekâ-lar, mütefekkirler, bütün kafalar hep Türktür. O kadar ki eğer Türk-ler olmasaydı, Arap dili kendi çöl öz dilliliği içinde dar bir çerçevede kapanır kalırdı. Ona gramerini, sentaksını, kamusunu yapan Türk Basri Hasanla, Hamat oğlu İsmaildir. Sonra hukuk, fıkıh, başka ilim-leri de yine Türkler kurmuşlar, yalnız Arap dilile yazmışlardır. Kök-lerinin yüzde altmışı türkçe olan Arap dili Türk çocuklarının ince duygu ve yüksek düşünceleri yüzünden zenginleşip genişlemiştir. Bu-gün etimoloji bunu ortaya koymaktadır. Ne yazık ki, Türk çocukla-rı bilerek, bilmiyerek Arap diline önem verdikçe kendi ulusal dilleri gittikçe unutuluyordu. Artık Türk dili onların kurdukları devletlerde bile varlığını yitiriyordu. Baştanbaşa Abbas oğulları, Sâman oğulla-rı, Sevüktekin oğulları, Selçuk oğulları, Ertinalar, Ak ve Karakoyun-lular, Osmanlılar, Atabekler ve daha birçok devletler kuran hep Türk çocukları iken devlet dili, hâkim dil arapça ve farsça idi. En son Os-manlılar bir yapmacık dile tutuldular. Dil bu kılığa girince halk için-de bir seçkinler, bir de öz halk olarak iki sınıf ortaya çıktı. Türk hal-kı kendi dilini korudu. Türk dili kadar köküne yaban sarılmış bir dil yoktur. O kadar ki, Türk sözleri de yalnız unutulmakla kalmadı, yapmacık dile karışan türkçeler de yabancı gramere bağlı tutuldu. Bu sebeple orijinal bir edebiyat doğmadı.

Ötede ise Türk halk, kendi öz dilini koruyarak, kendine özel bir yol tuttu. Bundan da işte yersel, bir şiir doğmuş, Türk halk arasında çı-kan ozanlar bu ana dili olabildiği kadar korumuştur. Ne olursa ol-sun yapmacık bir dil, bir ulusun özüne, ruhuna uygn olmadığı için nekadar yayılırsa yayılsın, nekadar koruma, himaye görürse görsün bir ulustan beklenilen kutlu birliği ortaya getiremez. O milletin kendine mahsus duygu ve düşüncelerini anlatamaz. Pek çok sebepler de bu-lunmakla beraber hepsinden daha fazla bu dil işidir ki, Türk ulu-sunu kendi soysallığından, hakikî yoldan alıkoymuştur.

Şair, edip, aytaç yetiştirmemek yüzünden Türk muhiti kımıldıyama-mıştır. Türk çocuğunun taşkın ve coşkun zekâsı böylece başka soy dilleri adına israf edilmiş, sümürülmüştür.

Türk dilinin kökü sağlamdır. Başka dillere kaynak olan bu dil ken-

dini bu kadar tutsaklığa düşürmekle hırpalanıp kalmış iken yine kökünün diriliği sayesinde bugüne erişmiştir.

Örnek olarak gösterebiliriz ki medreseler artık yaşıyan bilgileri öğreten bir kurum değildi. Türk sosyetesine kara düşünceli, geçmişin işe yaramaz an'anelerine sarılmış şaşkın asalaklar yetiştiren çürümüş şeylerdi. Yıkılıp gidince artık onlardan bir iz kalmamıştır. Ve kalamazdı. Zira yaşamak ışığı sönmüştü.

Arap harfleri, kadın örtüleri, kadının eşitsizliği gibi devrimler de hep böyledir. Onlar arıtma işleridir ki, hakikat yerini bulunca bu iğri büğrü, saçmasapan, kurulmasındaki maksadı yitirmiş şeyler ortadan bir daha gelmemek üzere çekilip gitti. Dil devrimi asla böyle değildir. O yaşıyan varlık, Türk ulusunun kendisi, özüdür ki işte hergün biraz daha içimizden doğarak içimize giriyor, dirilerek bizi diriltiyor.

Atatürkün dil ve tarih devrimine çok önem vermelerinin en büyük sebebi de işte bu devrimin yaratıcı olmasındandır. Türk ulusu, dilini, tarihini bulduktan sonradır ki kendisine, hakikî benliğine döndü. Şimdi bütün bir Türk dünyası bu dili yaymak, genişletmek ve en doğrusu onun gasbedilen hakkını geri vermeğe çalışmaktadır. Türk dili, başlıbaşına yaşıyan bir dildir. Türk dilinin zenginliği kökün verimliğinde ve eklerin ondan istediğimiz sözü yapabilmesindedir. Türkçenin ekleri kadar zengin bir dil olamaz. Bizim nesil yapmacık osmanlıca ile yetiştiği için bugün Türk dili ile alışkanlığımız biraz güç oluyor. düşüncesile bu işe aykırı gelenlerimiz olduğu gibi, bir de içten ana dilimize bağlanmamış iken bağlı gibi görünerek fırsat buldukça buna karşıt gidenler de çoktur. Gerek karşıt, gerek yanat ne olursa olsun, biz bu devrimin en büyük ve köklü olduğunu bildiğimiz için onları da bu akışın sürükleyip götüreceğine inanırız vardır.

Ses düzeni çok önemli ve güçlü olan, kulağa tatlı tatlı gelen türkçenin, artık genç nesilde yerleştiği ve arapça, farsça içimize girerek bizi kavrıyan gürültülü, boş, tumturaklı sözlerin yerine dipdiri Türk sözlerinin yayılışı, işi kökünden kesip atmıştır. Artık Türk destanını, ulusal (şehnameyi), Atatürkün yarattığı büyük eseri Türk genel devrimini haykıracak genç ozanın gür ve inanlı sesi kulaklarımıza geliyor gibi oluyor, bugün de o kadar uzak değildir, bu ozan doğacaktır.

EKONOMİ

Ülkede kapital fikri hemen hemen Cümhuriyetin büyük işidir. Bizde kapital, ulusal değildi. Yurdun neresine bakılsa kazanç kaynakları yabancı ellerde ve işliyen kapital de yabancı idi.

Bunu göz önünden kaçırmıyan Parti, hepsinden önce hareketli kapitale önem vermiştir.

Bu kapitalin hareketli olanı ise bize dışardan gelen ve içerdekini de

kendine katarak şişen, hiçbir gün Türk varlığma ekonomik örgütler, teşekküller vermiyen bir kapital idi.

Biz bunu bir örnekle daha iyi anlatabiliriz. Daha ulusal devletin kurulmasından önce yurtta çok kazanan hangi bir yabancı bankayı göz önüne alalım.

Bu bankanın, yabancı ülkedeki merkezi burasını da çevirir. Gelen yalnız adıdır. Burada işe başlayınca Türk olmıyan unsurların tutumluluğu ve çalışmasile, bütün Türk olan kazanç kaynakları ellerinde olduğu için toplanan kapital, şişen kapital bu bankaya konulurdu. Burada toplanan ve üreyen kapital yurdun finansal ve ekonomik işlerinde işler, büyür ve dışardan yalnız adını getirmiş olan banka, yurdun kapitalile yürür giderdi. Bu kapitale biz hareketli kapital diyebilir miyiz? Onun yürüyüşü, Türkün faydasına ve kamuasığa yarayan hareketli kapital değildi. Bunun içindir ki hareketli kapitale önem veren Parti bu hareketli kapitalin nomal olmasını göz önüne almış ve işte böylece nomal kapitalin ancak ve ancak ulusal çalışma ve tutumdan doğduğunu da düşünmüştür. Bu sebepledir ki nomal kapitalin kaynağını tutumda ve ulusal çalışmada görmüştür. Atatürk, her fırsat düştükçe, Türk çocuklarına güdecekleri yolu gösterirken en başta şu öğütte bulunuyor mu?: (Türk çocukları, çalışkan olunuz.) Çalışkanlıktan çok ayrı ve uzak kalmış idik. Bunun kökünü araştırmak istemem. Bu eski devrin ve yıkılan imparatorluğun bizde istihkaksız faydalanmağa alıştırdığı asalak yaşama yolunu tutmuş olanların yaptıkları bir iştir. Yorulmadan başkalarının üzerinde asalak yaşamak, Türk çeveninde çöreklenmiş kötü bir şeydi. İşte bunu yıkan Parti onun yerine çalışkanlığı koymaktaki etkesi, nomal kapitali bu yönde gördüğü içindir. Yalnız çalışkan olmak ta nomal kapitali ortaya getiremezdi. Tutum olmayınca çalışkanlığın getirdiği kazancın yığınına nomal denilemez. Zira israf edilip gider. Bu sebeple ona bir de tutum gerektir.

Şöyle bakılınca fertte, ailede, devlet yönetgelerinde hergün biraz daha çalışmağı arttırmakla beraber tutum fikrini yerleştirmek Partinin en büyük prensibidir. Zira: Nomal kapital iş alanmda krediyi yaratan biricik kaynaktır.

KREDİ

Bizde kredi, tecim ve ekonomik işlerde çok güçlükle yürüyen ve krediye ihtiyacı olanlara yine çok zorluklar çıkaran bir şeydi.

Yurtta kredinin verimi kadar krediye ihtiyacı olanı ezen bir şey yoktu.

Çalışanın kredi bulması çok büyük bir sorum olurdu. Başını vurduğu bütün kredi kurumları ulusal olmadığı için Türk çalışkanına kapılar bilerek yandamlı, iltizamî olarak kapalı tutulurdu. Hele faiz, ürem ve iskonto o kadar yüksek idi ki, krediden faydalanmak için savaşanın eline geçen ürün ancak üremi ve iskontoyu, çok vakit ödiyemez, arkadan batkı veya daha kötüsü, elinde avucunda olanın çıkarılması gelir, çatardı. İflâs ederdi. Taşıtlı ve taşıtsız karşılıklar, inancalar üzerine alman krediler de ürem ve iskonto fiyat çokluğu bu karşılıkları da, bu inancaları da alır götürürdü.

İşte Parti, hareketli kapital karşısında iskonto ve üremi ucuzlatarak bir kredi kurulmasını amaçlamıştır.

Bunun birinci şartı da çok çekingen, ufak bir pıtırdıdan ürken, çok duygulu ve titiz olan kredinin güven bulmasıdır.

KREDİDE GÜVEN

Güven, kredide köktür. Bir iş adamı vardır ki, girişeceği işin çok kazançlı olacağına kanıktır. Hesabını iyi yapmıştır. Bu adama kredi vermemek, ferde olduğu kadar kamuyasığa da zarardır. Buna karşı kredi kurumu her türlü inanca istiyebilir. Ancak Parti şu kanıttadır ki, her inancaya kredi vermek, kredi güvenini ortaya koyamaz. Güvene bağlı krediyi ancak ciddî iş adamlarına kapsar, hasrederse kredi güvenli olacağı gibi iş adamlarını da arttırmış olur.

Kredinin yayılıp açılması biraz korkuludur. Piyasayı sarsar, bire yüz batkılar, iflâslar yapar. Bunun bizde çok örnekleri vardır. Kapitali kredi olan veya kapitali ile kredisi karışık bulunan bir tecimer elindekinin yüz katı bir işe girişirse iflâsı beklemesi kadar tabiî bir iş olamaz. Böyle girişitler yararlı ve hayırlı sonuçlar vermez. Bu sebeple kredi güveni bu değildir. Parti programının kapitale bir nomal sıfat takması bundan ileri gelmiştir. Ve dış nomal kapitaller yurda, tecime, iş adamlarına hergün zarar getiren yaramaz şeylerdir. Burası çok önemli olduğu içindir ki Parti, ancak hakikî iş adamlarını ele alarak onların başarılarında kazanmaları ve iyi netice almaları için kredinin bunlara kapsanmasını, hasredilmesini istiyor.

ÇİFTÇİ KREDİLERİ

Bizde küçük çiftçilerin çok düşkün ve sıkışık günleri vardır. Öyle ki, zavallı, yetiştirdiğinin bütün verimini bu yüzden alamaz. Sıkıntı içindedir. Bunu düşünmek ile Parti o kadar yolunda ve o kadar faydalı bir iş görmüştür ki, bu işe verilecek önem eksiksiz Partici olan

Levent Şakirdi Arşivi

ve Atatürke gönülden bağlı bulunan küçük çiftçiyi, köylüyü diriltecektir. Biraz anlatayım:

Küçük çiftçinin orağı gelmiş çatmıştır. Ortada orakçı, orak makinası yoktur. Tarlanın tavı gelmiştir. Elindeki pulluk, ya demir sapan kırılmıştır. Bir yandan demet taşırken hayvanın biri eksilmiştir.

İşte küçük çiftçinin bu sıkıntısına koşan Parti bu derdi ortadan kaldırmak istiyor. Bu çok kolay bir iştir. Ancak bunu tapsamak için yolları kolaylaştırmak gerektir. Eğer çiftçiyi Tarım Bankasına salarsanız, başını belâya salmış olursunuz. Zira: On lira almak için on gün koşacaktır ve eline geçen de onun işine yaramıyacaktır.

Küçük rençberi bundan kurtarmak istiyen Parti, en kesin yolu bulmuştur. Rençberi kooperatifleştirmek için daha önce Kamutayın onayladığı kanunu eksiksiz tapsamak gerektir. Bu kooperatif inanca karşılığı o rençbere dilediği krediyi veriyor.

Nosıl?

Gayet kolay. Rençberin elindeki hayvanı, tohum, orak, pulluk, tohum arıtma makinası gibi taşıtlı ve canlı şeyleri birer inancadır. Hayvan tezkeresini götürünce bir dakika beklemeden oradaki fiyatın yüzde yetmişini ufak bir ürem ile alabilir, hemen derdini görür. Yine bütün bu küçücük inancaları kooperatif teminat olarak alacaktır. İşte böylece küçük çiftçinin yitirilecek günü olmadığı için, beş on kuruşun ardından koşmıyacaktır. Bu fırsatı bekliyen tefecinin eline düşmiyecektir. Rençber köylünün sırtından derisini yüzen bu tefeciliğin kökü ancak, rençbere küçük krediler açmak sayesinde korunulabilir ve Türk köylüsünü ancak bu kooperatif kurtarır.

Hele peynir, süt, yapağı, koza gibi ürünlerin böyle sıkışık günlerde yüzde iki yüz üremle para bulmağa yükümlü kalan üretmen, çiftçiyi tefeciye nasıl köle, tutsak ettiği ortada bin bir örneğile sayılabilen bir hakikattir.

Ne gerekliği var. Bugün tüze dairelerindeki icraların hangisine baş vursanız, Türk çiftçiyi soyan, batıran, bitiren tefeci için, onun adına çalıştığını görürsünüz. Zira: Türk çiftçiyi noter senedile ve anaya üremi de ekliyerek borçlandırdığı için ortada resmî yapacak bir şey olmadığını anlarsınız.

Eğer Türk çiftçinin kasabalarda çöreklenmiş bu ev yıkıcı üremci, tefecilerin elinde nasıl hırpalandığını anlamak isterseniz biraz yorularak icra dairelerini beş on gün dolaşmanız yeter.

İşte Parti, yurdun küçük çiftçisini hırpalıyan bu kötü durumu kökünden koparmak için bu küçük ve taşıtlı inanca karşılığı krediyi yaratmıştır. Çiftlik sahipleri için de iş tıpkı böyledir. Onların daha çok ihtiyaçları olduğundan inancaları da taşıtsız mal olacaktır.

Bütün bunların arasında en önemli olanı çiftçiye borcunu ödeyecek günün kolaylaştırılmasıdır. Çiftçiyi şubat, mart, nisan aymda sıkıştırırsanız, şaşırır. Zira: en düşkün günleridir. Ödiyemez Elinde ödiyecek araç yoktur. İşte bunu ancak alıcıların baskısı altmda o çiftçi batmış demektir. Zira: Daha yeşile kalkmamış tarlasının ürününü ayaktan alıcıya satmak zorgasında kalır.

Bunun için Parti, çiftçinin bu çok köklü işini düşünmüştür. Çiftçiyi yere seren bu zorla satıştan kurtarmıştır. Ürünü hiçbir alıcının baskısı altmda olmıyarak, satabileceği günü ödeme günü olarak göstermiştir ki, çiftçiyi diriltecek olan da burasıdır.

BAŞKA KREDİLER

Küçük çiftçiler için bu küçük krediler ne kadar gerekli ise balıkçı, süngerci, küçük esnaf, küçük zanaat, hele madenci, endüstri için de o kadar gereklidir.

İşte Parti, tıpkı küçük çiftçi gibi her zanaat, her esnaf için araç, makina karşılığı kredi verdirmeği üstüne almıştır. Bu gibi zanaatlar, esnaflıklar bizde bizim değildi. Anadolu içinde tenekeci, terzi, makinacı, duvarcı, kalfa, dülger, kaynakçı, demirci, arabacı ve daha bin bir küçük zanaat, küçük esnaf Türk değildi.

Lozan andasile yurtta arıtma yapılınca bütün bu işler yüzüstü kalır gibi oldu. O kadar ki çiftçi köylü biraz sıkıldı. Araba tekerleğini, sapan demirini düşündü. Türk çocuğunun kapasitesi, ve yürüten ihtiyaç iki yılda bütün bu boşlukları doldurdu. Şimdi bunların en çok istedikleri işte bu küçük kredidir. Eğer tefecinin elinden kurtulursa mesele yoktur.

İş, ona istediği küçük krediyi, elindeki araç inancası karşılık tutularak verebilmektedir.

İşte Parti, bunu çok önemle düşünerek bütün bu esnafı, zanaat sahiplerini böyle koruyor.

YURDDAŞLARIN YUVALANDIRILMASI

Yurdumuz baştanbaşa bayındırlığa çok susamış bir durumdadır. Göreyi yıkık, sıkışık, güneşsiz, havasız, dolambaçlı, araba güç geçer dar sokakcıklara tıkılmış evlerimiz vardır. Hele köylerimiz çok düşkündür. Yok olan Osmanlı İmparatorluğu bir gün için köyü ve köylüyü düşünmemiştir. Köye iki iş için gitmiştir: Para ve asker almak.

Cümhuriyet yardıma erdi. Türk köylüsünün sırtından en ağır yükü aldı, onu yandamacı, iltizamcının elinden, hırsızlığından, zulmün-

den kurtardı, alnının terile yetiştirdiği ürünü elinden kapan bu ilinç ve iğrenç zulmün yutucu boğazını sıkarak onu bir daha dirilmemek üzere mezara soktu. Şimdi Türk köylüsü ektiğini, biçtiğini, harmanladığını dilediği gibi taşır, dilediği gibi satar ve yer.

İşte, yok olan Osmanlı İmparatorluğunun bir gün için düşünmediği Türk köylüsü hemen hemen çırılçıplak, düşkün, bitkin bir kılıkta cümhuriyete geçti.

Köylerimiz, bu bakımsızlığın sonucu olarak bir yıkıklıktan başka bir şey değildir. Yurddaşların birçoğunun da yuvası yoktur. Parti bu çok önemli işi düşünerek buna bir yol bulmak istemiştir. Emlâk Bankasını, kazanç umarak, apartman, gelir yapıları yapanlara para vermekten alakoymuş, ancak oturulurdan başkasına para vermesini yasak etmiştir.

Bu büyücek bir iştir. Şu kadar var ki, Parti prensip olarak yurddaşı yuvalandırmağı onaylamıştır. Bunun tapsanma yönü ayrıca görüşülebiliyor.

Emlâk Bankasının konusu içinde olan bu işe bankanın finansal durumu müsait değildir. Ne de olsa bu çok büyük bir iştir. Ötede ise bizim artık duracak, savsaklanacak günümüz yoktur. Bunu kökünden ve genel bir yolda kestirip atmalıyız. Bunun için, bir bayındırlık birleşiti kurmak gerektir. Parti bunu yüksek koruması altına alarak en başa Emlâk Bankasını koymalı ve bir plâna bağlamalıdır. Bu plân, il, ilçe, kamun, köy bölümlerine ayrılarak işe başlar.

Her şehrin, kendi geçmişine göre, kendi durumu, güzelliği, göğsünde yaşattığı ataların usta işi eserleri, caddeleri, yolları göz önüne alınarak herbirinin özel harita ve plânı yapılır, sonra yapı yasası da buna göre düzeltilir.

Bu birleşite yer yer, yapı yaptıracak olanlar yazılır.

Her yapının tutarı yapı geliri üzerinden ürünü de, iskontosu da hesaplanarak yıllara ayrılır. Yirmi yıla ayrılan bir yapı, ilk on yıl yükselir, on birinci yıl inmek üzere yirminci yıl ödenmiş ve yapı da sahibine mülk olarak geçmiş bulunur.

Anadolunun derebeyler, haydutlar, dış saldırışlar korkusundan dağınık, beş on evli kalmış birçok köyleri olmakla beraber bugün toprak altında yaşıyan yerleri de vardır.

Bunların pek çoğu verimsiz, arık, çorak yerlerde kalmıştır. Buralarda soysal yaşayış uyandırmak çok güç olduğu gibi nüfusun azlığı yönünden okul açmağa da yol yoktur. Üçünün, beşinin çocuklarını bir okula toplamak denemeleri de yapılmıştır. Kışın gelip gitme çocuklar için çok güç oluyor. Pek çoğu da gelemiyor.

Bunun için köyleri demiryolu uğrağı, yahut yakını olan sulak, ha-

vası iyi, sağlık bakımmdan uygun yerlere yerleştirmek, bu köyleri bir araya toplayarak ,oralarda köy kurmak bizim için en başta gelen siyasal, soysal ve ulusal bir ödevdir. Saz, kamış, toprak örtülü, güneş ve hava girmez, sırtını hayata çevirmiş dar, karanlık, izbe yerlerde yaşıyan Türkü az günde kurtarmak yükümünde bulunan yüksek Partimiz, bu işi çok önemle göz önüne almıştır ki, işte şuraya koyduğu prensip bu hayırlı işin hayırlı bir başlangıcıdır.

Şurasını da çok iyi anlamaklığımız gerektir ki, her ilbay, ilçebay, kamunbay büyük bir yurtseverlikle başına geçtikleri yerleri diriltmek, onarmak, düzeltmek istiyorlar. Ancak, pek plânsız bir gidişle başladıkları için yürümüyor. Yürümeğe başlarken onun yerine gelen bir başkası onun başladığını beğenmiyerek o da bir başka yoldan işe girişiyor ki, bu derdi hepimiz biliyoruz. Bunun biricik sebebi plânsızlıktır. Programsızlıktır. Batının bütün güzel köyleri, kentleri hep bu birleşitler yüzünden kurulmuştur. Az günde onarılmış, bayındırlaşmışlardır.

Parti, Emlâk Bankasını oturulara bırakarak gelir getirici yapılarla ilişiğini kesmesi kadar doğru bir iş olamazdı. Zira: Güzel Ankarada böyle rastgele Emlâk Bankasından para alarak batan ve bir işe yaramıyan yapılar yapan pek çok kişiler yoksuzluğa düşmüştür.

Bunun içindir ki bir kredi fonsiye kipinin kurulmasını amaçlamıştır. Bu da ucuz ve uzun ödelli kredi ortaya çıkarır.

TEFECİLİK

Anadolunun, hele Anadolu köylüsünün en büyük sıkıntısı, onu hiç yakışığı yok iken yoksulluğa düşüren kötü ve yıkıcı işlerden birisi de tefeciliktir. Tefeciliğin Türk köylü ve çiftçisini, küçük tecimer, esnaf ve zanaatçilerini nasıl yıktığını göstermek için şurada, bugün henüz parça parça kanlı izleri duran iki örnek göstereceğim.

Şirketi adile bir yabancı şirket köyünden birine 180000 liraya makina satmış.

Bunu on bölüde ödemek üzere senede bağlamışlar. Her senet ödeli gelince parayı veren köylüye senedi geri verilirken, İstanbuldan gelen satıcıya, borçlu üç senedin bedelini köyünde ödemiş bulunuyordu. Satıcı gidince senetleri göndereceğini söylemişti. Aradan dört yıl geçti. Bir gün üç senedin tutarı olan 5434 liranın dört yıllık üremi, avukat parası ile 7.000 lirayı yüretkeye baş vurarak istedi. Paralar ödenmişti. Köylü derdini anlatamadı. 18.000 lirayı ödedi, üstüne 7000 liraya karşı bütün makinalar geri alınarak yüretkenin araçlığile satıldı. Çok işi düzgün, çok iyi bir çiftçi olan köylü de sürünerek, acıyan dostlarının

yardımile girdiği bir sağlık evinin köşesinde öldü, çocukları dağıldı.

İkinci örnek:

On ki bin liraya bir köylü bir tefeciden bir değirmen almıştı. Sekiz bin lirasını ödedi. Su baskını değirmeni işletmedi. Alacaklısından ödel istedi, elinde senedi olduğu için, bu istenilen ödeli vereceğini söylemekle berabr hiçbir ürünün kalmadığı, çiftçi için ödeme yolunun kapalı olduğu kış ortasında yüretkeye baş vurarak köylüyü sıkıştırdı.

Sekiz bin lirası ödenmişti, köylünün elinden değirmeni yüretke aracile iki bin beş yüz liraya geri aldı, bütün makinalarını söküp sattırdı, köylü sekiz bin lira vermişti. Değirmeni de elinden aldı, üste bugün yine dört bin lirayı ödemek için köylüyü sıkıştırıyor. Bir adliye müfettişi bunu görmüş, lâkin bir şey yapamamıştır. Çocukları dağıldı. Dün bir iyi çiftçi olan bir köylü şimdi Edirne sokaklarında dileniyor, tefeci yine köylüleri soymakla, küpünü doldurmağa uğraşıyor.

Bu tefeciliğe karşı Partinin ünlediği savaşı ne değere olursa olsun tutturmak gerektir. Bu işe en çok ilâmsız icra sebep olmaktadır. İcra daireleri bu yolda çok yanlış yürümektedirler. Köylünün bilgi ve anlayış durumunu göz önüne almıyarak, çok dekçi, aldatıcı tefecilerin şeytanlara külâh giydiren bu ev yıkıcı, ocak söndürücülerin kanuna uydurdukları kötü işleri hak sayarak işin gereğini pek çok yerlerde araştırmamaları tefeciliği alabildiğine yaymış ve Türk köylüsünü tepeden tırnağa soydurmuştur.

Kanunu herkesin bilmesi gerektir. Bu hiç değişmez bir prensiptir. Ancak işte Türk köylüsü henüz bunu beceremiyor. Bu prensipe mutlaka sarılmak için ötede Türk köylüsünü tefeciye soydurmak doğru mudur? Köylü, kanunu bilmelidir. Çok güzel. Olabildiği kadar bu yolları köylüye öğretelim. Ancak, köylü bunu bilmiyor diye kanunun batakçılık yönünü iyi bilen tefeciye köylüyü soyduralım mı?

İlâmsız icra, kestirme bir yoldur. Bu son alacaklıya kolaylık olsun, alış veriş korunsun gibi bir düşünce ile, tüzel bir özelgörü ile, adalet duygusu ile yapılmıştı. Lâkin on iki milyon Türk köylüdür. Bunları nasıl koruyacağız? Tefeci, yürütüm işlerini ezbere biliyor, hergün işi köylüyü deke getirip yüzde beş yüz katlama urem alarak köylüyü soymaktır. Bunun kanlı çengelinden köylüyü kurtarmak mı gerektir, yoksa ilâmsız icrayı koruyacağız diye Türk köylüsünü soydurmak mı daha önemlidir? Bu sorumun çözelenmesi çok gerekli bir iştir.

Elde tefecilere, borç para vericilere karşı bir kanun vardır. İşte o kadar. Bununla kim uğraşıyor, bu işe salâhiyetli hangi memurdur, buraları bilinmediği için o kanun da yapraklarına bürünmüş uyumaktadır. İşte parti bunu asla uygun göremez.

Bunun içindir ki, tefeciliğe karşı savaş açmıştır. Bu işi ne değere olursa olsun kökünden kesip atacaktır.

Bu tefeciliği ortadan kaldıracak âmillerden biri ve belki birincisi de kooperatifler, kredi kurumlarıdır. Bunlar köylüyü tutunca tefecilik te kendiliğinden düşecektir.

Partimiz için hemen işe girişerek bu tefeciliği kökünden kazımak en birinci ödevdir.

SİGORTA

Sogarta işlerinde ömür yıpratmış bir Yahudi yurttaş bana bir hesap yapmıştı. Bu öyle uydurma bir hesap değildi. Bu yurttaş, yalnız bir yıl içinde kendi yaptığı hayat sigortasından otuz bin lira kazanmıştı. Önünde derin derin, ince ince rakamlarla dolu istatistikler vardı. Bizde sigorta işi önem aldıktan sonra bu iş adamı otuz beş yıldanberi sade bu işle uğraşırdı. Türkiyeden Cümhuriyetin kurulduğu yıla kadar yalnız hayat sigortasına yılda 22 milyon lira, öteki sigortalara bunun birkaç katı verilmiştir.

Ekonomi Bakanlığı tekrarlanmış sigortayı kurmuş, öteki alabildiğine gidenlere de gem vurmuştur. Bu sigorta işini uluslaştırmak ve devletleştirmek çok gereklidir. Hele soysal sigortayı yurtta uyandırarak bütün yurttaşları emekliye çekilir gibi kocalmış yaşta sigortaya bağlı bir emekli yapmak için gereken işleri şimdiden hazırlamak çok yerinde bir iş olur. Parti buna da çok önem vermektedir.

KOOPERATİFLER

Bizim köylünün satış yüzünden durumu çok kötü, çok acıklıdır.

Birçok yerlerde, borsalar kurulmuş iken bunlar da köylüye mahsulünü satışta yardımı olmadı. Buna da bin bir dek kuruldu.

Ürünlerin hakikî değerinde satılabilmesi için hükûmetin yapmadığı iş, bulmadığı tedbir, kovalamadığı yol hemen kalmadı gibidir. Pek çok yerde bu işe İlbaylar, İlçebaylar, Kamunbaylar önem vererek, hepsi de canla başla uğraştılar. Yine köylünün ürününe sataşmış olan madrabazları, kapatçıları, ve vurguncuları ortadan kaldıramadılar. Zira köylü tek başına ürününü mğazaya getiriyor, daha önce borçlanıyordu.

Çok iyi biliyorum ki mısırın kilosu beş kuruş iken dört yüz kilo ödünç mısır alan bir köylü bir yahudi kapatçıya harmanda iki bin beş yüz kilo mısır vermiş iken yine borçlu kalmıştı. Bunun için parti bu satış kooperatiflerini hemen hemen hiç beklemeden kurmalıdır. Zi-

ra: Eldeki Kooperatif Kanunu, Tarım Birlikler Kanunu, satış ve istihlâk kooperatifleri için bir çok yerlerde önemli girişitler başalmış iken o kadar başarı görülmemiş, yine köylü borçlu kalmış, bu iş yol alamamıştır Tarım Bankası bununla ilgilendirilmiş iken de yine beklediğimiz son ucu vermemiştir.

Bunda bankanın sayılmaz suçları ve sapıtmaları olduğu gibi köylünün de anlamamazlık yüzünden, bir de şehirlerde çöreklenmiş usta madrabaz ve kapatçıların propagandasından pek çok yanlışlıklar olmuştur. Hele güvensizlik, inanmamazlık köylüde kökleşmiş çok kötü bir kanıttır. Bu işte Halkevlerimizin, hele köy öğretmenlerinin vazifesi çoktur.

Parti bu işe kökünden sarıldığı için bunun hergün biraz daha köylerimizde yer tutmakta olduğunu görüyoruz. Bununla Tarım Bankasını kökünden ilgilendirmek gerektir.

TARIM BANKASI

Tarım Bankası kimindir? Devletin mi? Değil. Çiftçinin mi? Değil, özel bir örgütün mü? Değil.

Bu banka nedir? Hepsinden önce bu bankanın hukukî durumunu düzeltmek gerektir. Devlet, yurtta her türlü siyasal, finansal, ekonomik, sosyal teşekküllerin kurucu ve koruyucusu olduğu için Tarım Bankası da devletin yüksek kontrol ve koruması altındadır. Buna hiç bir işkilimiz yoktur. Parti bu canlı ve köklü noktayı göz önüne aldığı için ilk adımda, bu Tarım Bankasına bir sahip bulmayı prensip olarak programına koymuştur.

Bir kere bu iş yoluna konulunca ötesi kendiliğinden işliyecektir.

Bugün kimsenin olmıyan bankayı önce sahiplendirmek isterken ne yapacağını da düşünmüştür. Çiftçi ve köylü ekonomisine yararlı bir kılığa sokmayı amaçlamıştır ki o vakit kanun esaslarına göre kontrol işi sağlanabilecektir.

Tarım Bankası şefkat kurumu değildir, bir esirgeme kurumu değildir, bir özel iş güdeminde çalışan bir kurum da değildir.

Ya nedir?

Kapitali doğrudan doğruya yıllarca çiftçinin verdiği paralardan birikmiş yalnız bir çiftçi bankası, yalnız bir çiftçi malıdır.

Bugünkü (ticaret kanunumuzda) görülen komandit, kollektif, anonim, limitet, kooperatif gibi sosyetelerin hangisine uygundur?

Anonim olduğu söylense bile bunun paycıları kimdir? Hisse senetleri kimin elindedir? Kazanç yılbaşı kime dağıtılıyor? İdare meclisine hangi hissedarlar aza seçiyorlar?

Bunun içindir ki Parti bu kılıksız bankaya kanun çerçevesinde bir kılık vermek ve bu kimsenin olmıyan bankayı bir sosyete yaparak onu hakikî sahiplerine vermek istiyor.

Bu bankanın kuruluş tarihini herkes bilir (eski menafi sandıkları) bunun anasıdır. Türkiyede her çiftçi, elli yıldan artık buna her yıl ürününden bir pay ayırarak (menafi hisse) si adı altında vermiştir.

Banka öncelei köylüye yardım adı altında işe başlamış iken buraya baş vuran köylü tarlasını inanca göstererek ancak on beş yirmi gün kadar hanlarda, sokaklarda, tapu, vergi, icra, noter, finans dairelerinde koş koşa yıpradıktan sonra beş on lira eline alırsa onu da kapıdan çıkarken ya tefeci adına icra alır, ya vergici yakalardı.

Bunu Cümhuriyet ulusal hükûmeti kaldırdı. Bir çok ta yararlı işler yaptı, bankayı ve onun hakikî alıcısı olan köylüyü birbirine yaklaştırdı.

Önce burada çöreklenmiş kokmuş bir memur zihni yaşıyordu. Çiftçiye yapılan muamele ve davranma çok kötü idi. Burada çalışan işyarlar kendilerini çiftçinin adamı değil onlara sert, ters, gönül kıran muamele yapmakla gururlanan adamalrdı.

Bugün banka baştan başa, Osmanlı İmparatorluğu günündeki kılığını değiştirmiştir. Şimdi hergün biraz daha çiftçiye yardım bankası olduğunu anlamıştır. Şu kadar ki bunun kapitali de düşünülecek bir iştir.

Genel savaşta pek çok parasını o günün hükûmeti çekip almıştı. Çiftçinin borcu ise hemen hemen bankanın kapitalini aşar. Ödeme ve ödenme yollarının bozukluğu, çiftçide Tarım Bankası parasının ödenmesi için yaşayan kötü kanıt bankayı güç duruma getirmiştir. Bunu da kökünden kesmek gerektir. İşte parti bunun için bankayı, bankanın hakikî sahibi olan Türk çiftçisine vermek istiyor ki bundan daha doğru bir iş olamaz.

DIŞ TECİMDE DENKLİK

Bu olmazsa çıkatlar ile giretlerin -ithalât ve ihracat- arasındaki açıklık yurt ekonomisini yıkar, halkı zarurete düşürür, yoksuzluk yol alır. Bunun içindir ki buna engel olmaktan ziyade işi düzenliyen bir tek prensip vardır: Malımızı alanın malını alırız.

Malımızı aldırmak için de program, aşağıda tecimde çıkat işleri için çok kuvvetli kurallar koymuştur.

ENDÜSTRİNİN KORUNMASI

Küçük ve büyük endüstiriyi korumayı benimseyen Parti burada çok önemli bir kayıt koymuştur. Bu dört yanı kavrayan ve gözetliyen bir bağdır. Ne ihtirazî kayıttır, ne de ihtiyatî kayıttır. Zira bunda açık olarak göstermiştir ki büyük küçük endüstriyi devletin koruyabilmesi yalnız ilk madde üretmenlerinin faydasına uygun olmalıdır.

Endüstri, ilk madde üretmenlerinin faydasını gözetmiyerek yalnız kendi faydasını düşünür bir gidişte ve durumda bulunursa devlet o gibi endüstriyi asla korumaz ve devletin korumadığı bir endüstri kurumu da yurtta yer tutamaz. Bunun içindir ki Parti endüstride kök olarak üretmenlerin korunmasını başa geçirmiştir. En son bu bir iş düzenlenmesine varır.

İŞİN DÜZENLENMESİ

İş düzenlemesi programımızın göz önünden ayırmadığı ve çok içinden kavradığı bir şeydir. Ulusal bütün faaliyetlerle umumî menfaatlere uymıyan bir ekonomik girişit devletin gözünden kaçmaz, ona ön veremez.

O kadar ki ulusal veya özel bütün faaliyetler arasındaki uyumlara karşıt olan her yürüyüşü durdurup düzeltir. Bunun için de işçiler ile iş verenler arasındaki çok sıkı ilgileri, düzene bağlamıştır.

Üzerinde çok işlenmiş olan İş Kanunu karşılıklı hak ve ödevleri bir uyumda tutarak bunları düzenlemiştir.

İŞTE UZLAŞMA

İş anlaşmamazlığından çıkan her türlü ayrılıkları uzlaştırma yoluyla ortadan kaldırdığı gibi eğer buna aralarında uzlaşma yoluyla varamazlarsa o vakit ortaya giriyor. Kendi araçlarının yagıçlığı hakemliği ile bu işi kurtarıyor ki bu düzeyde işi, işçiyi, işmeni, iş vereni sarsan, soysal ve ulusal birliği bozan grev gibi, lokavot gibi uygunsuz işlere yol vermiyor, bunları kanun emriyle yasak ediyor. Parti, bütün işçileri kendisinden sayar. Ulusçu bilir. İşte bu ulusçu işçilerin en ufak haklarına varıncıya kadar ilgilenerek onların gündelikleri üzerinde oynatmaz. Sonra kendilerinin hayatlarını korur. Bunun için hastalığa, kazaya uğramış, kocalmış işçiler için ayrı ayrı bölekler koyduğu gibi işçilerin hayatlarını düzenliyecek, çocuklarını gözetliyecek, sağlıklarile uğraşacak esasları da İş Kanununa geçirmiştir.

Hepimiz biliriz ki yeni devlet kuruluncıya kadar bizde endüstri denilen büyük küçük işin yeri yoktu. Biz baştan başa iğneden ipliğe kadar üstümüz başımız, giydiğimiz ve döşediğimiz ev döşemelerine, sandalyesine varınca hepsini Avrupa fabrikalarından alırdık.. O fabrikalarla onların yetiştirdikleri mallarını bize satan Türk olmıyan komisyoncuların alıcısı idik. Elimizdeki ilk maddeler de onların acımasına kalmış bir şeydi. Dilediklerı fiatle alırlardı.

Sırtımızdaki fanile ile ayağımızdaki kundurayı da onlar satıyordu. Cümhuriyet ulusal endüstri kararını verdiği gün fabrika kurulmaya başlandı. Hele, yirmi yıl öteye doğru başımızı çevirince, o vakit birisi çıkıp ta biz şeker yapacağız, şimendifer rayı yapacağız, vapur yapacağız, kâğıt, cam, ipekli, yün, her türlü kumaş yapacağız. Deri zenatlarını işleteceğiz. demiş olsa idi bu adam orasaya tutulmuş sayıklıyor derlerdi.

Yüz yılı on yıla sığdıran cümhuriyet bakınız neler yaptı?. Dört şeker fabrikası kurdu. Türk çocukları işletiyor. Türk köylüsü de şeker pancarcılığında o kadar ilerledi ki 1933 yılı, pancar yetiştirmekte bütün dünya rekorunu kırdı, Avrupanın en büyük şekerci ve pancarcıları bu harika pancarcılığı yakından görmek üzere fabrikalarımıza koştular.

İpekli yetiştirdik ki Liyonun zevk okşayan ince san'ati ile bir düzeyde yürüdü.

Cam, kâğıt, pamuklu dokuma, basma, iplik fabrikaları birbirini kovaladı. Bunları Türk kapitali, Türk bilgisi Türk enerjisi kurdu.

Bugün yurdun dört bucağında halkımızın ihityaçlarını kavrayan bacalar tütmektedir. Gerek devlet ve gerek hususî teşebbüslerin endüstrileri; bu gibi kurumlar bir ana programa uygun olacaktır. Eğer böyle olmasa her rastgelenin bir fabrika kurmasile yığılacak malın satılamaması, daha kötüsü bunlara bağlanan kapitalin yok olması yurdun ekonomi durumunu ve tecimin güvenini sarsar, yıkar. Bunun içindir ki endüstri bir ana programa bağlı ve devletin yüksek kontrolü altında olacaktır. Zira yurdun dört bucağında ekonomi düşüncesi başta olmak şartile fabrikalar yapılacaktır. Bunlar ancak yurdun ihtiyaçları içindir. İhtiyaçtan artık fabrika kurulmaması, bu yüzden ulusal kapitalin zarar görmemesi develtin göz önünde tuttuğu en birinci iştir.

Parti bütün bu işlerin en ufak, en ince ayrıntılarından en büyük işlerine kadar hepsini göz önüne aldığı içindir ki alabildiğine ön vermemiş, ve dilediklerı gibi fiat koyarak yogaltmanları soydurmak istememiş, buna çok önem vermiş, çok içli ve duygulu davranmıştır.

Bunun için kapitalinin çoğu veya hepsi devletin olan kurumlarda bundan dışarı kalamaz, hele tecimel olan münasebetleri düzenlenmekten geri bırakılamaz. Parti burada fiatı yalnız hususî fabrikalar için ele almamıştır. Bütün fabrikalara kapsamıştır. Bunun için de fiat birliği yaparak, yoğaltmanlar zararına yürümek istiyen fabrikaların ve üretmenlerin karşısına dikilerek fiat kontrolüne önem vermiştir.

Nasıl ki grev ve (lukavtı) yasak etmiş, bu gibi soysal ve ekonomik düzeni bozacak olan ve kimbilir bozut ve azıta kadar varması ihtimalli bulunan kalkınmalara yol vermemiş ise bir yandan da yoğaltmanların zararına Tröst ve karteli yasak etmiştir. Bunlar da tecimi ve ekonomik düzeni yıkar.

Ancak nomal çalışan ve tekniğe yaslanan tecimerlerin kapitaline Parti çok önem veriyor. Bu kapital sahiplerini koruyarak kendilerinin başarılarını kolaylaştırıyor. Kapitali devletin olan bir çok girişitler karşısında özel girişitlerin başa çıkamıyacağı düşüncesine karşı da Parti çok yerinde olarak, bunların daha önemle korunacağını bildiriyor.

Bizim bugünlere kadar dış tecimimizde bir düzenlik yoktu. Bunun en büyük sebebi çıkat tecimerleri Türk değildi, devlet kontrolü yoktu, bununla ülkede ilgilenen bulunmuyordu. Sonra: Üretmenlerin elinden kapıp duranlar da mallarımızı piyasaya sürerken hiç önem vermiyorlardı. Kalitesi bozuk olsa bile ona bakmıyordu. En son çıkat işi hemen hemen ulusal değildi.

İşte bunu göz önüne alan Parti ürünlerimizin sürümünü kolaylaştırmak, (ünlerini korumak) için bir sıra tedbirler alınmasını istiyor. Devlet te dış tecim için çıkat tecimerleri her türlü batkı ve tehlikeden barınmak için yeni (örgütler) yapıyor, onları önceden uyanık bulunduruyor.

Batkı ve tehlikeden barınmak için yeni örgütler yapıyor, onları önceden uyanık bulunduruyor.

Hele bozuk malların çıkarılmasını yasak etmekle beraber bütün ürünlerimizin düzelmesini, istandardize edilmesini gözünden kaçırmıyor ki en hayırlı ve faydalı iş te budur.

Bu gibi dış piyasalarda ürünlerimizi koruyarak, ulusal bir iş olduğunu bilen tecimerlerin faaliyetlerini kolaylaştırmak ve onlara her yardımı yapmak için devlet makinesini işletiyor.

Çürük, bozuk malları çıkartmamakla beraber bir de taze ürün tecimi için ambalâj işine önem veriyor. Uzmanlar getirtiyor. Bu yolda

ulusun menfaatine ve tecimerlerin kazancına uygun bir çıkat siyasası kurmuştur.

Parti, bizde çok düşünülen ve üzerinde çok incelemeler yapılan özgür bölge - serbest mıntaka işini göz önüne almıştır ki bu da transit işinde önemli bir şeydir.

Ulusal ekonomi gereklerine uydurulmak üzere liman ve rıhtım işlerinin ele alınması, Parti için başta gelen bir şeydir. İstanbul, İzmir liman ve rıhtımları yad ellerden kurtarıldı. Şimdi İzmir, Samsun, Tekirdağ, Mersin, İstanbul limanları için çok faydalı şeyler düşünüldüğü gibi şu çok baş ağırısı olan hamallık işini de kökünden keserek tarifeli hamallık işi üstünde durulmuştur. Bu işi kökünden kesmelidir. Hamallık yeniçeri ocağından artakalan bir durumla yürüyemez. Bunları ulusal ve insanlık terbiye noktasından da görerek herkesin malını bozan bir sürü söz anlamaz, ödev bilmez, edep bilmezlerin elinden kurtarmağa Parti karar vermiştir.

Parti programının devlet işleri arasında ekonomi için koyduğu prensip o kadar yolundadır ki Türk büyük genel devriminin hemen hemen ruhu burada görünmektedir. Devlet işlerini ulusal ekonomi bakımından görüyor ve bunun yalnız kazançlı ve faydalı olması düsturunu genel olarak esas tutuyor.

Bu ne demektir

Devlet örgütünden olan bütün bakanlıkların ilgilendiği birçok işler vardır. Bu işler de devlet işleridir. İşte bu devlet işleri için elde bugüne kadar bir düstur yoktu.

Bu düsturu koyarak bakanlıklarda faydalanmağı yalnız ulusal ekonomi olarak gösteriyor. Sonra devlet işlerini de ekonomiden ayırmıyarak, herbirinin başını buna bağlıyor. Ayrı ayrı yürüyen bakanlıkların genel durumunda hâkim fikir yalnız ekonomidir. Ekonomi devlet işlerinde nasıl bir gaye ise fertlerin de amacı bu olacaktır.

Yurdumuzun dört bucağı biribirinden hemen ayrı gibi idi. Soysal hayatın icaplarına uygun yollarımız olmadığı gibi taşıtçılık çok güç bir kılıkta ve zararlı bir durumda idi. Osmanlı İmparatorluğu bir gün için başını Üsküdardan ileri uzatarak bu yurdun üstünde yaşıyan Türklerin durumlarını, yol ihtiyaçlarını düşünmüş değildi.

İşte Cümhuriyet Halk Partisi deniz, kara, hava taşıtçılığını bir düzene koyarken hepsinden önce yurdun yollarını düşünmüştür.

Şimendiferler yapılırken şoseleri de ancak şimendiferler uğraklarına doğru yürüterek yol örgümüzü ulaşma işini en kestirme başaracak bir kılığa koymağı göz önüne almıştır.

Ekonomik kalkınmada en önce düşünülecek olan, yol ve köprü işidir. Rastgele yol yapmak, yaptırmak ta bir fayda vermez. Bunu düz-

gün bir programa bağlıyarak yurddaşların yol yükümlülüğünü dayanılır bir duruma getirmeği de başlıca bir iş olarak Parti düşünmüştür. Bunun için bayındırlık işlerinde pratik ve verimli bir tatbik programı kovalamağı esas olarak almıştır.

Yurdun hiçbir yanında artık yabancı ellerde bir tek demiryolu kalmamıştır. Bütün yollar devletindir. Devlet, Osmanlı İmparatorluğunun verdiği imtiyazları kaldırarak hepsini almıştır.

Cümhuriyet, milleti borç altına sokmadan Akdenizi Karadenize iki yolla bağlamıştır. Kömür, bakır, demir bölgelerini birleştirmiştir. İşte cümhuriyetin yaptığı bayındırlık işleri

Parti, ulusun kalkınma davasına sarıldığı gündenberi, sarsılmaz bir inanla, yorulmaz bir çalışkanlıkla yürüdüğü yolda en çok gözettiği bütün çevre ve çevende çöreklenmiş olan düzensiz, bozuk işleri bir programa bağlıyarak yoluna koymak olmuştur.

Hiçbir işi rastgeleye bırakmadığı için, yurtta hergün biraz daha yükselme başlamıştır.

Hiçbir işkil yoktur ki unutulmuş tarlalar, bırakılmış ormanlar, genlik, zenginlik, mutluluk aracı iken açlık, kıtlık, yoksulluk sebebi olmuş ve akan sular bir gün için düşünülmüş değildi. Birinci adamın kurduğu ekim araçlarile tarım işini yürütmek istiyen rençberi ve onun artık değeri kalmamış, ne tip olduğu belli olmıyan, bir avuç tohumunda yüz elli türlü karışık şeyler bulunan ürünleri ne olacaktı? İşte program ,kuraklığa karşı sulama işlerini göz önüne aldığı gibi buğdayı kipleştirmekle beraber bunun ekimini arttırmak, fiyatını düzeltmek ve en son yurt savgası ve kuraklığa karşı da kollarımızı kavuşturup kalmamak için silolar kurmak ve istok bulundurmak esasını kurmuştur. Toprak ürünlerinin düzelmesi için tarım endüstrisine ihtiyaç vardır.

Yukarda da söylediğimiz gibi bu iş bütün bütün elimizde değildir.

San'at okullarının yetiştireceği zanaatçi çocuklarımız bunu kurmağa başlamışlardır. Parti, rençberi yabancı komisyoncuların soygunculuğundan kurtarmağa karar vermiştir. Ürün düşkünlüğü ve rençberin yoksulluğunun sebeplerinden olarak yurdun büyük bir zenginlik kaynağı olan hayvanları hastalıktan korumak için her yerde savaş ünlemiştir. Parti bu işe çok önem vermektedir.

Sürülerle hayvanları bitiren çiçek, şarbon hastalıkları için kurulan serum evlerinin yardımı ile bugün bu hastalıklar bütün öldürücülüğünü ve yıkıcılığını yitirmiş, onun zararı ortadan kaldırılmıştır. Hayvancılığın nekadar önemli, gerek kazanç, gerek tarla, gerek yurt savgası işlerinde nekadar gerekli olduğu bellidir. Bunu göz önüne alan Parti,

hayvancılıkta ilk olarak bozulan soyu düzeltmeği, damızlık işini başarmağı ele almıştır.

Bu yolda kurulan beylik ahırlarda çok yüksek ve arı kanlı aygırlar bulundurduğu gibi bir yandan da bozuk ve bitkin atları burdurarak arıtma işine önem vermiştir. Zooteknik işlerinde çalışan uzmanlarımızın şu son on yıllık uğraşmalarının çok verimli sonuçlarını nasıl aldığımızı anlatmak için ufacık, yurdun bir köşesindeki denemeyi, istatistiği şuraya geçireceğim:

1921 yılında bütün Trakyada düşmanların nekadar hayvan varsa hepsini götürmeleri üzerine Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Geliboluda irili ufaklı hayvan sayısı — o günün ilbaylığının yaptırdığı inceleme sonucu olarak — 2100 koyun, 1160 öküz ve inek, 795 at ve kısrak kalmıştı.

1934 yılında 90.000öküz, 15.000 beygir, 800.000 koyun vardır.

İşte Partinin önem verdiği bu iş bugün bu durumdadır.

Orman Kanunu ile beraber bir de Böcekleri Yoğaltma Kanunu Kamutaya verilmiş olduğu için bu iş dahi kökünden onarılmıştır Ormanlarımızın yurt için ne büyük bir genlik ve zenginlik kaynağı olduğu bellidir. Bunlar için yapılan kanunun güttüğü birinci yol, bütün ormanları devlet malı olarak kontrol altına almak, ormancılığı ormanla geçinen yurddaşlara faydalı bir kılığa sokmaktır. İş yalnız ormana sahip olarak alabildiğine kırmak ve odun gibi satmak demek değildir.

Ormandan yurddaşları faydalandıracak esaslar kanuna konulmuştur. Parti yurdun kanayan bir yarasına daha parmağını basmıştır ve çok sanırım ki bunu başardığı gün — iki hiç işkilim yoktur, başaracaktır — artık Türk köylüsü soyulmaktan, hak yerleri kapılarında sürünmekten, kanlı uğraşmalardan, kurtulacaktır.

762.736 kilometro murabbaı toprağı olan Türkiyede her kilometroya ancak yirmi iki kişi düşerken, tarla, mer'a, yaylâk, sınır kavgasından köylülerin başı esen değildir. Pek çok yerde bayağı bir savaş kılığına girmiş, nice kanlar dökülmüştür. Sonra, pek çok, hem pek çok köylü de topraksızdır. Binlerce hektar toprağı elinde tutanlar vardır. İşlenmiyen bu toprağın yalnız sahibi olduğunu söyler.

Derdin birisi de Medenî Kanunda açıkça sahiplik hakkı gösterilmiş, çağdaş hukuku ölçü üzerine hak vermiş iken, hâlâ yalım ve itibar sınıradır diyerek elinde yüz dekar gösteren tapusuna güvenerek sınırlarını genişletmiş ve yüz dekar bin beş yüz dekar olmuştur. Bu da ayrı bir derttir.

Parti bütün bu karışıklıkların önüne geçmek için Yurtlandırma Kanununda oynaylanan prensibi daha genişleterek Toprak Kanunu ile her çiftçiyi toprak sahibi yapmağı amaç edinmiş ve bu yolda kanun tasarını da hazırlatmıştır.

Bunu kadar Türk ulusunu diriltecek bir şey olamaz. Bu, ulusun yüksek sesle bağırdığı bir ihtiyaçtır. Topraksız bir çiftçi, bir köylü kalmıyacaktır.

DÖRDÜNCÜ KISIM

FİNANS

Parti finans için iki esas üzerinde durmuştur.

İşte bu iki esas üzerinde çok kuvvetle durarak bunu ne olursa olsun bir yoluna koymağı kendine iş edinen Parti, şu sonuca varmıştı:

Denk bütçe, düzgün ödeme. Finansta da köken budur.

Astözel rakamlarla, geliri masrafa uydurarak yapılan bütçeden daha kötü bir iş olamaz.

Böyle bir bütçeden denklik beklemek bir hayaldir.

Bütçe denkliği ile düzgün ödeme finansın yüreğidir. Bu ikisi bulunmıyan bir devlette umumî hizmetler sarkar, kredi düşer, ekonomik işler sarsılır.

Bunun içindir ki Parti denkli bütçede bir tek yol gütmüştür. Masraf bütçesinde sonuna kadar dikkatli bir tutumla yersiz, icapsız, faydasız harcanmaların önüne geçmek, tutum köküne devletin her işinde yer vermek ve en son masrafı gelirine uydurmaktır.

Bunun için de düzgün ödemeyi hazine için nekadar gerekli görmüş ise yurddaşdan da vergilerde bu yolu gütmesini istemiştir.

Bu çok yerinde bir dilektir.

Vergi nedir? Asalakların, şunun bunun karnını doyurmak için yurddaşların para vermesi vermesi demek değildir.

Vergi, genel hizmetlere, devlet işlerine yurttaşın ortaklığıdır. Verginin başka bir anlamı yoktur. Zira devlet vergiyi, ancak ve ancak, ulusun egemenliğine, yurdun bayındırlığına, yurttaşın güven ve genliğine vatanın koruma ve savgaşına sarfetmek üzere alır. Bunun için vergide de yurttaş hiç düşünmeden, irkilmeksizin düzgün ödemeye çalışmalıdır. Yurttaş, düzgün ödemek ile bütçe denkliğini korur. Böylece devlet işleri bir düzende gider. Parti bu sebepledir ki bütçede düzgün ödeme kadar vergide de bunu esas olarak almıştır. Ana fikir olmak üzere bu iki köke önemle sarılan Parti yurttaştan düzgün ödemeyi isterken bu yolu kolaylaştırmayı da göz önünden kaçırmamıştır.

Zira, yurttaş istediği kadar düzgün ödemek için savaşıp dursun. Vergi kanunları karmakarışık olunca bundan bir fayda beklenemez ve böyle bilgi, ekonomik prensiplere dayanmıyan vergi kanunları hergün bin türlü zorluklar doğurur. Bunun için parti vergi kanunlarını iyileştirmek ve uygunlaştırmak yoluna girmiştir. Bizde salnaklar hemen hemen şimdiye kadar rastgele gitmiştir. Yalnız (teklif) adını alan, çeşit çeşit, hiç bir ilmî esasa uymıyan vergi toplamak, geçmiş günlerde pek acıklı bir iş olduğu gibi son zamanın düzeltilmiş olduğu sanılan bu salnakları da yine geçmişin kötü alışkanlığından kurtulmuş değildi. Yurttaştan alınan vergilerin salnakları o kadar değişik, o kadar karışık idi ki finans örgütlerimiz bunun içinden çıkamıyordu. Bir yandan da vergiyi ödeyen yurttaş sıkıntı çekiyor, bir tülü düzgün ördemeyi başaramıyordu. Bunu yurttaşın vergi işindeki çekingenliğine, ya kaçındığına yükletmemelidir. Hayır, vergi salnağının yolsuzluğu, vergi kanunlarının salnakları bir düzene koyamaması, vergilerin bildirilmek, almak, toplamak yollarının girintili çıkıntılı olması ve en son Finans Bakanlığında bu işlerle uğraşan teknik bakımından düzgün düşünen finans bilgilerile ışıklanmış müteahassısların bulunmaması bu karışıklığın başlıca sebepleridir. Bunun son ucu olmak üzere salnakların vergi alamamak korkusuyla daha doğrusu göze kestirilen masrafı koruyacak gelir bulamamak düşüncesile salnakların tortulu, özürütsüz ve araçsız olması üzerinde durulmuştur.

Bunun hazine kadar vergi veren yurttaş için de çok, pek çok güçlükler doğurduğunu her iki yan da bilirken devlet bir türlü bu yoldan dönememiştir. Bu korkunun kökü hep finans işinde henüz yeni ve yaratıcı prensiplerin alınmamasında ve geçmişin örümcek başlı benzetçilerinin elinden finans işlerinin kurtulamamasındadır.

İşte Parti bunu göz önüne alarak salnakların özürüt ve araçlı esaslara çevrilmesini programında açıkça göstermiş, finans kanunlarının bu yolda yapılmasını istemiştir.

Gümrük işlerinde önce yalnız gümrük parası almaktan başka birşey düşünülmezdi .Cümhuriyet devleti gümrüklerden geçecek malın yurtta belâ kesilmemesini, yurttaşın sırtına ayrıca bir yük olmamasını göz önüne alarak bunda bir esası kabul etmiştir.

Ulusun ekonomik menfaatlerine uygun tarife yapmak ve işte bu ana fikir gümrük tarifesi için en kesin bir iştir. Göğsümüz kabararak söyliyebiliriz ki ulusal ekonomiyi hergün biraz daha yerleşip genşleten bu tarifelerdir .

İşte Parti bunu ulusumuzun faydasına daha uygun bir şekle koymayı istemiş ve o yola girmiştir.

Gümrük ve teknik işlerinde bir kara belâ vardır:
Kaçakçılık!

Kaçakçı bayağı bir hırsız değildir.

Milletten çalan, devletten çalan aşağı bir vatan hainidir. Kaçakçılık devlete, ulusa, hazneye, maddî ve manevî pek çok zarar veren bir kötü şeydir. Buna karşı Parti acımadan, tâ bu iğrenç işin kökünü kazıyıncıyadek, bunu boğuncıya kadar bir savaş önlemiştir. Kökü kurutulacaktır.

Partinin kaçakçılıkla savaşı önemli bir konu olarak ele almasının en büyük sebebi de ötedenberi devlet malı hakkında düşmanların, yurtsuzların, Türk olmıyan unsurların oydamlarma, telkinlerine kesin darbeyi, Carpıyı vurmaktır. Zira: Bu yolda öyle telkinler, oydamlar yapılmıştır ki devlet malını çalmak hemen hemen en törümlü, en yollu bir şey sayılmıştır. Hele kaçakçı sınır boylarında bayağı bir kahraman sanılmıştır. Devlet kuvvetleri önünden kaçırdığı beş on yük kaçak malı saklıyanlar pek çok olmuştur. İşte bunun manevî olan yönü daha kötüdür. Bu sebeple nomal bir kazanca önem veren Parti, böyle törümsüz kazançların önüne geçmeyi bir ulusal ödev saymıştır.

İnhisar, tekit, işlerini Parti yalnız devlet haznesi bakımından korumamıştır. Buna yanat ve karşıt bir çok şeyler söylenebilir, söylenmiştir de.

Ancak tekit işlerini Parti hazne için bir gelir kaynağı olarak düşünmemiştir.

Tekit işlerinde devlet en çok böyle tekit altına giren ürünlerin yetiştirilmesi değerlenmesi için gereken işleri bir ödev olarak tekit yöntgesine vermiştir. Bizde tütün, şöhreti, ünü dört bucağa yayılmış bir üründür. Doğu tütünü denilince Avrupadan başka Amerikada bile çok ün salmıştır. Tütüncülük, öteki ürünler gibi de değildir. Bunun yetiştirilmesi çok dikkate değer ağır bir iştir. Sonra, çok, pek çok ta bilmek ve anlamak ister. Göreneğe kapılarak ekilen tütün hiç bir değeri yoktur.

Ötede ise ulusal ekonomi ve dış tecim için tütün en birinci bir araç olmak yüzünden devletin gözü önünde bulunması gereken bir iştir. İşte Parti bundan dolayı tekit işinde yalnız hazne gelirini düşümemiştir.

Tütü nekilen yerleri, tarlaları, tütünün iyi cins olmasını, sonra ekiciyi korumayı, tütün tecimerlerile aradaki sürü sürü komisyoncu denilen yordamsızların üretmenleri soymamalarını bütün bunları göz önüne almış, tekit yöntgesini bu yolda yürümeğe yükümlü tutmuştur.

BEŞİNCİ KISIM

ULUSAL EĞİTİM

Parti ulusal eğitimde esas olarak şu sekiz düsturu kurmuştur.

A — Bilgisizliği gidermek,

B — Partinin altı ana vasfına bağlanmış yurttaş yetiştirmek,

C — Fikrî ve bedenî gelişmeye önem vermek,

Ç — Maddî hayatta yurttaşa muvaffakıyet, başarı elde ettirmek,

D — Her türlü yabancı fikirlerden uzak ulusçu ve yurtçu olmak,

E — Girişim kapasitesi vermek, yordamlı, düzenli ve ahlâklı yapmak,

F — Türk tarihini vatandaşlara eksiksiz öğretmek,

G — Bütün ve canlı bir dil halinde olan dilimizin ilerlemesi için çalışmak.

Bu sekiz düstur eğitimde esastır. Hiç şüphe götürmez ki yurdumuzun en çok kanayan yarası şu bilgisizliktir. (ümmilik) adı verilen kötü iş, bizde o kadar kınanılan bir şey değildi.

Ümmetçiliğin, ümmiliği bilgisizlik saydığı yok idi. Çok yüksek orunlara, makamlara erişmiş devletin en yüksek yeri olan "sadrazamlık, vezirlik, valilik, ordu kumandanlığı, serdarlık, başkumandanlık müşirlik ve hele elçilik„ bile yapmış nice adamlar vardı ki bunlara toptan (ümmî) derlerdi. Bunlar ise okuyup yazma bilmiyen adamlardı. Daha yakın güne, yok olan Osmanlı İmparatorluğunun son günlerine kadar orduda, sivil yönetimde Mareşal, General, Vali, Kaymakam olanlardan bugün hayatta bulunanlar bile belki vardır.

Bunlara bilgisiz değil (ümmî) derlerdi. Bunun için nüfusumuza göre okur yazarın sayısı bugün bile bu sebepten azdır.

Türk alfabesinin alındığından beri hergün bu bilgisizlik biraz daha ortadan kalkmakta ve hele cümhuriyet yavruları artık böyle hayatta karanlıklar içinde bırakan bir kör kuyuya düşmemek için hepsi okutulmaktadır. Bir köyde okur yazar bir imam ile rastgele bir iki ibare söken softa kırıntısından başka kimse yok iken şimdi bilgisizliğe karşı ünlenen savaş sonucunda yedi yaşından yukarı olan küçükler baştan

Levent Şahverdi Arşivi

başa okuyup yazıyor, (millet mektepleri) de oldukça bu bilgisizliği gideriyor. Parti bunu göz önüne almakla çok önemli bir iş görmüş oluyor. Şehirlerde, bazı köylerdeki mekteplerden başka daha mektepsiz bir çok köylerimiz var. Burada Parti bilgisiz kalmış yurttaşı düşünmekle beraber, hele çocuğu bilgisizlikte bırakmaya asla dayanamaz. Ne değerde olursa olsun cümhuriyet çocuğunu okutacaktır.

Buun için kültür işinde bu okutma yolunda kesin bir program tatbikini programına açıkça geçirmiş, bununla bilgisizliğe savaş açmıştır.

eğitim siyasamızda bu düstura Partini nverdiği önemi anlamak için öğretmen okullarının sayısını arttırmak, köy mekteplerini beş dershaneli yapmak yolunda giriştiği işe bakmak yeter.

Parti yalnız okumak yazmak ile kanamıyacağına şüphe yoktur.

En son, eline geçen hangi bir gazete veya kitabı okumak yurttaş için olduğu kadar devlet için de bir kazanç ise de yalnız bu kadarı yetmez.

Cümhuriyetçi yurttaş yetiştirmek Partinin hiç savsamıyacağı en birinci ödevidir ki işte bunu açıkça söylüyor. Öğretim ile eğitim, demek isterim ki okutmakla öğretmek ve yükseltmek başka başka şeylerdir. Bu sebeple Parti bütün yurttaşları kuvvetli cümhuriyetçi olarak yetiştirmek ödevini üzerine almış ve ulusçu, halkçı, devletçi, lâyik ve devrimci yurttaş yetiştirecek bir öğretim yolu bulmuştur. Bunu yalnız ilk ve orta, yüksek derecelerden birine bağlamamıştır. Bütün kültür kuvvetlerini ne derecede olursa olsun bu düstura bağlamıştır.

Karşılıklı bir saygı ve türeye bağlı yurttaş için de senli benli olmayı eğitim düstuna uygun görmez. Eğitimde yurttaştan hele üç büyük varlık için sonsuz saygı istiyor. Yurttaşa en önce bu saygı ve sevgi duygusunun verilerek yetiştirilmesinde ayak direyor.

Ulusunu, Kamutayı ve Türk devletini sayın tutmayı bütün yurttaşlara bir ödev olarak aşılanmasını istiyor. Hele yalnız yurttaşın bu üç büyük varlığı sayın tutmasını değil bir de başkalarına bunları saydırmasını ristiyor ki işin ulusal ülküye ilgili olan yeri de burasıdır.

Yurttaşın fikrini açarak hayatın bin bir güçlüğü ile çarpışacak kuvveti elde etmesini istiyor. Fikirce ilerilemesine önem vermekle kalmıyor. Bu ilerlemeyi denkli tutmak gerektir. Zira: Yaşamak, baştan başa bir savaştır. Onu giriştiği işte başarıklı olmak için yalnız fikrin ilerilemesi, bilgili olması yetmiyor. Güçlü, kuvvetli olmasının da gerekliğine inanmıştır. Cılız, düşkün, bir köşeye büzülmüş ve yalnız başkalarından yardım bekliyen bir adamın bir asalaktan, bir tufeyliden başka bir şey olmıyacağı ortadadır. İşte bu beden işine çok önem veriyor.

Bütün bunların üstünde ve hepsinin başı olan ra, seciyeyi düşünü-

yor. Türk ulusunun tarih yolundaki gidişine şöyle bakılıca: Bu büyük milletin evrensel başarılarla dopdolu tarihinde ilk göze çarpan karakterinin yüksekliği, kuvvetidir.

Türkteki enerji ve dölenin bütün dünya tarihinde hayranlıklar uyandıran sayılmakla tükenmez ne kadar çok örnekleri vardır.

Bu karakter Türktür. Ulusal tarihin içinde görünen yüksek dereceleri, bin yıldanberi Türke verilen değişik kültürlerin, yabancı telkinlerin oydamların zoru altında yavaş yavaş içeri çekilmiş, bozulmuştur.

Asıl maya, cevher Türk tarihinin derinliklerinde ve Türkün ruhunda yaşıyor. Ruhî anda birden atıldığı görülmüştür. Yine sinmiştir. Hemen ümmetçiliğin baskısı onu köşeye atmıştır. İşte bu karakteri tarihimizin bize gösterdiği yüksek derecelere çıkarmak Parti için büyük gayedir. Ötedenberi (malûmatlı) denilen bilgili adamlar yetişmiştir. Ancak hayatta bu kadarı yetmiyor. Salt bilgi de bir işe yaramıyor. Salt öğrenmek te adama hayatta savaşa dayanacak kuvveti vermiyor.

Bunun için Cümhuriyet Halk Partisi eğitim ve öğretimde, terbiye ve talimde bambaşka bir sistem, bir usul güdülmesini emrediyor.

Bilgi ne bir süs, ne malûmattır diyor. Bilgi yurttaşı ışıklandıran bir aydınlıktır ki yalnız maddî hayatta başarı verir. Öyle bir cihaz olacaktır ki Türk çocuğunu başladığı bir işte öte uca başarılarla çıkarmalıdır. Bunun için de bilgi hayatın başarı cihazı olacaktır. Bu gayedir. Türk çocuğunu buraya eriştiren bir eğitim istiyen Parti bunun sıfatlarını da göz önünden kaçırmıyor. Türk sosyetesine Türkün hiç bir karışıklığı olmamış iken, o kadar yabancı fikirler, o kadar urasalar, yâd düşünceler, türlü türlü sinir ve fikir bozan oydamlar dolmuştu ki bunların hepsi birden Türkü olduğu yerde saydırmaya yeten şeylerdir.

İşte bunların hepsini bir yana fırlatarak burada eğitimin ulusal, üstün ve yurtçu olmasını istiyor.

Parti, bir gayeye koşuyor, bir tek şey istiyor, bir şey ki büyük Türk ulusunun en büyük hakkı, en büyük salâhiyeti iken nasılsa binlerce yıldanberi türlü türlü urasalara, baskılara, oydamlara atılarak geri kalmıştır, Türk ulusundan parça parça koparılmıştır.

İşte Parti Türk tarihinde yüksek dereceleri görünen büyük bir ulusun yüksek varlığını gösteren bu karakteri Türk çocuğuna aşılıyan, onu yalnız okutan ve öğeten değil, yükselten, hayata her türlü atılımda, savgada gereken cihazlarla yürüyecek bir kuvvtte yetiştirmek istiyor.

Eğitim den beklediği de budur.

Bunun için çok ince noktalara giriyor. Geçmişin korkak ve çekingen yetiştiren, herşeyi başkasından bekliyen, her işte bir iltimas arayan eğitim usulünü kökünden söküp atmak istiyor. Bunun yerine çocuğun girişim kapasitesini kırmıyacak bir usul koymak azmindedir. Ulusal

kültürle ilgili olanlara bu gayeye nasıl varabileceklerini pürüzsüz, açıkça anlatıyor.

Yetiştirmekte sertlik, sebebi izah edilmiyerek yalnız hatalar üzerinde durmak, bedenî cezalarla göz yıldırmak gibi hayatı kapkara eden, çocuğa hayatı sevdirmiyen ve ürkek, korkak, çekingen, güçlükler karşısında şaşkın, iltifatlar dilenerek yılışık yapan bir eğitim Partinin kökünden yıktığı bir arta kala, taşlaşmış geçmişe bağlı bir eğitim yoludur.

Parti hayat adamı, ulus adamı, devlet adamı, sosyete adamı Türk yurttaşı yetiştirmek istiyor. Bunun için de önce hayatta girişim kapasitesini kırmıyacak yolda çocukla uğraşılmasını emrediyor. Bütün bunlarda sevgi ve okşayışı göz önüne alarak kusurları birer birer ve anlatarak, içirerek derin bir sevgi ve saygı uyandırmak suretile yapılmasını söylüyor. Öyle ki hayatta kusurlu olmıyacak bir yol arayor. Burada bir ahlâk prensipi koyuyor, ona Berkitim, müeyyede olarak ta yasa ve içten, samimî ahlâk anlayışına alışkanlığı alıyor.

Ahlâk, bizde, çok başka türlü anlaşılmış bir iştir. Hele ümmetçilikte ahlâkın anlamı o kadar başka, o kadar yürüyen hayatın icaplarına aykırıdır ki ötede ahlâksızca yapılan bir hareketi ümmetçi teorisi ahlâk olarak kabul eder. Ahlâkta namusluluk ve namussuzluk ölçüleri de yine bambaşkadır. Ümmetçiler için namus yalnız apış arasına bağlı çirkin bir nesnedir ve bununla yürüyen hayatın, sosyetenin yükseliş ve genişleyişinde bir ilgi yok iken o, yalnız bu anlamda anladığı ahlâka bağlı kalmıştır. İşte bunu kökünden sökerek yasa ve düzene içtem bir ahlâk anlayışına çocuğu alıştırmak için ona herşeyden önce sevgenlik ve ve okşayıcılığın fikre ve kalbe giren ışıklı ve sarsılmaz inanını vermelidir.

Parti bunu eksiksiz çizerek kültürümüz örgütünde savaşan aydınlatıcılardan tapsanmasını istiyor. Ulusal eğitimin biricik kaynağı Türk tarihidir.

Parti programı Türk tarihinin terbiyedeki yüksek yerini şöyle kesin bir yolda anlatıyor:

(Partimiz, vatandaşların, Türkün derin tarihini bilmesine usnomal bir önem verir. Bu bilgi Türkün kapasite ve enerjisini, nefsine güven duygularını ve ulusal varlığına zarar verecek bütün akımlara karşı sarsılmaz dayanımını besliyen kudsal bir evindir.)

Türk tarihi, Türk ulusundan kısırganan bir taassupla o kadar badanalanmak istenilmiştir ki bütün büyük ulusun sosyal ve ulusal atılımları başka soylara abandırılarak onun öz tarihi hep örtülmüştür.

Dünya tarihi başladığı gün Türk ulusu yer yüzünde vardı. Bu ulusun yaşadığı yerlerle, yılları Asya, Avrupa, Afrika ve Amerikada bile görüyoruz .Bu ulusun cevher ve özünde bir (başarıcılık) gücü vardır.

Bugücü iyice sezebilmemiz ve eğitimde tarihimizin çocuklarımıza nasıl bir kaynak olacağını anlıyabilmemiz için onu asırların kıvrımları arasında izlemek gerektir:

Buzlu deniz kıyılarından, Japon ve Kora suları yanından içeriye doğru yayılmış bir ulus vardı. Kazmanın özdilliğine başvurulmazdan önce hayal meyal seçilen eserleri arasında bu yerlerde yaşıyan ulusun dünyayı kaplıyan karanlıklar ortasında bir aydınlık yaratmak istidadı, anıklığı gösterdiğini anlıyoruz. Gittikçe, gün geçtikçe çoğalan Belgeler bunu ortaya koyuyor. Taşı, ağacı, madeni yontabilecek, bunlara gerekli bir şekil verecek bir kapasite gösteren bu ulus öyle bir yurtta yaşıyordu ki oralarda tabiat hem güzel yumuşak, hem çetin ve azgın idi. Güneşin beyin kavurduğu isteplerin biraz ötesinde damarları donduran buzlu tepeler bulunuyor... Daha biraz sonra uçmak bahçelerini andıran zümrüt gibi yeşil ve sulak yazılar, otlaklar, ormanlar görünüyordu. Buraları Türk ulusunun ana yurdu idi.

Bir gün geliyor ki dereler, çaylar, orta denizler kuruyor, sular çekiliyor, otlar sararıyor, hayvanlar ölüyor, adamlar şaşırıyor. Artık toprak verimliliğini yitiriyor, dörtyan kavruluyor. Ulus yaşamak savaşma girişiyor. İçecek su, yiyecek ekmek aramaya başlıyor.

Bitmez tükenmez kasırgaların uçurup getirdiği ince kum taneleri dalga dalga ortalığı örttükçe ulus yerinden kımıldamaya başlıyor. Bu yürüyüş yaşamak zorgasından geliyor.

Artık akın başlamıştır. Şimdi tarih başka bir yol alıyor, adamlık soysallığı kurulup yayılıyordu.

Tabiatin zoruyla yurtlarından oynıyan Türk göçleri rastladıkları ulusları önlerine katıyordu.

Bu akında Türklerin önüne katılan başka uluslar Türklerden çok aşağı bir düzeyde idiler. Henüz ağaç kovuklarında, ormanlar içinde iptidaî, ilekil bir hayat geçiriyorlar, herşeyden mahrum, yoksun yaşıyorlardı .Bu akın asırlarca sürüyor. Çin sınırları, İran çitleri bunları tutamıyor. Ural eteklerinden akıyor, Azak kıyıları da bunları durduramıyor. Bir yandan Asya çöllerini aşarak Aden, Kırmızıdenize yürürken öteden İtil boylarından Tunaya erişiyor. Trakoslar Meriçi geçiyor, Frikiyayı kaplıyor. Öteden de Tibre, Gal içlerine yayılıyor. Bulduğu uluslarla kaynaşıyor. İtalyayı Etrüskler kaplıyor.

Afrikanın Akdeniz kıyılarını dolduruyor, İspanyaya geçiyor. Boğazdan akarak Anadoluyu doldururken öteden de (Mezopotamya) bataklıklarını kurutarak, Dicle, Fırat sularını elinin altına alıyor, kanallar açarak bu bataklıkları verimli tarlalara çeviriyor. Eti yüksek ve büyük soysallığı ortaya çıkıyor. Eti Birleşik devleti ilk ulusal Türk devleti olarak kurulmuştur.

Bir yandan da Egeye akıyor ve işte Akdeniz medeniyeti denilen bütün dünya soysallığının anası böylece kuruluyor.

Türk, tutsaklığı asla kendisine uygun görmemiştir. O, hür doğmuş, hür yaşamış ve özgenlik onun ruhunun bir ihtiyacı olarak kalmıştır.

Türkün bütün tarihî yürüyüşünde ilk göze çarpan da bu hür ulusun, dağınık, ferdî bir mahluk olarak yeryüzünde var olmamasıdır.

Türk tarihi ve tarih Türkü bulduğu gündenberi Türk ulusu toplu yaşamağı tek yaşamanın üstünde tutmuştur. Köşe bucağa dağıldıklarının ertesi gün hemen topluluk gösterirler. Bir türeye bağlanarak, bir büyüğe gönül sevgisi ile, özgenlikle boyun sınarlar. Hürriyet ve müsavat - erginlik ve eşitlik onun ruhunda vardır. Burası çok, pek çok incelenecek bir yerdir. Zira Türk nerede yurt tutmuş ise az zamanda şehir kuruyor, sosyallık ve soysallık gücünü gösteriyor. Hemen açılıp yayılmağa başlıyor. Barışa, genliğe, güvene kavuşunca çok üreyor. Üreyen Türk dört yana yayılır. Bunun içindir ki Türkü bu yürüyüşe götüren göçebelik olduğunu boş yere söylerler. Bu kuru bir lâftır. Tarih gösteriyor ki bu yürüyüş Türk tarihininmaddî cephesinden aldığı hızla ekonomik bir yürüyüştür. Çok yanlış olarak Türke bir göçebelik yamanmıştır. Türk göçebe değildir. Pek çok defa iklim değişikliği, hayat zarureti onu göçmen yapmıştır.

Iklim yaşamayı güçleştirince Türk daha kolaylık ve genlik bulabilmek için yürümüştür. Uygun yeri bulunca da hemen şehir kurmuş, baysallığı yaşatmıştır. Çine, İrana, Bizansa atılışı ülke açarak, yer alarak yakıp, yıkıp geçmek, vurgun yapmak için değildir. Bunun en yaşıyan ve parlak örneği (Atillâ) dır. Bu barışseven, andına bağlı (Atillâ) çok kudretli bir hâkan iken onun yürüyüşünde bu hususîliği görüyoruz. Baysallığa, barışa bağlılığını düşmanları da söyler. Sonra bir örnek daha... Yakın tarihimizde çok canlı bir örnek daha vardır: Türklerin ana yurttan son Bulayire geçişleri de bir rastgele, bir göçebelik işi midir? Bir frenk tarihçisinin çok yanlış anladığı gibi, çadır kurmak için mi rastgele Çanakkaleyi geçerek Balkanlara yayılmışlardır? Asla böyle değildir. Bütün bu atılışların, yayılışların, yürüyüşlerin kökü hep ekonomiktir, tarihin maddî güdemidir.

Trakyaya, Tuna boylarına, (Sengotar)a kadar yayılmalarının bütün sebepleri ekonomiktir.

Dünyayı sarsan, tarihî depremelere göğüs gererek parçalanır gibi olurken gene dimdik duran bu ulusun ne büyük ruhlu olduğunu anlamak için onu ilgilendiği ulusların arasında takip etmek gerektir.

Sürdüğü tarlalar, işlettiği ormanlar, bin engeli yıkarak ülkeden ülkeye yürüttüğü kârvanlar onu artık doyurmaz olunca bu artan ve genişliyen ulus dört yana yayılır. Bu genişleyişte, bu arayışta yalnız

vurgunculuğu, göçebeliği görmek kadar bilgiye, lojiye, say duyuya uymıyan bir iş yoktur. Türkü tâ Budine kadar götüren yalnız vurgunculuk, akıncılık mıdır? Öyle ise elimizden gideli birkaç asır geçen bu yerlerde yükselen büyük anıtlar, çeşmeler, köprüler, konuk evleri, bilgi yurtları, camiler, hastaneler, hamamlar, bugün bile duran geniş yollar, okullar, örtülü çarşılar vurguncu bir ulusun işi midir, yoksa medeniyet eserleri midir?

Tuna, Vistül kıyılarında, Adalarda, Afrikada, Yemen, Hicaz, Irak, İran, Karpat, Korentte Türk ulusunun hep bu damızlık ve bayındırlık eserleri buğun yaşıyor.

Türk ulusu tam eşitçidir. Onun yaradılışında bu o kadar yerleşmiştir ki Şaman, Budist, Musevî Hıristiyan, Müslüman olduktan sonra da ona bu eşitliği bozan nekadar yabancı inan ve kurallar verilmiş olsa bile bütün bunlar onun kabuğunda kalmıştır. Büyüğüne, sıra ve saygıya bağlı halkçı bir ulus.. Tütemli Türk büyülü dinlerden, göksel dinlere geçerken bile inanına asla İlâhiyat karıştırmamıştır. Onun inanında İlâhiyatsız bir din hüküm sürmüştür. Bir genel dine girmezden önce bile yalvarışma bakılırsa Tanrısından bütün istediği yaşayışının genişliği, yurdunun genişlik ve bolluğu içindir. Öteki dünyanın görünmiyen nimetleri ile, göklerde adanç edilen (melekûtu semavat) ile hiçbir ilgisi yoktur. Şöyle yalvarıyor:

(Yüce Tanrı! Ağaçları yeşert, otları yetir, davarı çoğalt, buzları erit, yurda genlik ver. Her ocak şenlensin, il büyüsün, yurt yücelsin..)

Bütün gidişinde ona önder olanına gönül bağlıyor. Sıra ve saygı yasasıdır. İşte Akdeniz medeniyetini kuran bu Türk ulusudur ki onun tarihî gidişinde âmil olan da, ancak, ancak ekonomik güdemdir. Bugünkü medeniyetin anası olmuştur, kafası işlemiştir, ilk endüstriyi kurmuştur. Uluslara da yaşamağı öğretmiştir. Türkün kendi dini olan yaşamak dini onu bu yola götürmüştür. Hayvana gem vurmayı, kağnı kurmayı, tekerlek takmayı, tarlayı sürmeyi, tuzlu eti zerzevata karıştırmayı, kümes ve ahır hayvanlarını adamcıl yapmayı hep Türk bulmuş, yaratmıştır.

Türkü, ta karşısına haççacın Emevî ordusu, Kuteybe ile Eşres çıkıncıya kadar fikir ve düşünceyi karartacak hiçbir durumda bulamayız. Onda göksel dinlerin düşündürmiyen, kader ve tevekkül denilen uyuntuluğa götüren bağlarını bulamayız. İlâhiyata hiç ilgisi yoktur. At sırtında onurla yaşıyan bu, dünyanın büyük ulusu baştanbaşa hayat adamıdır, iş adamıdır, savaş adamıdır.

Dekçi ve oyuncu Çinliler Türkün yüksek kahramanlığından kendilerine pek kurnazca pay çıkararak onları aldatmakla, binbir dekle

boyunduruğa sokmak yolunu bulmuşlardı. Ancak birden bu kuyuya düşen Türk hemen kendisini toplamış, egemenliğini kurtarmış, Çine de hâkim olmuştur.

En son karşısına Araplar çıkmıştır. Türkün dönüm yeri işte budur: Arap ulusu ile çarpışmağa başladığı gündür. Türkün (1300) yıl başka ulusların menfaatine çalışması da buradan başlar.

İşte ondan sonra Türkün kara alın yazısı çok değişmiştir. Türk Araplara mahkûm olmak suretile İslâm olmuş değildir. Binbir hile kuran Emevî kumandanları Türkleri kahramanca yenemiyeceklerini anlamışlardır. Kan gövdeyi götürmüştür. Araplar türlü hile ve Emevîlere has deklerle Türkler arasına fesad, bozut yaparak Türkleri boyunduruk altına almak istemişlerdir. Lâkin Türk hiç durmadan Arapla çarpışmıştır. Bayındırlık içinde yükselen Türk şehirlerini Araplar yıkıklığa çevirmişler, verimli yeşil tarlalar baştanbaşa bozulmuş, bahçeler, yollar yıkılmış yok olmuştur. Türk yine kafa tutmuş, Arabın mızrağına boyun eğmemiştir.

Türkün ulusal heyecanı çok derindir, çok kuvvetlidir. Halbuki Arabı tutuşturacak kadar vaadler dolu İslâm dini tam Aaraba yakışan bir dindir. Çöller beyin kavuran ateşleri ortasında tasavvur edilen yeşil bahçeler, her yanından sular fışkıran, çaylar akan uçmak hayalleri, cennet tasavvurları Arabı tutuşturmağa yetişiyordu. Bunun için Arap kızgın çöller ortasında cennetin yeşilliklerini düşünerek yürüyordu. Türk ise İlâhiyatsız olduğu için bunları düşünmedi. Arap çarpışmadan vaz geçmedi.. Ta kendisi son sözü söyledi: İslâm ümmetine hâkim olduğu zaman, işte artık İslâm olmuştu.

Türk Horasanlının ayaklanmasından sonra, Arap adını taşıyan devletin Türk sahibi olmuş ve devlet onların eline geçmiş bulunuyordu. Türk devletçidir. Ne değere olursa olsun, bütün tarihte büyük devlet kurmuştur. Bu onun en karakteristik seciyesidir. Abbas oğulları karma karışık soylardan toplanmış bir devlet kurduğu zaman Türk bu kurulan devletin başında idi. Ve o devleti bu karma karışık soylar arasından çekip yükselten de Türkün dehası, enerjisiydi. Lâkin Türk ulusunun ortaya çıkması ile, Bağdat saltanatının hikâyeleri arasında Türkler İslâm dinine hâkim olduktan sonra o dinin herşeyi olmuşlardır.

Dil, edebiyat, hukuk hepsi Türkün keskin ve ince zekâsı ile işlenmiştir. Şöyle bakılınca hukukta, felsefede, din bilgilerinde, riyaziyatta, tarihte, tıpta yetişen büyük zekâlar, yüksek bilginler hep Türktür. Ancak acıyarak söyliyelim ki dil türkçe değildir. Arap kültürü Türkün bütün gövdesini ve ruhî hayatını, her yerini sarmış, ulusal duygusunu söndürmeğe savaşmış, Türkü kendisine benzeterek Türklüğünü unutturmak için herşeyi yapmıştır. İnan ve duygularını İslâmlaştı-

rırken zihin ve kanaatlerini de Araplaştırmaktan vazgeçmemiştir. Arabın yardımına, Acem dili de koşmuştur. Türkçe bu (1300) yıl süren saldırışlar ortasında çalkana çalkana bütün gövdesi kanlar içinde paramparça olarak ancak bugüne, kurtuluş gününe, Atatürkün yaratıcı ve kurtarıcı eline erişebilmiştir.

Şimdi görülüyor ki tarih yolunda koşan Türkün binbir saldırışlara karşı vermediği, canının içinde enerjisile sakladığı bir şey var... Bir şey ki.. İşte tam bir ulustur, yalnız Türktür.. O şey de Türkü kurtardı.. Bu onun kökü, temeli, dilidir. Ulusal kültürüdür. Eğer bu kadar yabancı saldırışlara, maddî ve manevî baskınlara başka bir ulus tutulmuş olsaydı çoktan tarih alanından çekilir gider, adı bile unutulurdu.

Hızını tarihten alan Türk ulusunun şöylece topluca, kısaca gözden geçirdiğimiz gidişinden anladığımız da bu ulusun say duyuğu çok keskin, derin olmasından başka bir şey değildir.

İşte bu yol, bu eğitimde köktür, Türkün kapasite ve enerjisini besliyen bir cevherdir. Hele nefsine güveni veren yüce kudret bu tarihtir. Bu sebepledir ki Türk tarihini kök olarak almıştır....

Dil Türkün ta kendisidir. Bu güzel dil yiğit bir ulusun dilidir. Araya giren yabancı sözün en çoğu bu dilin sözleri iken onları yabancı dil kuralına bağlı sözler sanarak, daha kötüsü Türk sözlerini de, yabancı dil kurallarına bağlamağa uğraşarak ortaya karma karışık bir dil çorbası çıkarmışlardı. İşte bu dilin ulusal ve tam bir dil haline gelmesi için başlanan işi başarmayı Parti programına geçirmiştir.

Öğretmekte ilk merhale, yüğrüm ilk okuldur. Nomal olarak Parti bunu beş yıla bölmüştür. Şehirlerde ve köylerde bu ilkokulun şimdi görünen üç yıllı olanlarından hiç bir fayda alınamamıştır. Parti bunu anladığı içi nprogramda nomal olarak ilkokulu beş yıl olmak üzere kesin almıştır.

Köyler veya köyler bölgelerindeki ilkokulları duruma ve ihtiyaca göre arttıracağını da söylerken asıl, köklü bir yere parmağını koyarak bütün bir Türklüğün ve Türk kültürünün kaynaştığı köye geçiyor ve diyor ki köylerdeki okullarda daha özel bir yol güdülecektir.

Şehir ile köylerdeki okulları bir tek programa, ilkokul programına bağlıyarak yürütmek ve bundan devlete, yurda yarayan bir sonuç beklemek doğru bir iş değildi. Bize bunu şu son yıllarda köy mekteplerinin verimleri çok güzel anlatmıştır. Şehirli çocuk gibi köy mektebinden çıkan çocuk bir programın yetiştirdiği çocuk olduğu için şehirli çocuk ya daha yüksek derece okula gidiyor, ya adım adım kazanç hayatına girerek öğrenebildiği ile kanaat ediyor.

Ötede üç yıllı köy okulundan çıkan çocuk aslından tarla çocuğu ol-

duğu için tarım işine sarılıyor ve üç yıllık okulda şöyle böyle öğrendiği yarım yamalak bir işe yaramaz ilk bilgi taslaklarını da unutuyor.. Pek az olarak ta kekeleye, kekeleye bir gazeteyi, bir kitabı okuması kalıyor. Biraz daha zaman geçince onu da unutarak, şu herkesçe bilinen ümmiler arasına katılıyor.

İşte bu acı denemeyi bir daha sınamak gibi bir çukura düşmek istemiyen Parti, öğretim programında köy okuluna özel bir anlam veriyor, onun hayata doğru fırlıyan köy çocuğunun işine yarar bir şekle sokulmasını emrediyor.

Köy ekonomisinde iki esas vardır: Tarım ve köy zanatı!

Bunu bir düzene koymak için de köy çocuğuna hepsinden önce bu tarım ve köy zanatlarile çok ilgisi olan bilgileri belletmek gerektir.

Köy varlığını köy çocuğu ile kucaklaştırarak onu oraya bağlamak için onun sağlık şartlarile hiçbir ilgisi olmıyan bugünkü iptidaî, ilkel gidişten kurtarmak ve sağlık şartlarını olduğu kadar yaşayış şartlarını da ona öğretmek gerektir. Köylerde son can çekişim hırıltısı hâlâ duyulan softa artığı yobaz huylu imamlar ile kötü urasaları yaşatan dede ve babaların oydamlarından köy çocuğunu, cümhuriyetin temel direklerini korumak ve kurtarmak gerektir. Bunun için de çocukları yüksek öğretim derecelerine hazırlıyan ilkokullardan ayrı köy çocukları için başka bir yol tutmak ister. Parti buna elini koymuştur. Şimdi, işte Türkiye yükseliyor. Herkesten önce Parti anlamıştır ki yurdun iki büyük derdi vardır. Bunu ne güçlükle olursa olsun kökünden gidermek gerektir. Bilgisizliği gideriniz, hastalığı iyileştiriniz.

Bu Parti için bir borç, bir ödev olmuştur. Hastalığa, salgına, bilgisizliğe amansız bir savaş açmıştır. Bu iki ilenç kara belâyı kökünden söküp atacaktır.

Yeni bulduğu bir kiple çocukları daha olgun yaşta okumağa başlatmakla beraber onu devamlı tutmayı lüzumlu görmüştür. İşte köyü ve köylüyü kurtaracak olan bu yeni tarz o kadar önemlidir ki, köylerimizin pek azında bir tek öğretmenle çevrilen üç yıllık okullardan hiçbir fayda görmediğimiz halde bu yeni kip eksiksiz okul köyü diriltecektir. Bunu çok iyi anlıyan Partimiz bu işi askerlik borcu gibi sıkı tutmayı lüzumlu görmüştür.

Köy çocuğuna yüksek orunlara erişmek, hani şu eskidenberi beşik yaşında söylenen yersiz ve yakışıksız asalak yetiştirmeğe yarayan ninniler de olduğu gibi (paşa) olmak hevesini oydamlamak kadar yurt kıran ve bozut bir fikir olamaz. Bu sebeple köy çocuğunu kendi muhiti ile ilgilendirmek gerektir.

Göğsümüz kabararak ünliyebiliriz ki Lozan andasından sonra şehirlerimizde, köylerimizde dopdolu duran ufak zanatlar yüzüstü kal-

mıştı. Boşalanların bıraktıkları boşlukları Türk çocuklarının doldurabileceğinden herkes şüphe ediyordu. Şimdi görüyoruz ki her zanatı başaran çocuklarımız yetişmiştir.

Ertik ve zanaat okullarımız her yıl bir çok genç çocuklarımızı çarşıya dökerek bu ihtiyacı kapattıkları gibi bu yıl zanat ve ertik okullarının özel yönetimden alınarak Kültür Bakanlığının genel bütçesile yaşatılan okullar arasına konulması bunları diriltmiştir.

Ortaokullar da böyle olacaktır. Bizde kök ilk ve orta öğretimdedir. Ortayı bitirerek çarşıya, işe, hayata dönmüş gençlerin sayısı ne kadar çoğalırsa o şehir o kadar açılır, devlet hizmetleri o kadar iyi yolunda gider.

Hele Partinin yüksek koruması altında bulunan sosyal yardım kurumlarının böyle ortaokulu bitirmiş genç çocuklarımıza ne kadar çok ihtiyacı var!

Liselerde gaye yüksek öğretim için anlayışlı talebe yetiştirmektir. Bugün bu gayeye henüz erişilmiş değildir.

Yüksek kapasiteli, ödevine bağlı, okuttuğu dersin tam eri ve uzmanı öğretmenlerimizin henüz her ders için bulunamaması yüzünden liselerde bir denksizlik vardır.

Talebe bir grupta çok yüksek, ötekinde pek aşağı bulunuyor ki sebebi bütün öğretmenlerin dersleri için bir düzeyde, bir kapasitede bulunmamalarıdır. Burasını çok içinden sezen Parti, yüksek öğretime talebe yetiştirmek kaydile liselerin gayesiin gösteriyor ve yanlışın düzeltileceğine de işaret ediyor .Üniversitenin sayısını arttırmayı amaçlıyan Parti programı burada bu yüksek Türk kültür kaynağından bir sonuç bekliyor.

Yurdun her yanını ışıklandırmak!

Sosyetede bilgi yönünden iş bölümünü kuran üniversitedir. Ancak bu yüksek yerden yalnız beklenilen bu değildir.

Asıl Türk kültürüü yayma ve duyurma işi de bunun ödevidir.

Arsıulusal bilgide ilerlemiş, yükselmiş olmakla beraber ulusal olan kültürde de çok içtemli ve yüksek bir yurtseverlikle yürümesi gerektir. Bunun için Parti bunların sayısını arttıracağını söylüyor. Hele binlerce yıl unutulmuş Anadolunun kuzeyinde, güneyinde, doğusunda üniversite kurmak, oralarını yeniden açmak kadar önemlidir. Her şehre, her kende, her köye bakınız. Ulusal devlet kurulduğu günden beri buralarının yüzünü örten tasalı kara örtü yavaş yavaş sıyrılarak altından asıl yüzü görünmeğe başladı. Derin tasaya dalmış gibi yaşayan halkın biraz yüzü gülüyor. Yaslı seslerin yerini genç kız ve çocukların coşkun ve yaşamayı sevdiren türküleri tutuyor.

Bu neden?

Türk yaşamayı seven, yaşamak dinine tapan bir ulustur. Ona verilen yabancı oydamlar, binlerce yıldır gülmeği, eğlenceyi, yaşamak zevkini unutturmağa çalışan kalın softalık, kötü bir durum yaratmıştı. Güzelliğe tapan Türk; bütün güzelliğe karşı taşıdığı duygunun küllendiğini görmüştü. Halbuki Türk güzelliklerin âşıkıdır.

Onun eski varlığında güzel sanatlar yaşıyordu. Bugün hâlâ bizi hayranlıklara boğan heykeller, nakışlar, elişleri hep Türkün bu zevkini gösteren şeylerdir .

Bugün üç parçada, Avrupa, Asya, Afrikada Osmanlılardan yukarı doğru çıkarak kurulmuş devletlerden kalan yüksek san'at eserleri Tükün güzel san'atlara olan gönül bağlılığını gösterir. Heykeller, kabartmalar, camiler, medreseler, çeşmeler, köprüler bütün yüksek anıtlar Türkte bu zevkin ne derin olduğunu göstermeğe yeten işlerdir.

Hiç bir örnek ve teknik görmemiş Türk kızlarının bugün bile ellerinden çıkan halı, kilim nakışlarındaki uygunluk, renk kaynaşması Türkteki tabiî ve selîm zevki anlatan şeylerdir.

Hele musiki onun en sevdiği bir güzel şeydi.

Farabinin Bizanstan alıp araplaştırdığı ve sonra aceme, Türke geçirdiği şu musiki ortaya çıkmazdan önce Türkün musikisi canlı bir şeydi. Onda Farabinin armonisiz çeyrek sesleri yoktur.

O musiki, tekniksiz ve alabildiğine inleten, ağlatan, kıvrandıran bir yalvarış musikisi olarak seçkin sosyetelerde işitilirken ötede Türk halk musikisi olanca canlılığı ile Türkün bu yoldaki kapasite ve zevkinin inceliğini gösteriyordu. Operayı yaratamıyan Farabi musikisini bırakıp ta halk musikisi ile teknikli garp musikisi birleşince ortaya ulusal Türk musikisi çıkmaya başladı ki Parti buna çok önem vermektedir, Artık opera kurulmak üzere bulunuyor. Yer yüzünde bizim kadar eski eseri zengin bir ülke yok idi. Bugün Avrupanın hangi şehrine gidip te müzelerini, zengin evlerindeki vitrinleri camlıkları görürseniz yurdumuzdan neler taşındığını, asırlarca ne büyük ve değerli Türk eselerinin gittiğini anlarsınız. İşte Parti buna dayanamaz. Kalabilenleri sınıflandırarak korumaya başladığı gibi yeni kazılarla yeraltından çıkanları da müzelerimizde saklamaktadır ki müzelerimizin zenginliğinin hergün biraz daha arttığını görüyoruz.

Parti çevrendeki homurtuyu içinden sezmiştir.. Herkes okumuyorlar.. Gençlik okumuyor, kitaplar satılmıyor, kimse eline kitap almıyor gibi yolsuz şikâyetlere kulak asmıyan Parti hakikati olduğu gibi yakalıyarak okuma odalarını köylere kadar yaymağa uğraşıyor, kitap sarayları kuruyor, okuma zevkini arttıracak her araca baş vuracağını programında açıkça söylüyor.

Bizde kültür işi yıllarca yürüyen ve önem verilen bir iştir. Herkes çocuğunu okutmak ister. Herkes kültürlü bir baş yetiştirmeğe koyulmuştur. Ancak Parti bu dağınık istekleri toplıyarak bunu örgütleştirmek, teşkilâtlandırmak istiyor. Plânlı bir kültür ve eğitim kurmayı üzerine alıyor. Bütün terbiye kademeleri, san'atlar, zanatlar, ertik ihtiyaçları işte Partinin emrettiği bu plâna göre düzenlenmektedir.

Kültür Bakanlığı bununla çok ciddî bir surette uğraştığı için hergün biraz daha yürüdüğünü, genişlediğini, derinleştiğini görüyoruz.

Parti yığını yetiştirmek, ışıklandırmak, yurt ve dünya işlerile ilgilendirmek ister. Bu da halk terbiyesidir.

Işıklı başlar kendi kendine hiçbir şey yapamaz. Kültür ışıklı başlarda değildir. Kültür yığında, halkta yaşar. Bunun içindir ki ışıklılar halka inerek kültürlü oldukları gibi kendileri de kültürlü halka muhtaç oldukları ışığı dağıtır. İşte bunun yeri Halkevleridir. Parti ulusal ve kültürel birlik için Halkevlerine çok değer ve önem vermiştir. Bu gayeye koşan devrim müzeleri de Halkevlerini bütünleyici ve yardımcı kurumlardır.

Devrim müzesi halka devrimin fikir ve duygusunu veren biricik araçtır. Bu sebeple Parti bu müzeleri kurmağa başlamıştır.

Parti gençlik örgütüne el koymuştur.

Yüksek bir yurtseverlikle derin bir devrim sevgisi taşıyan gençliği dağınıklıktan koruyarak, nefsine güvenen, güçlükler karşısında yılmıyan, erginliği, vatan ve devlet varlığını hayatının üstünde tutan gençliği sabır ve saygıya, türe ve yasava bağlamak en büyük ödevdir.

Gençlik kıpırdıyan, kaynaşan, enerji sarfeden bir çağdır. Bütün bunları yurdun ve devletin faydalanması yolunda birleştirecek bir eğitime çok muhtaç olan gençliği toplamak gerektir.

Öyle bir gençlik yetiştirilecektir ki, en kudsal ve onursal olarak ancak bayrağını, vatanını, devletini tanısın.. Bunları kendi varlığının üstünde tutarak gözünü kırpmadan kendi varlığını bu uğurda verebilsin. İşte bu ancak disiplin altında toplanmış bir gençlikte bulunabilir.

Bu bir yandan beden, bir yandan da fikir bütünlüğü ve yüksekliği ile olduğu gibi asıl olan kültürlü bir gençliktir.

Vatanını, devletini, ulusunu canından üstün tutturacak olan bilgi, baş ışıklığı değildir. Gençlik yalnız bilgili, başarıklı olmakla ondan beklenen amaca erişmiş sayılmaz. Hayır, ölümle karşılaştığı dakikada yılmıyan, sönmiyen, atılan ve kurtaran kudsal ateşi, kültür derinliğini, ruh ve vicdan eğitimini onda derinleştirmek, yükseltmek gerektir.

İşte böyle bir gençlik ancak ve ancak hayatta çok zorlu, çok güç, çok çetin işleri altlıyan disipline bağlı olan gençliktir. Bunun için de

gençlik örgütü denilince hemen bedensel bir toplantı hatıra gelmemelidir.

Gençlikte ruh atılımları çok kuvvetlidir. Bunları, bu yüksek enerjiyi yok yere harcamamak gerektir. Gençlikte enerji kaynağı sonrasızdır. Bunu söndürmemelidir.

Gençlik vecd, heyecan bulduğu birçok telkinlerle karşılaşabilir, onun genç ruhuna hamle verecek pek çok hâdiseler önüne çıkabilir, bunları gençlik yararlı, faydalı ülkü işi de sayabilir.. Bunlar ise ya başka başka kaynak yürüyüşlerinin bilerek, hak yüzünden görünerek aldatıcı, bozutçu propagandasından ileri gelir, ya geçmişin muhitte çöreklenmiş son hırıltısı uzaktan duyulan yok ettiğimiz bir sürü kokmuş ve çürümüş kurumların çelgin hareketlerinden doğar. Gençlik bunlara aldanabildiği gibi, yurt dışında başka uluslar arasında çok yayılmış bir sürü bozut ve bize uymıyan fikirlere de düşebilir.. Bunun için genç ruhu hemen paylamak, onu suçlu tutmak doğru değildir. İş, o gence sarsılmaz kanıtı vermektedir.

Ve bunun içindir ki, gençlik örgütü denilince hemen hemen şöyle yalnız spor, yalnız atletizm, yalnız süel idmancı gibi çok önemli işleri düşünmemelidir.

Gençlik, Türklüğün dayangacı ve geleceğin biricik umududur.

Gençlikte yaşıyacak olan herşeyden ve hatta en yüksek uzmanlığa kadar varan bilgiden, bilginlikten önce yalnız, yalnız ülkü ve kültürdür. İşte bize böyle bir gençlik gerektir. Bu da bir tek şeydir.

Gençlik ruhunun ihtiyacını yerine getirmek.

Onun inanını doldurmak, vicdanını doldurmak ister.

Bu sebepledir ki, onu Kamâlizm dininin hiç şaşmıyan, şaşırmıyan orunçlu ve coşkun tapkanı yapmak, ona bu kudsal, ulusal ve kurtarıcı dini olanca derinliği ve inceliği ile oydamlamak ister.. tâ ki, Kamâlizm dinine inanı artsın. İşte disiplin altında gençlik böyle olacaktır. Parti bunu amaçlamış, hazırlamıştır.

ALTINCI KISIM

Sosyal hayat ve kamusal sıhhat programımız bugün bütün dünyayı sarsan ayrılık göstermeğe başlamış aileyi korumakla sosyal hayatın kök bulduğuna inanmıştır. Bunun için de Türk sosyal hayatında ailenin esası olduğunu göstermiştir. Bu bizim için tarihimizin bir sonucudur.

Türklerde aile fikri çok köklüdür. Kadın her hakka sahip, evinin hâkimdir. Eşile bir düzeyde durur. Sözbirliği, gönülbirliği, elbirliği aileyi yaşatır. Bu sebeple Türke ayrışık ve yaban inan ve fikirler gelmezden önce de kadın erkek arasındaki ilginin tamam eşitliğini, müsaviliğini görüyoruz.

Üzerinde göksel dinlerden birisinin tesiri, etkisi olmıyarak bize kadar gelebilmiş Türk masal ve destanlarında bu fikri açıktan açığa görüyoruz. Hâkan ile Türkân arasında hiçbir ayralık olmadığı gibi yüksek sınıflara özel (şölen) denilen sofralarda da kadının erkekle bir durumda bulunduğunu biliyoruz.

İşte bunun içindir ki, Parti Türkün kökü olan aileyi sosyal hayatta esas olarak almıştır.

Türkiyenin genişliğe göre nüfusu azdır. Türk genliğe kavuşunca üreyen bir ulustur. Parti bu yolda yalnız nesli sağlam ve gürbüz yetiştirecek yolları izlemek ve kovalamak için en gerekli işlerin görüleceğini söylemektedir.

Nüfusun çoğalması için ailelere genlik, yaşamak kolaylığı ve sağlamlık verecek usulleri taptamakla beraber asıl bu işlere ön olan şehir, kent ve hele köylerde yer tutmuş eski yaşayış tarz ve gidişini yoluna koyacaktır. Şehir ve kentleri az zamanda plânlaştırmak ve köyler için, sıhhat şartlarına uygun evler yaptırmak biricik güttüğü yoldur.

Köylerimiz, kentlerimiz çok, çok yıkık, düşkündür. Bu eski günlerin, yok olan Osmanlı İmparatorluğunun bakımsızlığa alabildiğine bırakmasının sonucudur. Cümhuriyet Devleti güzelleştirme ve bayındırlaştırma yolunu tuttuğu şu on yıl içinde hergün biraz daha şehir, kent, ve köylerimizin yüzü gülmekte, değişmekte, hayata çıkmaktadır. Kara, toprak, saz damlı ışıktan yoksun, çok yerde izbe,

çok yerde toprak altında gömülü, in gibi yerlerden başka bir şeyi olmıyan bu yapıları yeniden yaptırmak için yurt içinde ateşli bir faaliyet, bir çalışma başlamıştır. Yurttaşa geniş soluk aldıran, genlik getiren işler onarıldıkça nüfus artacaktır.

Yedi yılda, henüz iki buçuk milyona yakın artan nüfus, genliğe doğru koşan ülkede biraz daha genişlik başlar başlamaz iki kat olacaktır.

Ve işte sıhhat işlerile çok içinden ve yakından ilgilenen Parti bunu da kökünden başaracağına kanidir. Çocuklar için doğum evleri hergün çoğaldığı gibi süt ve giyecek için de çok yollu kurumlar ortaya gelmiştir. Hele işçi analar için günlük çocuk bakım yerleri kurulmuştur. Bu kurumlar genişliyecektir.

Bundan başka kimsesiz, kocalmış, sakatlar için ulusun atalığı, ve koruyuculuğu altında bulunan bu gibilerin başını sığındıracak yerlere de başlanacaktır.

İşçilerin sıhhatile uğraşılmakla beraber yurtta geniş ölçüde plânlı bir sıhhat koruma yürüyüşü vardır. Hele bulaşık hastalıklara karşı açılan savaş her yıl biraz daha yayılarak genişledikçe bu hastalıklar kalkıyor. İşlerimize Partinin çok önem verdiğinin en büyük belgesi her kent ve köyde çalışkan hekimlerimizin güler yüzlerinin görünmesidir.

Levent Şakerdi Arşivi

YEDİNCİ KISIM

İç, özel ve dış siyasa

Parti, şu güzel ve kudsal yurtta çok eski gündenberi kökleşmiş, sürçgen bir derdi, halkın ve hükûmetin başına belâ kesilmiş çok yurt kıran, barış bozan bir kötülüğü kökünden kesip atmıştır.

Devlet otoritesine karşı en ufak bir uyrumsuzluğu gözünden kaçırmıyarak, kalkan başı kanun elile ve yolile iğmiş, ezmiştir, otoritenin kudretini duyurmak için hiçbir şeyden çekinmemiştir.

Ancak bu eski günlerin yalnız şahsî anlayışı değildir ve otoritede rastgele kullanılan kırıcı ve dökücü bir kuvvet olamaz.

Parti devlet otoritesile şu gayeyi amaçlamıştır. Yurttaşların güvenliğini, ulusal düzeni koruyarak buna karşı her türlü sarkıntı ve saldırışla baş kaldırışı ortadan kaldırmak yurttaşın hakkını gözetmek, gözettirmek ve devlet otoritesine asla şahsî düşünce veya bir kişinin faydalanmasını karıştırmamak, devletin iç ve tüze kanunlarını saydırmak... İşte Parti hükûmet otoritesile bunu anlamış, ve anlatmıştır. İç işlerinde zabıta kuvvetlerini yurdun baysallık ve güvenliğinde çok ilgili yaptığı gibi tüzel kanunları çağdaş hukuk prensipleri ile kurarak en kısa ve kestirme usuller koymayı, yuret, icra işini daha pratik ve kesin yapmağı amaçlamıştır. Hele işyarlar için onların hayatlarile çok içten ilgilenen Parti kendilerinin hiçbir şahsî fayda gözetmiyecek bir durumda kamuy hizmetlerle uğraşmalarını düşünerek onların gerek işledikleri yıllarda ve gerek emekliye çekildikleri zamanda baysallıklarını, genliklerini düşünmüştür.

Parti bütün yurttaşlara kapsal büyük ve yüksek bir ulusal örgüttür, teşekküldür.

Her yurttaşdan vatan ve devlet için birçok hizmetler bekler. Türk genel devriminin anlamı da budur.

Ancak yurttaşlar arasında en büyük ve yüksek yığın ile ilgisi çok derindir. Köylü Parti için çok önem verdiği bir varlıktır. Onun güler yüzlülüğü yurdun diriliğinin, genliğinin, güven ve mutluluğunun sev-

Levent Şahverdi Arşivi

gili bir işareti, bir tanığıdır. Köylü yalnız üretmen, yorulmaz bir işçi değil, eşi bulunmaz bir vatan müdafiidir.

Bunun için Parti iç ve dış siyasasında hiç şaşmıyarak, çok derin sarıldığı prensibi, Atatürkün dünyayı ışıklandıran emrini bir soluk gözönünden ayırmaz: *(Yurtta barış ve dünyada barış!)*

İşte bubarışın büyük koruyucusu Türk köylüsü ve Türk ordusudur ki biri ötekinin kaynağı, öteki berikinin ayrılmaz, vefalı bir arkadaşıdır.

Türk ordusuna karşı Partinin bakışı onu herşeyin üstünde tutmak ve hiç durmadan vatan müdafaasına yakışan ve yaraşan yere o yüksek varlığı çıkarmaktır.

SON

Levent Şakirdi Arşivi

Lûtfen düzeltiniz

Yanlış	Doğru	Sahife	Satır
Örekleri	Örnekleri	11	18
Yurdamlı	Yordamlı	14	37
Gudem	Güdem	23	27
Anlanılan fazladır		23	31
Cureklenen	Çöreklenen	25	8
Kaynak	Kuytak	25	5
180000	18000	51	28
Yaparak	Yayarak	73	11
Arap	Arapla	73	24

Levent Sakverdi Arşivi

Tanesi 50 Kuruş

Kitap evimizde mevcut bazı eserler:

Gazinin destanı	75
Bulgarlar ve Bulgar devleti (Şeref Aykut)	50
Atatürk nezdinde bir yıl elçilik (Sabık Amerika sefiri)	50
Kurtuluş ve kurtuluş savaşı (Ali Rıza)	50
Ya hürriyet ya ölüm (Ali Naci)	100
Faşizm ve onun devlet sistemi	125
Cümhuriyet albümü	75
Gobi çöllerinde	50
Türk dünyası	100
Meçhul asker	25
Gazinin gizli ordusu	25
İstiklâl harbinde Türk çocukları	25
Demirelin hikâyeleri	25
İnkılâp ve kadro	100
Sumer Türkleri	25

Levent Sahverdi Arşivi